

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

53. ISTUNGJÄRK

21.–24. oktoober 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 53. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

21. oktoober 1991.....	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Eesti Rahvuskultuuri Fondi esimehe kinnitamine	11
Eelarve-majanduskomisjoni arupärimine omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta	15

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 53. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

22. oktoober 1991.....	37
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.....	37

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 53. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

23. oktoober 1991.....	70
Eesti Vabariigi Riigi- ja Piirikaitseameti töötajate poolt erivahendite ja tulirelvade kasutamise korra kohta.....	70
Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine	79
Eesti Vabariigi konkurents- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõu kohta.....	89
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkodeksis ning Eesti NSV kriminaalprotsessi kodeksis" eelnõu kohta.....	90
NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis	91

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 53. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

24. oktoober 1991.....	97
Päevakorravälised sõnavõttud	98
NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariikliku Panga ühendamise kohta Eesti Pangaga.....	112
Eesti Vabariigi maanteeseaduse eelnõu esimene lugemine.....	114
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu kohta	117
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi ümbernimetamise kohta Eesti Vabariigi Tööministeeriumiks" eelnõu teine lugemine	118

Arvo Kuddo nimetamine Eesti Vabariigi tööministriks	119
NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis	120

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

53. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

21. oktoober 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (M. Lauristin)

Lugupeetud Ülemnõukogu! Alustame 53. istungjärku. Palun kohaloleku kontroll. Kohal on 77 saadikut, puudub 27.

Teile on kätte jagatud istungjärgu päevakord. Kohe asume seda läbi vaatama, aga enne küsin valitsuselt ja ka Ülemnõukogu komisjonidelt, kas on üle anda eelnõusid. Palun, pr. Kilvet.

K. Kilvet

Lugupeetud Ülemnõukogu! Lubage teile üle anda Eesti Vabariigi Valitsuses läbi vaadatud ja Eesti Vabariigi Põllumajandusministeeriumis ette valmistatud Eesti Vabariigi põllumajanduse omandireformi seaduse eelnõu. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi liiklusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi liiklusseaduse rakendamise kohta" projekti. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Kumbki neist ei ole kiireloomuline. Palun, hr. Veetõusmel on samuti sõna.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on üle anda otsuseprojekt NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariikliku Panga tegevuse lõpetamise kohta. Otsuseprojekt ise ei ole pikk, Eesti Panga Nõukogu istungil on nimetatud projekt läbi vaadatud ja heaks kiidetud. Nendes küsimustes on peetud läbirääkimisi ka NSV Liidu Riigipanga esimehe hr. Geraštšenkoga. Palume Ülemnõukogul võtta see võimaluse korral kiireloomulisena päevakorda. Aitäh!

Juhataja

See on kiireloomuline küsimus. Vastavalt meie uuele reglemendile peab Ülemnõukogu

otsustama, missugune on see komisjon, kes annab Ülemnõukogule oma arvamuse. Kas teil on ettepanekuid selle kohta?

A. Veetõusme

Jah, kuna presiidiumi varasema otsusega on Eesti Panga tööd jälgimas eelarve-majanduskomisjon, siis teen ettepaneku, et hinnangu andjaks oleks eelarve-majanduskomisjon.

Juhataja

Aitäh! Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma palun siis meile esitatud kiireloomuline otsuseprojekt NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariikliku Panga tegevuse lõpetamise kohta anda eelarve-majanduskomisjonile, et võtta ta seejärel arutlusele vastavalt meie reglemendile. Palun, kes on selle poolt? Selle poolt on 63 saadikut, vastu on 2, 4 on erapooletud. Otsus on vastu võetud. Palun majanduskomisjonil see otsus meile kiiresti esitada.

Enne veel, kui me kinnitame päevakorra, on juhatuse poolt ettepanek esitada Eesti Vabariigi elamuseaduse eelnõu Ülemnõukogule arutamiseks järgmisel, 54. istungjärgul. Juhtivkomisjoniks on määratud õiguskomisjon. Ma palun Ülemnõukogu seda juhatuse otsust kinnitada. Palun, kes on selle poolt? Selle poolt on 57 saadikut, vastu on 2, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud.

Samuti on ettepanek esitada arutamiseks 54. istungjärgul Eesti Vabariigi seadus kriminaalkaristuse kandmise korra uuendamise kohta. See seadus on menetluses olevate asjade nimestikus. Palun ka see ettepanek kinnitada. Poolt on 56 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud.

Tänases teile esitatud päevakorras on üks punkt, mille kohta ma tahaksin teha ettepaneku jätta see päevakorrast välja, enne kui me hakkame päevakorda hääletama. See on punkt 20. Me pidime seda sellel istungjärgul arutama tingimusel, et valitsus teeb meile osakute rolli selgeks enne korterite erastamist. Selgus aga, et see ei ole veel sellel istungjärgul selge, me hakkame täna ka arupärimist edasi arutama, et novembri esimesel istungjärgul oleks meil võimalik korterite erastamist vaadata koos osakute rakendamisega. Seetõttu on ettepanek lükata selle küsimuse arutamine järgnevale istungjärgule.

Kui niisuguse parandusega ollakse nõus, siis me võiksime hakata päevakorda kinnitama. Ka hr. Lebedevil (ma näen, teie nimi on ka siin ekraanil) on ilmselt veel päevakorra kohta täiendusi või ettepanekuid. Palun.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Kas on arutatud olukorda vabariigis seoses Ülemnõukogu juhatuse tööga ja eriti vabariikliku ajakirjanduse reageeringuid? Kui kaua saab see veel nii kesta, et me lülitame päevakorda 26 küsimust, aga vaatame läbi ainult 10? Kas juhatus hindab üldse reaalselt Ülemnõukogu töö võimalusi? Mulle ei meeldi sugugi lugeda ajalehest, et 26 küsimusest on läbi vaadatud ainult 12, kusjuures ajakirjanikud vihjavad sellele, et me ei tee siin mitte midagi. Võib-olla ei tee me siin tõepoolest mitte midagi. Aga sellesse küsimusse tuleb siiski realistlikult suhtuda. Tänan! Muide, eelmise istungjärgu lõpus anti meile järgmise istungjärgu päevakord, kus oli ainult 7 punkti. Nüüd on neid järsku 24. Kas te ei selgitaks seda? Tänan!

Juhataja

Sellele annab vastuse meie reglement. Selles päevakorras, mis teie saate (kas seal on neli punkti või seitse punkti?), on need küsimused, mis tulevad esmakordselt päevakorda. Nende kohta me oleme ka ise vastu võtnud otsuseid, mõned maikuus ja mõned juunikuus, et arutame neid sellel ja sellel istungjärgul. Samal ajal lähevad n.-ö. menetluses ja ka päevakorras edasi need küsimused, mis on jäänud pooleli. See on iga parlamendi töös üsnagi tavaline, et küsimusi ei lahendata ühe istungiga, ühe istungjärguga, nad jätkuvad. Ja jätkuvad küsimused tulevad automaatselt uuesti päevakorda. Osa asju on juhatus ka arutanud ja välja lülitanud, selleks on samuti vaja Ülemnõukogu otsust. Me oleme Ülemnõukogu otsusega lülitanud osa asju välja nii menetlusest kui ka päevakorrast, aga on asju, mille arutamine sõltub ka sellest, missugune on valitsuse osavõtt. Sellisena me oleme päevakorra formeerumise ise reglemendis ette näinud. Muidu me peaksime pidevalt arutama, kas visata küsimus päevakorrast välja, nagu oli meil siis, kui neli maksuseadust jäi istungjärgust välja, läks järgmisse istungjärku. Meil ei olnud tarvis neid uuesti hääletada, need olid meil päevakorras ja me saime neid hääletada siis, kui ettekandja oli kohal. Palun, kas hr. Leissonil on päevakorra täiendus? Palun, hr. Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud proua juhataja! Te äsja selgitasite, et mingi küsimuse päevakorrast väljalülitamiseks on vaja Ülemnõukogu otsust. Kas ma saaksin teada, millal Ülemnõukogu võttis vastu otsuse päevakorrast välja lülitada küsimus KGB tegevuse kohta Eesti Vabariigis? 19. septembril me katkestasime selle küsimuse lugemise kuni 23. septembrini, mil

õiguskomisjon pidi esitama oma seisukoha võimaliku töökomisjoni moodustamise kohta. Nüüd on kuu möödas ja küsimus on ikka päevakorrast väljas. Miks?

Juhataja

Sellepärast, et meil ei ole uut projekti. See on veel menetluses. Me saame ta võtta päevakorda siis, kui meil on uus projekt.

E. Leisson

Aga minu projekti ei ole keegi tagasi lükanud.

Juhataja

Kõigil päevakorras olevatel asjadel on ka otsuseprojekt.

E. Leisson

On. Otsuseprojekt on olemas. Miks seda ei arutata?

Juhataja

Palun, hr. Lebedev. Nüüd hakkame päevakorda kinnitama. Nüüd palun ainult märkused protseduuri kohta.

V. Lebedev

Täpsustan oma küsimust, sest ma ei saanud sellele vastust. Mida on Ülemnõukogu juhatus teinud selleks, et me ei muutuks naeruväärseks üldsuse silmis, lubades 20 minutit ühe küsimuse arutamiseks? Tänan!

Juhataja

Hr. Lebedev! Palun panna päevakorda otsuseprojekt juhatuse töö kohta ja hakkame seda arutama. Palun, hr. Lippmaa.

J. Lippmaa

Lugupeetud spiiker, ma võtan tagasi menetluses 5. punkti all olevad dokumendid, kuna kaitseteenistuse eelnõus, mis peaks meie ette tulema, on minu poolt vaidlustatud küsimused alternatiividena sees.

Teiseks teen ettepaneku jätta välja tänasest päevakorrast 5. punkt: muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi immigratsiooniseaduses.

Juhataja

Mis puutub hr. Lippmaa ettepanekusse võtta menetlusest oma projekt tagasi, siis reglemendi järgi piisab selleks tema sooviavaldusest, seda hääletada ei ole tarvis. Aitäh, hr. Lippmaa! Mis puutub päevakorrapunkti väljajätmisse, siis see ettepanek kuulub eraldi hääletamisele.

Palun hääletame kõigepealt läbi hr. Lippmaa ettepaneku jätta 5. punkt päevakorrast välja. Palun, kes on selle poolt? Me võtame läbi kõigepealt ettepanekud ja siis projekti tervikuna. Selle ettepaneku poolt oli 19 saadikut, 9 olid vastu, 18 olid erapooletud. Ümberhääletamist nõuab hr. Lebedev.

Kui pult ei töötanud, siis hääletame uuesti. Palun, hr. Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Tahan juhtida teie tähelepanu meie reglemendi 7. paragrahvile, kus on öeldud, et kui küsimus oli päevakorras juba eelmisel istungjärgul ja seda ei arutatud, siis võetakse see automaatselt, ilma hääletuseta järgmise istungjärgu päevakorda. Seepärast on hr. Lippmaa hiljaks jäänud. Seda oleks tulnud teha möödunud istungjärgul.

Juhataja

Meil on igal sessioonil päevakorra kinnitamine, aga automaatne üleminek on juhul, kui meil muid ettepanekuid ei teki. Mul on küsimus, enne kui me uuesti hääletame. Ma vabandan, ma oleksin pidanud selle küsimuse esitama enne hr. Lippmaale. Kas see 5. punkti küsimus antud istungjärgu päevakorras on tõlgendatav nii, nagu see peaks nii-öelda automaatselt olema, et ta läheb menetlusse?

J. Lippmaa

Ma ei saanud teie küsimusest aru.

Juhataja

Kas punkti päevakorrast väljahääletamine tähendab seda, et me käsitleme seda mõnel teisel istungjärgul, et me peame veel eraldi vaatama selle päevakorda võtmist?

J. Lippmaa

Jaa, nii ma arvan, sellepärast et kui meil kodakondsusküsimus ei ole lahendatud, siis kodanike kvoodi suurendamist ei ole meil praegu üldse korrektne arutada.

Juhataja

Selge. Ühesõnaga, hr. Lippmaa teeb ettepaneku arutada 5. päevakorrapunkti pärast seda, kui me oleme kodakondsusküsimustes selgusele jõudnud. See ongi meil automaatselt projektis. Vaadake, palun, ise sedasama päevakorra hääletamise korda. Siin on öeldud niiviisi, et protestid ja muudatusettepanekud, mis puudutavad juhatuse poolt esitatud päevakorrapunkte, hääletatakse läbi. Tegemist ongi niisuguse asjaga. Päevakorra arutamise raames kuulatakse ära ja hääletatakse läbi protestid ning muudatusettepanekud juhatuse esitatud päevakorra kohta. Palun, hr. Allik.

J. Allik

Lugupeetud juhataja! Me konsulteerisime hr. Kasega. Reglemendi § 7 punkti 3 alusel on nii, et kui see küsimus on korra Ülemnõukogu päevakorda hääletatud – eelmisel istungjärgul oli ta tõepoolest automaatselt päevakorras –, ja kui hr. Lippmaa ettepanek on põhjendatud, siis on tal võimalus kohe, kui me selle küsimuse juurde tuleme, teha ettepanek katkestada see küsimus hetkeni, kuni ta vajalikuks peab. See vastaks reglemendile.

Juhataja

Aitäh! Kas hr. Lippmaa mõistis reglemendikomisjoni tõlgendust? Tänan, siis tuleme selle juurde vastava punkti juures. Asume päevakorra läbihääletamile. Kes on päevakorra kinnitamise poolt? 63 poolthääle, 1 vastuhääle ja 6 erapooletuga on kinnitatud järgmine päevakord:

1. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.
2. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Rahvuskultuuri Fondi esimehe kinnitamisest" projekt.
3. Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta "Eesti NSV kriminaalkodeksis" ning "Eesti NSV kriminaalprotsessi kodeksis" eelnõu. Teine lugemine.
4. Eesti Vabariigi maanteede seaduse eelnõu. Esimene lugemine.
5. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme A. Gussevi poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi immigratsiooniseaduses" eelnõu.

6. Eesti Vabariigi seaduse "Politsei tegevuse õigusliku reguleerimise mõningate küsimuste kohta" eelnõu. Teine lugemine.
7. Eesti Vabariigi konkurentsi- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõu.
8. Eesti Vabariigi seaduse "Kompensatsioonist elamispinna vabastamise eest" eelnõu.
9. Eesti Vabariigi seaduse "Vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta" eelnõu.
10. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni arupärimine vabariigi valitsusele ja Tallinna Linnavalitsusele seoses Eesti Kunstimuuseumi olukorraga.
11. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi kodakondsuse seaduse jõustumisest" eelnõu. Esimese lugemise jätkamine.
12. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Saue Alevivalitsusele tema halduses oleva riikliku elamufondi müügi loa andmise kohta" eelnõu.
13. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoni arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta.
14. Eesti Vabariigi seaduse "Omandiõiguse täpsustamise kohta riiklike väikettevõtete reorganiseerimisel majandusühinguteks" eelnõu. Esimene lugemine.
15. Eesti Vabariigi karusnahaaktsiisi seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu. Teise lugemise jätkamine.
16. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" ja Eesti Vabariigi seaduse "Täienduste ja muudatuste tegemise kohta "Eesti NSV administratiivõigusrikkumiste koodeksis" ja "Eesti NSV kriminaalkoodeksis"" eelnõud. Teise lugemise jätkamine.
17. Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse eelnõud ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse ""Eesti Vabariigi kohtute seaduse" ja "Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse" rakendamise kohta" eelnõu. Teine lugemine.
18. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "NSV Liidule antud sõjaväelise vande tühistamise kohta" eelnõu.
19. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi ümbernimetamise kohta Eesti Vabariigi Tööministeeriumiks" eelnõu. Teine lugemine.
20. Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" kehtestamise kohta" projekt. Teise lugemise jätkamine.

21. Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu. Esimene lugemine.
22. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muutmise kohta" eelnõu. Arutelu katkestati 15.08.1991.
23. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis" projekt.
24. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi majandusvööndi kehtestamise kohta" eelnõu.

Eesti Rahvuskultuuri Fondi esimehe kinnitamine

Juhataja

Alustame tänast istungit 2. päevakorrapunktist, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Rahvuskultuuri Fondi esimehe kinnitamise kohta" projektist. Projekt on teil olemas, ettekanne palun hr. Allikult.

J. Allik

Lugupeetud proua juhataja, lugupeetud kolleegid! Vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt 19. juunil sel aastal vastu võetud Eesti Rahvuskultuuri Fondi põhikirjale kuulub Ülemnõukogu täiskogu pädevusse Rahvuskultuuri Fondi juhatuse nõukogu esimehe kinnitamine ja fondi juhib, ma tuletan teile meelde, lisaks ühiskondlikus korras töötavale esimehele 9-liikmeline nõukogu, kelle liikmed kinnitab Ülemnõukogu Presiidium. Ettepaneku tegemine Ülemnõukogule, fondi nõukogu esimehele ja Ülemnõukogu Presiidiumile fondi nõukogu liikmete kohta on Ülemnõukogu ülesandeks teinud Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjonile ning Ülemnõukogu ajakirjanduskomisjonile. Nende kahe komisjoni ühisel istungil me kaalusime kaua ja põhjalikult fondi nõukogu esimehe kandidatuure, pidasime ka läbirääkimisi. Mul on tehtud kahe komisjoni poolt ülesandeks esitada teile täna kahe komisjoni nimel Eesti Rahvuskultuuri Fondi nõukogu esimehe ühiskondlikule ametikohale meie rahvusooperi "Estonia" kunstiline juht ja dirigent Eri Klas. Millised olid meie põhilised argumendid sellise valiku tegemisel? Ma toon esile neli. Kõigepealt on meil Eri Klasi näol tegemist ühe rahvusvaheliselt tuntuima ja kõige laialdasemaid rahvusvahelisi sidemeid omava Eesti kultuuritegelasega. Loodame, et neist sidemeist võib tõusta kasu kogu Eesti kultuurile. Teiseks. Kultuurirahvas teab, et Eri Klasi näol on meil tegemist väga täpse ja

väga kohusetundliku inimesega kõigis tema tegudes. Tema asjaajamise täpsus on maailmatasemel, sest tema rollis teistmoodi asju ajada ei saagi. Ja kuigi hr. Klas viibib väga tihti välismaal, võib ta juba täna erinevalt meist endist ette öelda 1995. aastani need päevad, millal ta Eestis on. Meie arvates oli oluline ka see, et praeguses Eesti taasloomise protsessis puuduvad hr. Klasil teised "Estonia" teatrist lahusolevad ühiskondlikud kohustused ja see oleks ka ainus tõsisem ühiskondlik ülesanne. Meil oli hea meel, et vaatamata oma suurele koormusele andis ta nõusoleku see koorem enda kanda võtta. Muidugi fondi juhib fondi tegevdirektor ja fondi nõukogu ja esimehe esimeseks ülesandeks ongi tegevdirektori leidmine. Lõpuks toonitan seda, et Eri Klas on väga hea suhtleja, väga tolerantne kõigi kunstialade ja kultuurisfääride suhtes ja ka poliitiliselt neutraalne ning ta pole mitte kunagi kuulunud mitte mingitesse erakondadesse ega kuulu neisse vist ka praegu. Selles mõttes on tegemist inimesega, kes pole ei kultuurisfääris ega poliitikasfääris omakasupüüdlik osaline ja kes seetõttu võiks tõesti fondi nõukogu juhtida ja selle asja lõpuks käima tõmmata. Seetõttu ma tahaksin Ülemnõukogu paluda Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni ning ajakirjanduskomisjoni nimel toetada meie ettepanekut. Aitäh!

Juhataja

Täna, hr. Allik! Tundub, et küsimusi ei ole. Mul on kaasettekandjaks märgitud hr. Veidemann. Palun.

R. Veidemann

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eesti Rahvuskultuuri Fondi loomise mõtte algatajana on mul täna siin hea meel seista teie ees selle otsustuse eest, mida ma loodan, me teeme. On hea meel tõdeda, et hr. Eri Klas on nõus vedama seda rasket koormat. Nagu juba hr. Allik osutas, on tegemist maailmamainega eesti dirigendi ja teatrijuhiga, kes on eesti kultuuri esindanud nii idas kui ka läänes. See peaks meie lootuste järgi tulema kasuks 9-liikmelise fondinõukogu töö juhtimisel. Kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu aktsepteerib hr. Eri Klasi kandidatuuri sellesse ühiskondlikku ja austavasse rolli, siis ilmutab ta sellega austust fondi vastu.

Juhataja

Aitäh! Palun kas hr. Klas soovib öelda paar sõna?

E. Klas

Lugupeetud proua spiiker, auväärased saadikud! Ettepanek tuli mulle võrdlemisi suure üllatusena, kuid kui on vaja minu aju ja südant kultuuri kaitseks ja toetuseks, siis ma olen hea meelega valmis seda tegema ja teen kõik teoks, mida see komisjon ühiselt ette võtab. Luban, et ei hakka ühte kunsti- või kultuuriliiki eelistama teisele, ainult sellisel juhul, kui seda tõesti vaja on. See on kõik.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et hr. Leisson soovib küsida. Palun.

E. Leisson

Lugupeetud maestro! Mis tunne on teil meie demokraatia tingimustes ainsa persoonina kandideerida fondi esimehe kohale? See on esimene küsimus. Teine küsimus. Kuna te olete maailmas palju liikunud inimene, kas te teate maailmas veel mõnda teist riiki, kus rahvuslikku kultuurifondi finantseeritakse riigieelarvest? Tänan!

E. Klas

Ma ei teadnud, et olen ainus. Seetõttu kõigi demokraatiareeglite järgi oleks võinud see nimekiri olla palju pikem. Mis puudutab teist küsimust, siis ma tean seda, et kunst ja kultuur on suuresti subsideeritav mitte ainult riigi poolt. Tuleb kasutada kõikvõimalikke vahendeid. Muidugi ei tule joosta kogu aeg, käsi ees, vaid kultuur peab saavutama niisuguse autoriteedi, et kõik hakkavad seda ka toetama. Sel teemal olen ma juttu ajanud tõesti päris mitmes riigis. Kui on tähendatud, et vanasti subsideeriti ainult kehakultuuri, olen juhtinud tähelepanu sellele, kui palju on jalgpalliväljakuid, millel ei mängita jalgpalli, vaid kus lambad söövad rohtu. Päris mitmes riigis on kultuur omandanud märksa suurema tähtsuse kui isegi kehakultuur. Arvan, et kultuur on palju õigem investeerimise vorm, kuigi olen suur kehakultuuri sõber ja pooldaja.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Klas! Minu küsimus puudutab ehk veidi nii teie eriala kui ka seda valdkonda, mida te nüüd juhtima kandideerite. Eriti arvestades seda, et ka poliitiline kultuur on rahvuskultuuri osa. Kuidas teile tundub, kas nii paljude esimeste viiulitega orkestrit, nagu on siin saalis, kus te praegu viibite, on üldse võimalik panna harmoonilist heli tekitama?

E. Klas

Väga hästi sõnastatud küsimus, milles peitub ka vastus. Muidugi oleks mõeldamatu, kui orkester mängiks nii valesti kui teie.

Kui harmoonia oleks leitud, ma arvan, läheks töö palju kiiremini, ka teil. Kuigi teil on paljudel eriarvamused, ma austan kõikide liikumiste ja parteide mõtteid, kuid siin on tõesti midagi lahti selle kultuuri endaga. Mine sa tea, ehk seesama fondki saaks natukene avardada vaadet, kuidas suhelda ja kuidas otsustada. Praegu on mul niisugune tunne, et orkester ei saa mängida nii aeglaselt, te lähete takt päevas. Kuid tegemist on pika ooperiga. Ja kahjuks ma ei näe selle ooperi lõppu.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Klas! Arvatavasti on ka vene kultuuril juuri siin, Eestis. Meenutagem Jurjevit, vürst Velitškot, Kolõvani jne. Kas te peate võimalikuks või soovite, et see fond osutaks mingit abi ka vene kultuurile Eestis, arvestades seda, et vene kultuuri või vähemalt paljusid vene kultuuri elemente peetakse ilmselt eesti kultuuri koostisosaks? Tänan!

E. Klas

Ma arvan, et vene kultuuril on mitte väike, vaid väga suur osa eesti kultuuri ühes tahas. Ma ei kujuta ette, et Eesti oleks nii kaugemale jõudnud, kui meil ei oleks kõrval nii kõrgeklassilist kultuuri. Olen ka varem öelnud, et ei maksa puterdada Boriss Godunovi, Gorbatšovi, Jazovit ja Mussorgskit. Kõige teravamal ajal, möödunud aasta jaanuaris, kui toimusid rasked sündmused, nagu te teate, Leedus, Lätis, oli "Estonia" teater külalisesinemistel Soomes. Paljude ajakirjanike esimene küsimus oli, kuidas te üldse julgete tulla "Boriss Godunoviga" praegu Soome. Ma tahan öelda, et ei maksa neid asju puterdada. Puškini, Mussorgski, Tšaikovski käest me õpime ja me austame neid. Mis puudutab keelt ennast, siis vene keel on üks rikkamaid ja kaunimaid keeli. Siin on, mida õppida. Mina olen õppinud Leningradis, olen töötanud Moskvast ja olen üritanud alati kõigile selgeks teha, et kultuuri on õppida kõikidelt.

Juhataja

Aitäh! Tänan, hr. Klas, rohkem küsimusi ei ole.

Asume otsustama. Kohaloleku kontroll. Kohal on 81 saadikut. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada hr. Eri Klas Eesti Rahvuskultuuri Fondi esimeheks? Selle poolt on 75 saadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Hr. Klas on kinnitatud. Õnnitleme! (Aplaus.)

Eelarve-majanduskomisjoni arupärimine omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta

Juhataja

Läheme nüüd edasi. Neljapäeval jäi meil ajapuudusel pooleli majandus-eelarvekomisjoni arupärimise arutelu omandireformi aluste seaduse rakendamise kohta. Me jätkame ettekandjate ärakuulamist. Kaasettekandeks on sõna justiitsminister hr. Raidlal.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Lubage mul jätkata sealt, kus kolleeg hr. Leimann lõpetas. Aktsepteerin tema poolt väljatoodud probleeme, raskusi ja kitsaskohti, mis omandireformi ellurakendamisel ja ettevalmistamisel on tekkinud. Ma usun, et on võimalik aktsepteerida ka tema seisukohti, mille kohaselt omandireform kui selline ei ole küll peatunud, kuid tema suhteline takerdumine teatavas ulatuses on silmanähtav. Omandireformiks vajalike normatiivdokumentide ettevalmistamine ja reformi organisatsiooniline ettevalmistamine on oma tempot mõnevõrra kaotanud. Siin on ilmselt nii objektiivsed kui ka subjektiivsed põhjused, nagu hr. Leimann ütles. Mulle tundub, et nende põhjuste hulgast on võimalik välja tuua neli. Esiteks probleemi keerukus ja vastuolulisus, kogemuste nappus ja eeskuju puudumine. Ma pean kinnitama, et kõik vaidlused, diskussioonid ja debatid, mis toimuvad omandireformi ettevalmistuse staadiumis enne Ülemnõukogu päevakorda jõudmist, ei ole üldse mitte vähem ägedad ja vähem pingelised, sageli on need veel dramaatilisemad, kui nad on Ülemnõukogus. Teiseks. On silmanähtav, et möödunud kuu-poolteise vältel on iseseisvusküsimus mõnevõrra prevaleerinud mis tahes reformide suhtes, kahjuks ka omandireformi suhtes. Kolmandaks tuleb tõdeda ka seda, et kolmepäevane riigipöördekatse Moskvast tekitas Eesti valitsuses ja tema struktuuris umbes kolmenädalase rütmikaotuse ja samavõrd selge on ka see, et pärast iseseisvuse väljakuulutamist ja selle faktilist saavutamist on tegemist ka valitsusaparaadi töö ümberorienteerimisega. Ja neljandaks. Võib-olla kõige olulisemaks puuduseks on praeguse omandireformi läbiviimise organisatsioonilise külje auklikkus. Praegu on valitsuses moodustatud omandireformi komitee, kes on pidanud mitmeid istungeid, viimastel nädalatel on jõutud üsna lähedale arusaamisele, et omandireform, sh. maareform, kestab eeldatavalt siiski üsna pikka aega, mis on mõõdetav mitme aastaga ning seetõttu on vaja luua ka spetsiaalne omandireformi ministeerium, mis oleks kogu reformi tsentriks. Sellel küsimusel

peatus lühidalt ka oma 3 x 3 programmi ettekandes härra peaminister ning praegu töötatakse ka valitsuses antud probleemi läbi, et esitada oma seisukohad Ülemnõukogule. Mis puutub omandireformi läbiviimiseks vajalike normatiivaktide ning valitsuse määruste või Ülemnõukogu poolt vastuvõetavate seaduste ettevalmistamisse, siis antud küsimuses toimus 26. juulil k.a. vahetult pärast omandireformi aluste seaduse rakendusotsuse vastuvõtmist valitsuse õigusloome komitee istung, kus jagati ametkondade, ministeeriumide ja ametite vahel ülesanded omandireformi läbiviimiseks vajalike normatiivaktide väljatöötamiseks, lähtudes Ülemnõukogu omandireformi rakendusotsusest. Arupärimine, mis on esitatud valitsusele, kinnitab seda, millest oli ka eelnevalt juttu, et mõnes valdkonnas on valitsusepoolsed eelnõud ja muud sammud kas hilinenud või on praegu veel ettevalmistamisel. Valitsuse liikmena ma võin kinnitada, et omandireformi edasine käik ja tempo tõstmine seisab lähemal ajal tervikuna probleemina ees nii valitsuse omandireformi komitees kui ka kogu valitsuses. Tänan!

Ü. Uluots

Lugupeetud hr. Raidla! Te esindate siin valitsust ja ma loodan, et te vastate küsimusele, mille ma olen esitanud siin saalis vist juba kolm või neli korda. Omandireform sisaldab endas väga palju jagamist. On võimatu jagada, kui me ei tea, mida jagada. Ja selleks, et seda teada, on meil tarvis vabariigi koondbilanssi, et me teaksime, kui rikkad või vaesed me oleme. Ärge püüdke mulle vastata sellega, et te pakute meile põhivahendite maksumust 1981. aastal. Ülemnõukogu huvitab debitoorne võlgnevus, kreditoorne võlgnevus, lõpetamata ehitus. Meid huvitavad fondide vabad jäägid, meid huvitavad vabad rahalised vahendid. Te nimetasite küll põhjusi, kuid mitte peamist põhjust. Te peaksite valitsuses aru saama, et Ülemnõukogu ei saa vastu võtta teie ettepanekuid enne, kui meie laudadel on vabariigi koondbilanss. Hr. Raidla, millal me saame selle dokumendi?

J. Raidla

Seisuga 20. september on olemas majandusministeeriumi koostatud, ma ütleksin selle kohta vahedokument või lähtedokument sellise koondbilansini väljajõudmiseks, see on esitatud ka vabariigi valitsuse omandireformi komitee töökavasse. Täna ei ole mul võimalik teile öelda, et vabariigi koondbilanss on valmis, seda ei saa lugeda ei mina ega teie. Ma ei oska ka kindlalt teile öelda kuupäeva, millal see bilanss valmis saab, aga ma võin kinnitada, et selle asjaga tegeldakse, see on töös ja seda probleemi ei ole päevakorrast kõrvale jäetud.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Meie teada põllumajanduse omandireformi projektis, nii palju kui seda avaldatud on, on sees selline paragrahv, et põllumajanduse omandireformi käigus võidakse üle anda vara loodavatele ühistutele. Kahjuks puudub ühistegevuse seadus ja kui neid ühistuid luua ei saa, siis ei ole ka kellelegi vara üle anda ja järelikult põllumajanduse omandireform ei käivitu. Minu andmetel tehti juba ammu (valitsuse protokoll nr. 36 2. juulist s.a., päevakorrapunkt nr. 11 – ühistegevuslikust ettevõtlikkusest) majandusministeeriumile ülesandeks koos vastavate ministeeriumidega välja töötada seisukohad ühistegevuslike ettevõtete ja ühistute kohta. Kuid alles 9. oktoobril k.a. saadeti hr. Leimanni allkirjaga majandusministeeriumi kiri nendele ministeeriumidele – justiitsministeeriumile, kaubandusministeeriumile, põllumajandusministeeriumile, Maapangale, kooperatiividele jne., et öelda välja oma seisukohad ühistegevuse kontseptsiooni kohta. Peale selle ühistegevuse seaduse on vaja veel täiendavalt võtta vastu 7–8 normatiivakti. Kas selle asjaga valitsus tegeleb või ei tegele, kas olete teadlik?

Juhataja

Aitäh! Vabandust, hr. Arro, ma tuletan meelde kõigile küsijatele, et küsimusele ja vastusele kokku on kaks minutit. Kui te küsimus vältab kaks minutit, siis vastuseks praktiliselt aega ei jää.

J. Raidla

Ma püüan sellele probleemile vastata lühidalt ja täpselt. Valitsus tegeleb probleemiga kahes positsioonis. Esiteks need kirjad, millele te just äsja viitasite, seisukohtade saamiseks pluss teine initsiatiiv, mis on tulnud nii valitsusstruktuurist kui ka väljastpoolt valitsusstruktuuri. Nelja allkirjaga on laekunud praegu ühistegevuse seaduse eelnõu, kus oli, ma võin küll eksida, härrade Variku, Raigi, Õunapuu ... neli allkirja oli sellel projektil. Praegu tegeldakse, vähemalt justiitsministeeriumis kindlasti antud projekti ekspertiisiga, nii et see küsimus on töös praegu sellisel viisil.

K. Koha

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Valitsuses on moodustatud määrusega omandireformi komitee, sellel puudub senini aseesimees. Kas te nõustute sellega, et selle isiku puudumise tõttu ei ole omandireformi komitee töö ladus? Kas te oskate ära seletada, mis põhjusel senini puudub aseesimees, kes peaks selle komitee n.-ö. tegevtood tegema? Teine

küsimus. Kas te nõustute sellega, et on kontseptuaalne konflikt Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seadusideoloogia ja valitsuse teatavate ametnike arusaamade vahel ja seetõttu on meie omandireformi aluste seadusest tuleneva rakendusotsuse elluviimine peatunud. Aitäh!

J. Raidla

Esmalt esimesest küsimusest. Kahtlemata see raskendab tööd, et omandireformi komitee koosseisulise aseesimehe koht on komplekteerimata, mistõttu kuni selle ametikoha komplekteerimiseni on valitsusjuhi korraldusega pandud omandireformi komitee nii-öelda vedamine, operatiivne juhtimine, majandusministri õlgadele, kellel on mõistagi peale omandireformi komitees tehtava töö väga ja väga palju funktsioone. Kahtlemata see avaldab oma mõju. Miks on ta täitmata? Minu teada on väga palju mõeldud kandidaatide peale. Ma olen ise neis aruteludes ja mõttetalgutes osalenud. Ma arvan, et küsimuse ülikomplitseeritus ja keerukus on mitmetel isikutel põhjuseks, miks nad seda ametikohta vastu ei võta. Julgen arvata, et tuntakse mõningast kõhklust selle töö raskuse ja keerukuse ees. Ma ei nimetaks seda hirmuks, kuid midagi sinnapoole. See on ühtepidi organisatoorselt väga raske ametikoht, teistpidi ka ülikeeruline, poliitiline ametikoht, mida tuleb täita, sest (sujuvalt üle minnes teise küsimuse juurde) nii nagu on kogu ühiskonnas väga erinevad nägemused omandireformi suhtes, nii on erinevad nägemused ka valitsuses, tema struktuuris, valitsusametnike hulgas. Ja on täiesti selge, et omandireformi komitee peaks praegu olemasolevate organite struktuuri arvestades olema selleks siduvaks lüliks ja koordineerivaks keskuseks, mis suudab erinevad nägemused, erinevad ideed ja nende rakendusmehhanismid ühte sulatada täiesti arusaadavalt Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seaduste tähe ja vaimu järgi. Need debatid, mis toimuvad ühiskonnas, erakondades, Ülemnõukogus, toimuvad samamoodi ka valitsuses ja tema struktuuri allüksustes.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, austatud minister! ÜRO inimõiguste deklaratsiooni artikkel 7 ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikkel 26 ütlevad selgelt, et seaduse ees on kõik võrdsed. Öelge palun, kas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu peab seda printsiipi järgima ja kas valitsuse poolt seni esitatud privatiseerimisalaste otsuste projektid, nagu korterite erastamine ja aktsiate müük ja omandivormi täpsustamine, peavad seda printsiipi järgima?

J. Raidla

See on väga huvitav õigusteoreetiline küsimus ja mulle meeldib sellele väga pikalt ja põhjalikult vastata. Printsip, et seaduse ees on kõik võrdsed, on loomulikult üldkehtiv. See laieneb kõigile, nii valitsusele kui ka Ülemnõukogule ja parlamentaarsele organile endale. Sellest tuleneb, et Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seadused ja valitsuse poolt kehtestatavad määrused peavad olema kooskõlas kehtiva seadusega. Sellest ei tulene otseselt see, mis kajab läbi teie küsimusest, nimelt projekte võidakse mõistagi esitada mitmesuguseid, projektid on selleks, et neid arutataks, ja projektid on selleks, et nende suhtes langetataks täpsustus, nii nagu ei või õigust rakendavas organis ette ära teha otsustust, kas üks või teine tegu on kooskõlas või vastuolus õigusega. Selle otsuse langetab kohus. Nii ei saa olemasolevate projektide kohta langetada lõplikku otsust enne, kui selle otsuse langetab parlament. Mis puudutab kompetentsi ja kompetentsuse küsimust, siis ma aktsepteerin teie seisukohta, et valitsus, tema struktuuriorganid kui ka teised seadusandlikku initsiatiivi omavad subjektid peaksid vastavalt seadusandlusele olema nõnda kompetentsed ja nõnda teadlikud, et püüda esitada projekte, mis maksimaalselt järgivad seadusi nii tähes kui vaimus.

L. Hänni

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Omandireformi aluste seadus määrab kindlaks ka vara, mis on omandireformi objektiks. Muu hulgas oli nimetatud ka põllumajandusinventar. Kas valitsus on esitanud täpsustatud loetelu, sest praegu paljudes maakondades ei võeta vastu taotlusi ühistatud loomadele. Kas seda seaduse järgi ei ole vaja teha? Omandireformi õigustatud subjektiks saavad isikud või kodanikud alles pärast seda, kui nad on rehabiliteeritud. Paljud inimesed, kes on poliitilistel põhjustel süüdi mõistetud, keelduvad esitamast vastavat avaldust. Kas teie justiitsministrina ei näe, et siin peaks riik astuma omapoolseid samme, et nende inimeste õiguslikku staatust muuta?

J. Raidla

Kõigepealt inventarist. Seda küsimust on arutatud, täpsustatud ka arhiividega ja jõutud seisukohale, et omandireformi aluste seaduses ettenähtud inventari hulka kuuluvad ka koduloomad. Tõtt-öelda ma arvan, et see küsimus ei vaja tõlgendust; kui praktika seda ette kirjutab, siis ilmselt on vaja anda selgitust. Selle selgituse andmiseks töötab praegu justiitsministri haldusalas moodustatud keskkomisjon. Mis puutub avalduste vastuvõtmisest keeldumisse, siis isegi selle selgituse puudumine ei ole avalduste vastu võtmata jätmise aluseks.

Teine küsimus kodanike rehabiliteerimise kohta. Ma aktsepteerin teie küsimust täielikult. Siin peab just riik astuma omapoolsed sammud. Neid samme näeb ette ka omandireformi aluste rakendamisotsus. Praegu on vastav eelnõu ette valmistatud. Võin teile siin kõnepuldis kinnitada, et tänase päeva seisuga on valmis kolm projekti, need sisaldavad väga keerukaid poliitilisi otsustusi ja need esitatakse valitsusele. Ma ei oska praegu prognoosida, kuid väga suure tõenäosusega võib valitsus esitada Ülemnõukogule nendest ühe või kaks. Lisaks õiguslikele probleemidele, nagu ma ütlesin, on tegemist põhimõttelist lahendust vajavate eetiliste ja poliitiliste otsustustega.

H. Schotter

Lugupeetud hr. Raidla! Minu küsimus mahub selle arupärimise teise punkti alla. Möödunud sügisel me arutasime siin üsna pikalt nn. riigimõisate küsimust. Tookord oli valitsusel asjaga kiire, nii et nimekiri kinnitati valitsuse määrusega. Selle määruse me peatasime. Määrati tähtajad, millal pidi meile esitatama riigimõisate loetelu koos põhjendustega. Nüüd on need tähtajad ammu möödas. Kuluaarides on mingisugune nimekiri liikunud, aga asi on täiesti vaibunud. Kas te ütleksite, miks siis riik ei ole enam huvitatud sellest, et kindlaks määrata see vara, mis on vajalik vabariigi kui terviku jaoks?

J. Raidla

Selle nimekirja ettevalmistusega tõepoolest tegeldakse. Sellega tegeleb põllumajandusministeerium. Teil on õige informatsioon, et esialgsed projektid on olemas, mis kinnitab seda, et riigi huvi pole kadunud. Ma ei julge teile kinnitada täpset põhjust, miks ta ei ole veel valitsuse istungilt läbi käinud. Tõenäoliselt on tegemist sama keeruka kontseptuaalse otsusega nagu muudelgi juhtudel. Mis puudutab võrdlust eelmise valitsusepoolse, tõepoolest väga kiires tempos tehtud otsustusega, mis oli Ülemnõukogus arutelu objektiks ja ei leidnud aktsepteerimist, siis ilmselt on ka objektiivselt selge, et olukord on oluliselt muutunud taolise otsustuse langetamiseks. Esimene neist oli enne omandireformi aluste kehtestamist, teine tuleb ette valmistada juba omandireformi aluste seadusega kokkukäival.

M. Laar

Austatud proua juhataja! Austatud härra minister! Nagu ma teie vastustest aru saan, jaguneb Eesti Vabariigi Valitsus praegu kahte ossa. Ühed on need, kes püüavad lojaalselt, sõltuvalt sellest, mida nad enne arutamist arvasid, täita Ülemnõukogu korraldust ja need nimetatud normatiivid vastu võtta, ning teine osa, kes ikkagi jätkab sellele vastuvaidlemist, mis

tegelikult oleks pidanud parlamendis ära tehtama. Milline on teie kui (minu hinnangu kohaselt) selle lojaalse poole esindaja hinnang tekkinud olukorrale ning kas on mingit lootust, et kõik need määrused ja dokumendid ikkagi Ülemnõukogu ette jõuavad ja omandireform lootusetult ei pidurdu? Aitäh!

J. Raidla

Ma ei oska valitsust selle kriteeriumi alusel kaheks jagada. Küll aga võib vist väita, et valitsuse liikmete ja ka valitsusstruktuuride nii teoreetiline kui ka praktiline ettevalmistatus omandireformiks on erinev, sõltuvalt sellest, kui palju üks või teine ametiisik või organ on selle probleemiga tegelnud. Et on peetud ägedaid diskussioone ja vaidlusi, seda ma kinnitasin, seda ma ei eita ka praegu teie sellele küsimisele vastates, kuid valitsuses ma taolist veelahet ei näe. Mis puutub omandireformi temposse ja reformi jätkamisse, siis ma püüan olla antud küsimuses optimist, kuigi probleemid, nagu ma ka ettekande alguses ütlesin, on ülikeerulised. Ajuti on hetki, kus mõistus saab otsa. Ma olen täiesti aus.

Juhataja

Enne kui me läheme edasi pr. Sergij küsimusega, lugupeetud Ülemnõukogu, kas me lepiksime kokku, et hr. Järlik oleks viimane küsija? Sest on veel ka hr. Kamratovi kaasettekanne, on võimalik veel küsida, muidu me ei jõuagi otsuse vastuvõtmiseni selles punktis. Ka hr. Kama on juba registreerinud, läbirääkimisteks võib-olla on veel teisigi, nii et lepime kokku, et hr. Järlik on viimane küsija. Palun, pr. Sergij!

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Raidla! Kas seadustele, mida valitsus Ülemnõukogule esitab, tehakse juriidiline ja majanduslik ekspertiis? Esitatavad seadused peavad näitama valitsuse kompetentsust, aga mitte kõik ei vasta nõuetele.

J. Raidla

Ekspertiisi esitatavatele seaduseelnõudele kahtlemata tehakse, nii juriidilist kui ka majanduslikku. Majanduslikud ekspertarvamused annab reeglina majandusministeerium ja rahandusministeerium, õiguslikud ekspertarvamused annab reeglina justiitsministeerium ning enamik Ülemnõukogule esitatavaid seaduseelnõusid käib läbi ka valitsuse ekspertiisikomisjonist, mida juhatab hr. Roose. Tõsi on see, et väga sageli on seaduseelnõude esitamise, järelikult ka nende väljatöötamise tähtaeg üllalühikene ning seetõttu ka aeg

ekspertiisiks ja väljatöötamiseks jääb väga lühikeseks. See tingib mõningatel juhtudel nii väljatöötamise kui ka ekspertiisi ebapiisava kvaliteedi. Ma lisan veel, et paljudel juhtudel on seaduseelnõude väljatöötajad ühte või teist rada pidi seotud selle seaduseelnõuga kaasnevate seaduseelnõudega, on autoriks või eksperdiks. Ma aktsepteerin seda, et probleemiga töötavate isikute nägemused väga sageli kattuvad ja kuhjuvad, kuigi samal ajal mõjuks hoopis värskemalt, kui ekspertarvamuse annaks teadlane või praktik, kes teatud aktide komplekti väljatöötamisel üldse ei osale. Ta näeks akti hoopis teise pilguga ja probleeme hoopis teise nurga alt.

A. Mölder

Austatud juhataja, lugupeetud minister! Rahvakapitali osaku metoodika väljatöötamine on ka veninud, aga mul on selline konkreetne küsimus. Paljud põllumajanduslikud majandid on poolteist aastat tegelnud osakute väljaarvestamisega, teadmata kõiki nüansse, mida me täna teame. Kas see töö siis pärast osakute metoodika väljatöötamist muutub nulliks?

J. Raidla

Ma usun, et nulliks ei muutu mitte ükski töö, mida on praegu eri institutsioonides, eri isikute poolt omandireformi ettevalmistamisel tehtud. Küll aga võib prognoosida, et tehtud töid korrigeeritakse pärast seda, kui valitsus ja Ülemnõukogu on andnud neis küsimustes lõplikud kontseptuaalsed vastused.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma tulen oma esimese küsimuse juurde tagasi. Ma tahan justiitsministrilt kuulda tema seisukohta selles küsimuses, kas on otstarbekas seda printsiipi Ülemnõukogul järgida ja kas need projektid vastasid sellele printsiibile. Ei või jah?

J. Raidla

Ma vastasin sellele küsimusele üsna selgelt. Jah, seda on otstarbekas järgida ja sellele printsiibile peab vastama vastuvõetav seadus. Kui projekt sellele ei vasta, siis projekt lükatakse tagasi.

R. Järlik

Austatud proua juhataja! Austatud härra minister! Kui inimeselt võõrandati maa Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 1944. aasta ühismäärustega nr. 380 ja 790, kas

siis inimesed peavad praegu tõestama, et see maa on võõrandatud ebaseaduslikult? See tähendab, kas need ühismäärused ei ole tunnistatud õigustühisteks selle möödunud aasta detsembris vastu võetud dokumendiga, mille poolt me siin Ülemnõukogus hääletasime? Ja teine küsimus: kas meil ongi siis loota saali dokumente, mis leiaksid Ülemnõukogu heakskiitu, kui valitsuses on neid, kes toetavad kontseptsiooni, mille järgi tuleks enamik varast maha müüa? Samas on ka inimesi, kes toetavad seda liini, mis Ülemnõukogus sai häälteenamuse, et enamik varast tuleks ikkagi osakutena või tagastamise kaudu inimeste kätte anda.

J. Raidla

Esmalt esimesest küsimusest. Vastus sisaldus ka teie küsimuses. Ülemnõukogu 1990. aasta 19. detsembri otsusega kuulutati ebaseaduslikuks mitte ainult natsionaliseerimise aktid, vaid ka neist tulenevad õigusaktid. Sellesama otsuse toime alla langevad ka teie poolt viidatud dokumendid. Teine küsimus. On küll loota, sellepärast et valitsus on Ülemnõukogu poolt paikapandav organ, kellele Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seadused ja otsused on kohustuslikud.

Juhataja

Aitäh! Kas hr. Raidlale on saabunud kirjalikke küsimusi?

J. Raidla

Jaa, mul on üks kirjalik küsimus.

Juhataja

Sellele võib siis kohe vastata.

J. Raidla

Hr. Koha küsimus: kuidas peab käituma Ülemnõukogu valitsusega, kes suvatseb omavahel edasi vaielda pärast seaduse vastuvõtmist?

Ma arvan, et Ülemnõukogu peab käituma kahel viisil. Kui pärast seaduse vastuvõtmist valitsus vaidleb pingsalt selle üle, kuidas seda seadust paremini rakendada, on põhjust teda väga tõsiselt kiita, nii et vaielda tuleb küll. Kui valitsus on selline, kes ei suvatse Ülemnõukogu seadusi täita ja vaidleb selle üle, kuidas neid mitte täita, siis tuleb

Ülemnõukogu poolt rakendada põhiseaduslikke mehhanisme oma seaduste täitmise tagamiseks.

Juhataja

Täna, hr. Raidla! Kaasettekandeks palun Riigivaraameti peadirektori hr. Kamratovi.

A. Kamratov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Kuna hr. Leimanni kirjalik tekst ei ole veel teieni jõudnud, siis ma julgen mõni minut informeerida teid valitsuse poolt tehtust. Üks valdkond puudutab endiste omanike ja nende pärijate avalduste vastuvõtmist ja teine riigivara munitsipaliseerimist. Need on kaks esimest ja põhilist plokki ka omandireformi aluste seaduses ja nende täitmisel on valitsus minu andmetel jõudnud sellisesse staadiumi, kus praktiliselt kõik Ülemnõukogu poolt etteantud ülesanded on jõudnud täitmise lõppfaasi. Sealhulgas on praegu ka omandireformi komitees läbiarutamisel vara hindamise küsimused. See projekt, mille esitas rahandusministeerium, on täitjatele ümbertegemiseks tagasi antud, kuid loota on, et lähemal ajal jõuab ka see Ülemnõukogu ette. Käesoleval hetkel toimub kogu vabariigis endiste omanike avalduste vastuvõtmine. Nagu on välja kuulutatud, oleme korraldanud andmete kogumise maakonna- ja linnavalitsustelt. 1. oktoobriks laekus maakonnas ja linnas keskmiselt 400–500 avaldust. Muidugi on probleeme avalduste vastuvõtmisega, see ei edene eriti hästi Narvas ja ka Kohtla-Järvel. 1. oktoobri seisuga on Narvas laekunud 15 ja Kohtla-Järvel 17 avaldust.

Kuna kõikidest maakondadest ei ole andmed veel saabunud, siis me võime hinnata, et 1. oktoobriks on laekunud umbes 8000 – 10 000 avaldust. See tähendab seda, et me peame valmis olema vastu võtma põhilise avalduste hulga novembris-detsembris. Eelmise nädala lõpus oli esimest korda koos ka endiste omanike ja nende pärijate avalduste vastuvõtmise küsimustega tegelev valitsuse keskkomisjon, mis fikseeris ka juba tõsisid möödalaskmisi ja puudusi avalduste vastuvõtmisel ja püüdis omalt poolt teha kõik nende puuduste likvideerimiseks. Põhiline möödalaskmine on olnud see, et kodanikele kas ei anta õiendit avalduste vastuvõtmise kohta või seal õiendis ei fikseerita, millised dokumendid on kodanike käest vastu võetud. Selle jaoks me nüüd töötame välja õiendi näidisevormi, kus kõik dokumendid, mis kodanike käest vastu võetakse, kirjutatakse vormi peale. Teine probleem on vähene kontroll avalduste vastuvõtmise korraldamise üle. Seetõttu me pöördusime kõikide maakonna- ja linnavalitsuste poole palvega rakendada tööle vastavad komisjonid, kes hakkavad tegelema pretensioonide ja kaebustega, mis on tekkinud avalduste läbivaatamisel.

Valitsus on kinnitanud neile komisjonidele selle ülesande. Kolmandaks. On vaja määratleda põllumajandusliku inventari mõiste ja täpne piiritletus, põllumajandusministeerium peaks esitama vastava projekti järgmisel keskkomisjoni istungil, mis on poolteise nädala pärast. Seda küsimust me juba arutame. Ja nõnda edasi ja nõnda edasi.

Valitsus on vastu võtnud munitsipaliseerimise korra, sellele korrale eelnes otsus katselise munitsipaliseerimise kohta Tartu linnas, et välja selgitada neid probleeme, mis munitsipaliseerimisega võiksid kaasneda. Riigivaraamet on konstrueerinud kogu protseduuri, mis puudutab vara munitsipaliseerimise küsimust. Valitsuses on läbi vaadatud vaidlusküsimusi ja Riigivaraameti nõukogu eelmisel istungil ka lahendas neid vaidlusi, mis tekkisid Tallinna linnas olevate objektide munitsipaliseerimisel. Lisaks sellele on valmimas Pärnu linna munitsipaliseeritavate teenindus-, kaubandus-, toitlustusettevõtete nimekiri ja lõppfaasis on ka Saare maakonna munitsipaliseeritavate sotsiaal-kultuuriliste objektide nimekiri, mille esitas Saare maakond. Meie optimistlik hinnang on selline, et sotsiaal-, kultuuri-, elamu-kommunaalmajanduse, elutarbelise teenindamise objekte me suudame selle aastanumbri sees munitsipaliseerida ligikaudu 50% nimetatud varade väärtusest kogu Eestimaal. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Teile on küsimus hr. Uluotsalt.

Ü. Uluots

Lugupeetud hr. Kamratov! Ma küll lubasin täna teile, et ma ei esita teile küsimust, aga ma ikkagi ei saa. Riigivaraameti nõukogus me arutame praegu suurettevõtete privatiseerimist ja selle aluseks on väikeprivatiseerimise seaduses ettenähtud erand, selle erandi seljas me oleme nüüd ratsutanud ligi aasta. Ütelge kõikidele saadikutele, millal me saame ükskord suurettevõtete privatiseerimise seaduse eelnõu.

A. Kamratov

Privatiseerimise jätkamise kontseptsiooni ja sellest tulenevad dokumendid valmistab minu andmetel ette majandusministeerium ja selle esitamise tähtajaks on Ülemnõukogu nimetanud 1. novembri. Ma loodan, et see materjal selleks ajaks ka Ülemnõukoguni jõuab. Mis puutub suurprivatiseerimise seadusse, siis ma ei oska öelda, kas meie praeguses majandussituatsioonis (see on minu isiklik arvamus) on võimalik välja töötada mingisugust üleüldist suurprivatiseerimise seadust, nii nagu tegid seda Ida-Euroopa riigid poolteist-kaks

aastat tagasi. Minu arvates oleks mõistlikum välja töötada konkreetsete valdkondade privatiseerimise seadused või teised privatiseerimist käsitlevad normatiivaktid ja lahendada ülejäänud Eesti Vabariigis privatiseerimine just nende dokumentide rakendamise kaudu. See tähendab valdkonniti privatiseerimist. Näiteks mina isiklikult küll praegu ei usu, et me saaksime asuda privatiseerimisele sellise loogika järgi, et me võtame ette suurtööstusettevõttes ja privatiseerime nad sajabrotsendiliselt. Kui me realistlikult hindame, et meil vara tagastamise, kompenseerimise küsimused võtavad natukene aega, kas või üks aasta, järgmine aasta, siis järelikult me peame seda arvestama. Nii et sajabrotsendiliselt lausprivatiseerida, nii nagu võivad suurprivatiseerimise seaduse järgi teha Ida-Euroopa riigid, meil ilmselt ei ole võimalik.

Juhataja

Aitäh! Palun, Peeter Lutt!

P. Lutt

Lugupeetud hr. Kamratov! Nagu teada, on valitsus siiaamani seisukohal, et kogu sovhoosi vara kuulub riigile. Kas teie arvates on see päris õige? Viimasel ajal on kostnud, et ka kolhooside vara kuulub riigile. Kas ka valitsus on nüüd sellisele seisukohale jõudnud?

A. Kamratov

Minu teada on valitsus esitanud Ülemnõukogule läbivaatamiseks põllumajanduse omandireformi seaduse eelnõu. See kannab nüüd natuke teistsugust pealkirja, kui oli Ülemnõukogu rakendusotsuses, ja minu andmetel ei käsitleta selles seaduses ei sovhoosi ega ka kolhoosi vara täielikult riikliku varana, vaid seal on ette antud protseduur, kuidas võiks omandireformi ühtemoodi või väikeste erinevustega sovhooside, kolhooside puhul Eesti Vabariigis läbi viia. Ja minu teada on selle seaduseelnõu järgi küllaltki suur otsustamisõigus antud kohalikele omavalitsustele.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Koha.

K. Koha

Lugupeetud hr. Kamratov! Kes valitsuses toetab sellist kontseptsiooni, mille järgi püütakse eraldada maa eest antava kompensatsiooni väärtpaberid ja varade eest antava kompensatsiooni väärtpaberid, et nad ei saaks ühiselt osaleda erastamise protsessis? Aitäh!

A. Kamratov

Omandi- ja maareformi ajutise komisjoni istungil ütlesin ma kui majandusnimene, et tuleb tõsiselt kaaluda, kas teha ühine väärtpaber maa ja ülejäänud vara kompenseerimiseks või teha eraldi väärtpaber. Ma ei ole kuulnud kellegi suust sellist raudset seisukohta, et peab olema ühtemoodi või teistmoodi. See oli minu arvamus, mille ma komisjonis välja ütlesin, ja minu teada komisjoni liikmed sellel istungil ei välistanud selle küsimuse tõsist kaalumist, kui see projekt tuleb väljatöötamisele. Minu teada omandireformi aluste seaduses ei ole välistatud kahe erineva väärtpaberite süsteemi olemasolu. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Kois!

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Hr. Kamratov, Riigivaraamet hakkab põhiliselt tegelema privatiseerimisega. Aga mulle näib, et täiesti kõrvale on jäänud see küsimus, kes käsutab seda riigivara, mis praegu on riiklike aktsiaseltside käsutuses. Venemaal näiteks on selleks loodud riigivara erifond. Kas teie arvates tuleks meil luua veel üks struktuur selle vara vahetuks käsutamiseks või saab seda teha Riigivaraameti raames? Tänan!

A. Kamratov

Riigivaraamet töötab praegu vabariigi valitsuse kinnitatud ajutise põhimääruse alusel. Ja see "ajutine" tähendab seda, et kui põhimäärus kinnitati, ei osanud me paika panna kõiki Riigivaraameti funktsioone. Hetkel on Riigivaraameti põhimääruses minu mälu järgi selliselt, et Riigivaraamet tegeleb selle varaga, millega on teda volitanud tegelema Eesti Vabariigi Valitsus. Seetõttu hetkel me ei tegele riigiaktsiaseltside, riigiettevõtete käsutuses oleva varaga. Vabariigi valitsus on moodustanud vastavad haldusnõukogud, kes sellega tegelevad. Tulevikus ma näen ette (küll oma loogika järgi) asjade sellist käiku, et vabariigi ministriumid minetavad majanduses vara haldaja funktsioonid täpselt samamoodi nagu ka mõningad teised administratiivsed käsumajanduslikud funktsioonid ning riiklike ettevõtete ja

riigiaktsiaseltside käsutuses olev vara läheb spetsiaalsete, territoriaalsete organisatsioonide arvele, kes võiksid tulevikus kuuluda Riigivaraameti juurde.

Juhataja

Aitäh! Palun, pr. Sergij!

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Kamratov! Kas Riigivaraamet on koostanud nende riiklike ettevõtete nimekirja, mis hakkavad vahetult alluma riigile ja mis on vaja privatiseerida? Kas seda küsimust on arutatud?

A. Kamratov

Töö käigus on seda küsimust Riigivaraametis arutatud, kuid see küsimus ei kuulu Riigivaraameti kompetentsi. Vastavalt hr. Raidla nimetatud õigusloome komitee otsusele anti juba käesoleva aasta juulikuus see ülesanne majandusministeeriumile. Hetkel on minu käes nende varade nimekirjade projektid. Riigi omandusse jäävate ettevõtete arv võiks olla esialgsete ettekujutuste järgi 40 ümber.

Juhataja

Aitäh! Palun, pr. Hänni!

L. Hänni

Lugupeetud ettekandja! Teatavasti on Ülemnõukogu Presiidiumis mitmel korral olnud arutluse all riigiettevõtete aktsiakapitali laiendamise seaduslikkus ja päris ühesele tulemusele ei ole jõutud. Milline on valitsusepoolne ametlik seisukoht ja kas see protsess on tegelikkuses peatatud? See on esimene küsimus. Teine küsimus on mingil määral retooriline. Kes ikkagi vastutab riigivara säilimise eest?

A. Kamratov

Riigivara säilimise eest vastutab eeskätt see isik, kelle käsutusse, kasutusse või haldusse vastavalt omandiseadusele riigivara on antud. Mis puutub esimesse küsimusse, missugune on valitsuse ametlik seisukoht aktsiakapitali laiendamise osas, kui seda on tehtud erakapitali juurdetõmbamisega või teiste sõnadega aktsiate märkimisega ettevõtte oma töötajatele või teistele isikutele, kodanikele, eraomanikele, siis valitsus ütles oma seisukoha välja oma

istungil pärast vastava valitsuskomisjoni tööd juba kevadel ja see oli eitav seisukoht. Praegustel andmetel on Ülemnõukogu Presiidiumis püütud saada teist seisukohta. Minu teada pole tööstus-energeetikaministeerium astunud otsustavaid samme, et niisugust ebamäärast olukorda likvideerida või panna seda õiges suunas liikuma. Seoses riigivara munitsipaliseerimisega on tekkinud väga tõsiseid küsimusi. Need ettevõtted, kes oma aktsiakapitali laiendasid erakapitali juurdeõmbamisega, väidavad praegu seda, et nemad kui segaomandil põhinevad ettevõtted ei ole nõus näiteks lasteaedade üleandmisega munitsipaalomandusse, kuna me läheme sellega eraomandi kallale, kui riik niisuguse otsuse vastu võtab. Tänan!

J. Kork

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Omandireformi seaduses on öeldud, et riigi poolt tasuta ühiskondlikele organisatsioonidele üleantud vara kuulub taasriigistamisele. Milline on praegu valitsuse seisukoht ametiühingute varade, eelkõige kuurortide kohta?

A. Kamratov

Valitsuse ametlik seisukoht on analoogiline Ülemnõukogu vastava seisukohaga. Ülemnõukogu oma seisukoha otsuse vormis vormistas, sama küsimus oli ka valitsuse istungil arutlusel. Valitsus valmistas Ülemnõukogule ette erakorralise küsimusena ametiühingute kuurortide omandivormi muutmise kiire peatamise otsuse, kuid Ülemnõukogu jõudis valitsusest ette ja suutis selle otsuse enne vastu võtta, kui valitsus oma materjalid esitas. Praegu on valitsuses valminud – ilmselt hr. Raidla seda ka juba ütles – ühiskondliku ja kooperatiivse vara taasriigistamise, erastamise seadus. Nii et tulevikus peaksid ametiühingute vara saatuse otsustama Ülemnõukogu, vabariigi valitsus. Kui see seadus on vastu võetud, siis selle seaduse järgi. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Heldur Peterson, palun!

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Täna andis valitsus Ülemnõukogule üle põllumajanduse omandireformi seaduse eelnõu. Mitteametlikult saime selle seaduseelnõu tegijatelt kätte nädal vähem kui aasta tagasi, see on möödunud aastal 27. oktoobril. Mispärast see teie arvates viibis

nii kaua põllumajandusministeeriumis ja valitsuses? Kes võis olla sellest huvitatud? Sest kui on juba moodustatud palju aktsiaseltse, siis on raskendatud ühistute tekkimine.

Ja teiseks. Kumbasid te peate põllumajanduse jaoks sobivamateks ja ka reaalselt teostatavamateks, kas aktsiaseltse või ühistuid?

A. Kamratov

Esimesele küsimusele on mul ääretult raske vastata. Ma ei näe valitsuse või valitsuse ametnike hulgas hetkel küll ühtegi isikut, kes oleks võinud olla huvitatud selle seaduse kinnihoidmisest. Kuid ma arvan, et selle seaduseelnõu ettevalmistamine oli ääretult raske ja komplitseeritud. Mina isiklikult võtsin osa kümnest nõupidamisest, kus seda küsimust arutati. Nõupidamistest võtsid osa ka majandite, valdade esindajad, ka eri organisatsioonide, nagu Talunike Liidu jmt. esindajad. Alati kerkis üles neid küsimusi, mida see seaduseelnõu oleks pidanud lahendama. Nagu minul on teada, leidis valitsuse ekspertiisikomisjon, et see seaduseelnõu ei ole praegu küllalt hea, et selle järgi põllumajanduse omandireformi läbi viia juriidiliselt õigesti. Küsimus on väga keeruline ja ilmselt selle seaduse väljatöötamine oli väga raske. Kas see projekt ka praegu kõige parem on, ei oska mina öelda.

Teise küsimuse vastus on lühike. Mina arvan, et ühistu on põllumajanduses küllaltki loogiline omandi- või ettevõtluse vorm ja põllumajanduses peaks ta domineerima.

Juhataja

Aitäh! Palun, Jaak Allik!

J. Allik

Lugupeetud hr. Kamratov! Kui me vahepeal Ülemnõukogus arutasime 20% riigi aktsiate müügi eelnõu, siis hr. Kert hoiatas korduvalt ja ähvardas, et kui me seda vastu ei võta, siis see laiendab "musta" privatiseerimist, täpsustamata, mida ta selle all mõtleb. Mul on küsimus: miks Riigivaraamet ei takista seda "musta" privatiseerimist, kas puuduvad seadusandlikud aktid või kui nad puuduvad, miks meile neid siis vastuvõtmiseks ei esitata?

A. Kamratov

Riigivara hajumine või "must" privatiseerimine on tõesti küllaltki tõsine oht. Miks valitsus seda ei saa takistada? Lihtsalt valitsusel ei ole praegu neid institutsioone ja organeid, keda me saaksime saata iga päev kohtadele, et kontrollida, kuidas ettevõtjad säilitavad ja kasutavad riigivara. Ma ei oska sellele küsimusele teistmoodi vastata.

Juhataja

Asume läbirääkimistele. Palun, hr. Kama!

K. Kama

Lugupeetud Ülemnõukogu! Päevakorra punkt, mida me praegu käsitleme ja mille on tõstatanud majanduskomisjon, on väga aktuaalne, kuna omandireform on praegu jõudmas ummikusse. Kahtlemata on sellel oma objektiivsed põhjused, on olnud väga tõine aeg pärast 20. augustit, on vaja korruga väga paljusid asju teha. Kahjuks on sellel tupikul, kus me praegu oleme, ka subjektiivsed põhjused. Nimelt on juba umbes kaks aastat Eestis vaieldud kahe privatiseerimise põhikontseptsiooni üle. Üks nendest sisaldas õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamist ja kompenseerimist, sisaldas põhimõtet, et me peame kõigepealt teadma seda bilanssi, millest rääkis hr. Uluots. Me peame teadma, kui palju riigil on vara, siis peame otsustama, milline osa sellest varast jääb ka edaspidi riigi omandusse, milline osa sellest varast kuulub tagastamisele ja kompenseerimisele ning mis me sel juhul saame teha ülejäänud varaga. Kas me pakume välja rahvakapitali obligatsioonidena, müüme mingi osa maha raha eest, et saada Eesti Pangale põhikapitali, või kolmandat või neljandat. Teine kontseptsioon tahtis hakata riigivara otsast müüma raha eest ja vaadata, mis sest asjast lõpuks välja tuleb. Kummalgi kontseptsioonil on kahtlemata omad plussid ja miinused. Kumbki pool kaitses oma seisukohti ja pidas neid ainuõigeteks, mis on ka loomulik, aga vähemalt mina oma naiivsuses arvasin, et pärast omandireformi aluste seaduse vastuvõtmist on need vaidlused selleks korraks vaieldud, otsus tehtud ja tuleb asuda seadust täitma. Kahjuks seda tehtud ei ole, need vaidlused käivad edasi. Küllaltki mõjuvõimsad ringkonnad majandusministeeriumis on siia maani arvamusel, et Ülemnõukogu otsustas juunikuus valesti, ja katsub endist viisi oma endist kontseptsiooni läbi suruda. Ülemnõukogu muidugi vastab nii, nagu ta vastas siis, kui prooviti 20% aktsiaid müüa, tähendab, Ülemnõukogu on kindlaks jäänud omaenda kontseptsiooni juurde. Tulemuseks on muidugi see, et süveneb seadusetus ja kannatab eelkõige Eesti ühiskond ja Eesti majanduse tulevik. Sest kõige halvem, mis olla saab, on määramatus. Isegi halvasti läbiviidud reform on parem, kui see olukord, mis meil on praegu. Määramatus ja seadusetus ei ole mitte ainult kohtadel, vaid see on kõige kõrgema riigijuhtimise tasandini välja. Näiteks ka siis, kui valitsus munitsipaliseeris oma suvisel väljasõiduistungil Tartus, ma ei mäleta täpselt, mitmekümne miljoni eest Tartu linnas asuvat riigivara, nimelt ka siis rikkus valitsus seadust, kuna omandireformi aluste seaduse järgi pidanuks enne munitsipaliseerimist toimuma riigi omandusse jääva vara kindlaksmääramine. Seda pidanuks valitsus tegema 1. augustiks. See on siia maani tegemata, see nimekiri oleks

tulnud esitada Ülemnõukogu Presiidiumile kinnitamiseks. Seda pole tehtud ja praegu me ei tea, kas presiidium oleks pidanud vajalikuks selle riigivara jätmist riigi omandusse, mille valitsus munitsipaliseeris Tartus. Rakendusotsusest on siin täna küllalt palju räägitud, võib-olla sellel pikemalt ei peatu, aga tahaksin veel kord viidata sellele absurdsele vastuolule, mis on nii-öelda vastasleeri väidetes. Ühelt poolt öeldakse meile, et 20% riigiaktsiate privatiseerimine ei tee riiki nii vaeseks, et ta ei suudaks enam pärast seda tagastada või kompenseerida. Samal ajal, kui me räägime sellest, et kompenseerimine peab olema maksimaalne, peab olema 100%-line, peab olema selline, et kui inimene saab oma endise vara eest kompensatsiooni, siis on ta selle eest suuteline ostma vastu samaväärse vara, siis öeldakse meile, et meie riik pole nii rikas, et kompenseerida. Ja seda öeldakse ühe suusoojaga, andmata endale aru, et need väited on omavahel täiesti vastuolus.

Ja praeguseks me siis oleme olukorras, kus seda aega, mis on kaotatud, ei ole võimalik enam tagasi teha. Aga võib-olla on veel viimane hetk hakata rakendama neid organisatsioonilisi abinõusid, et omandireform Eestis läbi viia. Praegu ei ole olemas sellist koordineerivat keskust, mis vastutaks omandireformi läbiviimise eest. Valitsuse juures moodustatud omandireformi komitee ei ole suuteline seda reformi operatiivselt juhtima. Seda ei saa ka tahta, arvestades seda, et komiteed juhib peaminister isiklikult. Isegi tema töövõime puhul ei saa uskuda, et ta suudaks taolist protsessi detailselt planeerida, läbi viia, koordineerida. Seega seisab meil tõenäolikkult ees omandireformi ministeeriumi loomine, millest rääkis härra peaminister ka siis, kui ta andis Ülemnõukogus aru 3 x 3 programmi täitmisest. Ja mul oleks ettepanek lisada sellele otsusele, mille on esitanud eelarve-majanduskomisjon, 2. punkt, mis kõlaks järgmiselt: "Teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepanek reorganiseerida Eesti Vabariigi Riigivaraamet Eesti Vabariigi Omandireformi Ministeeriumiks. Kohustada Eesti Vabariigi Valitsust esitama 10 päeva jooksul, arvates käesoleva otsuse vastuvõtmisest, Eesti Vabariigi Ülemnõukogule omapoolsed ettepanekud omandireformi ministeeriumi loomiseks." See on pakutud selleks välja, et lõppeks praegune kollektiivne vastutamatus, et oleksid konkreetsed ametiisikud, kes vastutaksid omandireformi läbiviimise eest. Ettepanek reorganiseerida Riigivaraamet selleks ministeeriumiks tuleb väga lihtsast eeldusest. Kui hakata praegu tühjalt kohalt looma omandireformi ministeeriumi, võtab see jälle kuid ja kuid, ning kõik see on kaotatud aeg. Riigivaraamet siiski nende probleemidega praegu kuigivõrd tegeleb, aga nagu ma juba ette lugesin, selle 2. punkti teine lause ütleb, et Eesti Vabariigi Valitsus peaks tegema ka omapoolse ettepaneku ministeeriumi loomise kohta. See, et seda teha Riigivaraameti baasil, on ainult ettepanek valitsusele. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Arro!

L. Arro

Lugupeetud Ülemnõukogu! Mul on tunne, et meie valitsus meelega venitab omandireformi seaduse rakendamise vabariigis. Kas tahetakse võimalikult palju rublade eest riigivara maha müüa, et täita riigikassat? Miks muidu venitatakse rahvakapitali obligatsioonide ja osakute metoodika väljatöötamisel. Igatahes majandusministeerium küll ei kiirusta. Ühistegevuse või ühistute seaduse ettevalmistamisega ei ole valitsus praktiliselt üldse tegelnud. Seda projekti ja ühistute seadust, millest siin on juttu, on teinud seni isetegevuslikus korras ETKVL, Taluliit ja EMKE. Sellest tööst oleme osa võtnud ka mõne Ülemnõukogu saadikuga. Ilma selle seaduseta aga põllumajanduse omandireform ei käivitu. Juba praegu on kündmata põlde, põllumees ei tea, mis saab edasi. Ei ole ka selge maa hind ja kompensatsiooni suurus. Seda teadmata aga maainimesed ei tea anda avaldusi maa kohta. Kõik annavad avaldused, et saada maad, sest ei teata, kui palju saab kompensatsiooni. Maa saamise avaldused tehakse, harima ei mõtle keegi hakata, kõik mõtlevad, et anname maa rendile. Aga kes võtab maa rendile, kui kolhoosi pole? Ka naabertalumehed ei jõua maad rendile võtta, kuna nendel pole tehnikat ega hooneid. Selline olukord põllumajanduses on katastroofiline. Tähtaeg 27. detsember on ligidal, läheneb iga päevaga. Iga päev viib meie majandust ikka hullemasse ja hullemasse katastroofi. On tõsine palve, et valitsus võtaks asja tõsiselt kätte ja esitaks Ülemnõukogule konkreetse plaani, kas või graafiku kujul, millal üks või teine asi valmib. Hr. Peterson ütles täna küll, et põllumajanduse omandireformi seadus on meile kätte antud, aga minu laual seda ei olnud ja vist ei ole kellelgi. Võib-olla on komisjonid ise hankinud kuskilt valitsuse tubadest selle projekti. Ametlikult seda ei ole, kuigi tähtaeg oli 15. september. Niimoodi asi edasi kesta ei saa. Me oleme maal täiesti mures. Täna hommikul käisin veel majandist läbi, mehed küsivad, mis saab edasi. Samal ajal on paljud majandid ettevõtlikud olnud, on palju ära teinud, on moodustatud sisemisi ühistuid, on erastatud, töö käib. Ka nemad on hirmul, kuidas asi edasi käib, kas lükatakse see asi nüüd uuesti seadusega ümber, tehakse rahvakapitalid ja võetakse ära, mis antud, kas tuleb juurde maksta. Paljud on arvestanud oma osakutega ja on farmidesse, töökodadesse ja kuivatitesse osanikeks läinud. Kui nõndamoodi asi edasi läheb, siis need, kes praegu põllumajandust korraldavad, panevad oma rolli maha ja enam selle asjaga ei tegele. Öeldakse, et tulgu siis mehed linnast või rannast ja jagagu see vara ära. Ja need mehed, kes senini selle asjaga tegelnud on, hätta ei jää, aga hätta jääb rahvas. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Ma ainult ütlen vahemärkusena hr. Arrole, et pr. Kilvet andis nimetatud seaduseelnõu täna avalikult üle, see ei ole veel jõudnud komisjonidesse. Palun, hr. Kois!

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Seoses käsitletava teemaga tahan juhtida teie tähelepanu sellele, et üldiselt areneb Eestis majandus halvemini kui Lätis ja Leedus. Me elame halvemini kui nemad. Me oleme privatiseerimise valdkonnas isegi Venemaast maha jäänud, Leedust rääkimata. Selle peamiseks põhjuseks on minu meelest nõrk valitsus. Milles on asi? Asi on selles, et meie valitsus tugineb vähemusele. Vähemusele parlamendis. Pealegi on see vähemus ebastabiilne. Kui kerkib esile mingisugune keeruline probleem, näiteks aktsiate müügi küsimus, siis lõheneb see vähemus – Rahvarinde vähemus – veel mitmeks vähemuseks. Ja siis pole üldse selge, kellele valitsus Ülemnõukogus tugineb. Peale selle on valitsus ise kaheks-kolmeks lõhestunud. 8 ministrit lähevad järsku üle teise parteisse. Kus, millises riigis oleks selline asi veel võimalik? Seejuures nad deklareerivad, et kõiki olemasolevaid raskusi võib seletada erinevalt, kuid ei saa õigustada seda, et puudub konstruktiivne programm meie vaesustumisest ülesaamiseks. Ilmselt tähendab see väikest riigipööret valitsuses ja normaalses maailmas oleks kohe selge, et see valitsus peab tagasi astuma. Meil aga jääb kõik endiseks. Milline on tagajärg? Tagajärg on see, et meie valitsus ei saa midagi teha, isegi kui ta tahaks. Ta ei saa vajalikku seadust parlamendis läbi suruda, ei saa kontrollida oma otsuste täitmist, ei saa kutsuda korrale ministrit, kes korraldab privatiseerimist oma äranägemise järgi. Majanduse üldist lagunemist selles riigis, mida nimetati NSV Liiduks, täiendame meie veel väga paljude omapoolsete vigadega. Minu arvates näiteks tegi valitsus vea sellega, et loodi riiklikud aktsiaseltsid ja nende haldusnõukogud, kes ei vastuta kellegi ees. Praegu on miljonitesse ulatuvad riigivarad laiali jaotatud inimeste kätte, kes mitte kellegi ees ega mitte millegi eest ei vastuta. Teevad, mida tahavad. Nende üle ei ole mingit valitsuse kontrolli. Mida teeb meie parlament? Mitte midagi. Parlament ei lase valitsusel hingata, aga ei tee talle ka lõppu peale. Valitsus ei valitse, vaid piinleb. Ja meie kõik, kogu rahvas, piinleme koos selle valitsusega. Aga tahame veel valimisi korraldada. Oleme niigi oma majandusreformiga kõigist meie naabreist maha jäänud, aga tahame korraldada valimisi, mis meid veel aasta võrra kõigist reformidest kaugemale viivad. Ma ei tea, mida teie arvate, aga minu meelest on see kuritegu oma rahva vastu. Hea küll, korraldame need valimised, kui teil sellest aastast kahju pole.

Seepärast ei taha ma kõiges valitsust süüdistada, mul on temast koguni kahju. Ja kõigist meist on kahju. Aga ma arvan, et lõppude lõpuks peab parlament otsusele jõudma ja nõrga valitsuse tugevamaga asendama. On vaja parlamendis enamusele tuginevat valitsust, kes suudab vajalikud reformid teostada ja aitab meil üle elada selle talve, mis tuleb väga raske ja mille jooksul me peame rakendama ebapopulaarseid meetmeid.

Saage minust õigesti aru – me ei saa enam taluda sellist nõrka valitsust, kui me tunneme vähegi vastutust oma elanikkonna ees. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Aitäh, hr. Kois! Lugupeetud saadikud! Meil on võimalik võtta vastu otsus läbirääkimiste lõpetamise kohta. Lõppsõnaks saavad kõik sõna. Palun, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised selles küsimuses? Selle poolt on 62 saadikut, keegi ei ole vastu, üks on erapooletu. Läbirääkimised on lõppenud. Lõppsõna ma annaksin sellises järjekorras: kõigepealt kaasettekandjad, siis ettekandja, kuna tehti ettepanek, siis me saaksime lõppseisukoha. Palun, kas hr. Kamratov? Ei soovi. Kas hr. Raidla soovib? Palun, hr. Raidla, lõppsõna!

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Lõppsõna korras ma tahaksin teha ettepaneku asendada otsuseprojektis 10-päevane tähtaeg 20-päevase tähtajaga, kuna paljud valitsusametnikud, kes selle otsuse täitmiseks peaksid tegelema, on hetkel seotud Hudsoni Instituudis väljatöötatava Eesti Vabariigi majandusliku abistamise programmiga ja seetõttu on ette näha, et lähema 7 päeva jooksul nad kahjuks sellega ei saa tegelda, sest nad ei viibi füüsiliselt Eesti territooriumil. Aitäh!

Juhataja

Aitäh, hr. Raidla! Ma palun Kalju Koha.

K. Koha

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Töö korras sai siin konsulteeritud komisjoni liikmetega ja ma ütlen lõpetuseks järgmist. Selge on, et on konflikt. Ja konflikt on siiski kontseptuaalsetel alustel. Ülemnõukogu on võtnud vastu dokumendi, mis on üldriiklikult kehtiv ja see on täitmiseks kõigile, kaasa arvatud Ülemnõukogule ja valitsusele. Seda tuleb täita päevast päeva. Ometi on isikuid, kes ei soovi seda täita ja leiavad, et on vaja teha uusi

ettepanekuid, et meie vastuvõetud seadust muuta. Kuid meie peame lähtuma sellest, mis on kehtima pandud. Tuleks reorganiseerida Riigivaraamet omandireformi ministeeriumiks. See on hädatarvilik, sest on vaja luua koordineeriv struktuur, kes hakkab seda reformi tõsiselt läbi viima kogu riigis. Seetõttu eelarve-majanduskomisjon nõustub selle ettepanekuga ja see ei tohiks minna hääletamisele, kui nüüd keegi saalist seda ei vaidlusta. Põhimõtteliselt võiks aktsepteerida valitsuse esindaja tehtud ettepanekut parandada 1. punktis 10 päeva 20 päevaks, sest need isikud, kes peavad seda otsust täitma, ei ole füüsiliselt kohal, kuigi arupärimine laekus valitsusele juba 12. septembril. Põhimõtteliselt oleks olnud üle kuu aega sellega tegelda. See näitab veel kord, et on valitsusametnikke, kes ootavad konkreetset käsku, piitsa. Kui see on antud, siis hakatakse tegutsema, selle asemel et ise mõtlema hakata. Seetõttu mõlemad parandusettepanekud on aktsepteeritud ja eelarve-majanduskomisjon paneb otsuseprojekti tervikuna hääletamisele.

Juhataja

Täna, hr. Koha!

K. Koha

Ma loen teise ettepaneku uuesti ette, kui soovitakse. Esimene punkt on kõigil laual olemas, kuid Ülemnõukogule on parandusettepanek: "20 päeva jooksul". Teine ettepanek kõlab järgmiselt.

"Punkt 2. Teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepanek reorganiseerida Eesti Vabariigi Riigivaraamet Eesti Vabariigi Omandireformi Ministeeriumiks. Kohustada Eesti Vabariigi Valitsust esitama 10 päeva jooksul, arvates käesoleva otsuse vastuvõtmisest, Eesti Vabariigi Ülemnõukogule omapoolsed ettepanekud omandireformi ministeeriumi loomiseks." Selle ettepaneku esitas hr. Kama.

Juhataja

Aitäh! Läbirääkimised on lõppenud. Küsimusi ei esitata. Kui on kirjalikke parandusettepanekuid, siis ma palun esitada need ettekandjale kirjalikult. Praegu on võimalik teha viimistlevaid või muid ettepanekuid. Majanduskomisjoni nimel tegi hr. Koha ettepaneku võtta otsus koos nende poolt aktsepteeritud täiendustega vastu.

K. Koha

Valitsusel oli võimalus öelda oma lõppsõnas arvamused selle ettepaneku kohta.

A. Ristkok

Lugupeetud juhataja! Ma teen ettepaneku siiski eraldi hääletada teist punkti, mis näeb ette praegusest ametist ministeeriumi tegemist.

Juhataja

Kui saadikud soovivad, peab hääletama eraldi. Ma palun esitada ka see ettepanek kirjalikult. Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 saadikut, puudub 34.

Palun, asume hääletama. Kõigepealt hääletame siis eraldi läbi hr. Kama parandusettepaneku, mille aktsepteeris ettekandja, kuid mille hääletamist hr. Ristkok nõuab. Kes on selle poolt, et täiendada meile esitatud otsuseprojekti teise punktiga, omandireformi ministeeriumi loomise ettepanekuga? Palun hääletada! Ettepaneku poolt on 31 saadikut, 12 on vastu, 15 erapooletud. Ettepanek leidis toetust.

Panen hääletusele otsuse tervikuna. Kes on selle poolt, et vastu võtta Ülemnõukogu otsus meile esitatud arupärimise kohta? Palun hääletada! Poolt on 48, vastu 4, 10 on erapooletud. Otsus jääb vastu võtmata.

Sellega on meie tööpäev lõppenud. Kohtume homme kell 10.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

53. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

22. oktoober 1991

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja (M. Lauristin)

Tere hommikust, lugupeetud Ülemnõukogu! Palun asume kohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 68 saadikut. Nagu ikka, on meil täna, teisipäevasel päeval kavas valitsuse ja Eesti Panga infotund.

Ja ma tahan kohe ette hoiatada või teiega kokku leppida, et kui on võimalik, viime tänase infotunni läbi konkreetses, täpses vormis, küsime tõesti täpselt, lühidalt. Ka vastajad peaksid vastama niimoodi, et meil jääks veel aega üle ka päevakorra jaoks. Sel juhul me jõuaksime

täna kodakondsuse probleemi juurde, mille käsitlemist meilt oodatakse. Aga see sõltub muidugi nii küsijatest kui ka vastajatest.

Esimese küsimuse tänaseks infotunniks on esitanud hr. Toome. See puudutab juurdlusbüroo loomist. Sellega on nüüd niisugune piinlik lugu, et eelmine kord, kui hr. Toome küsimus oli meil infotunnis päevakorras, ei olnud peaministrit Eestis ja see küsimus jäi hr. Toome nõudmisel vastamata, ta ei tahtnud ühegi teise isiku vastust. Täna on meil peaminister valmis vastama, kuid ei ole hr. Toomet. Missugune on Ülemnõukogu seisukoht, kas me kuulame ära peaministri vastused ilma hr. Toometa? Jah? Ma palun siis, hr. Savisaar!

E. Savisaar

Tere hommikust, lugupeetud kolleegid, austatud spiiker! Hr. Toome on esitanud kaks küsimust. Millisele Eesti Vabariigis kehtivale seadusele tuginedes loodi valitsuse esimehe korraldusega Ülemnõukogu esimehe ja peaministri ihukaitseteenistuse koosseisus juurdlusbüroo otsealluvusega Eesti Vabariigi Valitsusele?

See on väga hea küsimus, aga sellele on väga raske vastata. Kuna valitsuse esimehe korraldusega ei ole loodud Ülemnõukogu esimehe ja peaministri ihukaitseteenistuse koosseisus ühtki juurdlusbürood otsealluvusega Eesti Vabariigi valitsusele, siis ei ole mul võimalik selliselt püstitatud küsimusele üldse vastata. Ilmselt peaks küsimuse esitaja täpsustama, mida ta konkreetselt silmas pidas. Kui peetakse silmas juurdlusbüroo loomist, siis see loodi mitte valitsuse esimehe korraldusega, vaid valitsuse 22. augusti otsusega. Teiseks, mitte ihukaitseteenistuse koosseisus. Ihukaitse ise moodustab eriteenistuse koosseisust alla 7%. Ega siis need mehed, kes teostavad liikluse järelevalvet Toompeal või Kadriorus ja kes valvavad riiklikult tähtsaid objekte, ei ole ihukaitseteenistus. Ihukaitsega tegeleb meil ainult 13 meest. Ja ihukaitseteenistuses ei ole küll mingit juurdlusbürood.

Kolmandaks. Ei saa ka rääkida otsealluvusest valitsusele, kuigi ausalt öeldes antud juhul oleks see isegi kohane, sellepärast et siin on vahel riiklik politseiamet, siseministeerium jne.

Nüüd edasi. Kui rääkida juurdlusbüroost, siis juurdlusbüroo moodustati, tuginedes valitsuse kohta käiva seaduse §-le 13, kus on öeldud, et valitsus rakendab meetmeid vabariigi julgeoleku ja kaitsevõime tagamiseks, sama seaduse § 21 alusel moodustatakse selleks riiklikke ameteid, aga juurdlusbüroo oli mõeldud nimelt riikliku ameti staatuses ja § 18 alusel kinnitab valitsus nende põhimääruse. Sellega juurdlusbüroo loomine kaitsepolitsei teatud funktsioonide täitmiseks on optimaalne, ei ole vastuolus valitsuse kohta käiva seadusega. Valitsuse ülesandeks on täitev-korraldav tegevus. Teiselt poolt ma pean aga lisama, et arvestades seda kampaaniat, mis pärast seda lahti läks, on paraku ülesanded juurdlusbüroo

põhimääruse koostamiseks jne. täitmata, praktilisi samme selles küsimuses ei ole kahjuks astunud.

See on selle küsimuse kohta kõik.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi ... Ei, siiski on. Palun, hr. Allik!

J. Allik

Lugupeetud härra peaminister! Kas te selgitaksite, millised on teie arvates kaitsepolitsei ja juurdlusbüroo funktsioonide erinevused? Ja teine küsimus. Ma ka ei orienteeru kõigis neis ihukaitsetes, eriteenistustes, siseministeeriumi alluvusvahekordades. Kui teil tekkis soov 22. augustil taoline teenistus luua, miks te ei pidanud vajalikuks informeerida sellest soovist vabariigi kaitsenõukogu teisi liikmeid, ma pean silmas Arnold Rüütli ja Ülo Nugist.

E. Savisaar

Ma hea meelega vastaksin sellele küsimusele põhjalikumalt hr. Toome teisele küsimusele antava vastuse plaanis, kuna see just nimelt käsitleb seda, miks jäeti juurdlusbüroo loomine kooskõlastamata ühe või teise või kolmanda inimese ja institutsiooniga. Kui rääkida funktsioonide erinevusest, siis tegelikult nii kaitsepolitsei kui ka juurdlusbüroo on kujunemisjärgus. Üks on muidugi hoopis kaugemal kui teine.

Seda küsimust saaks otsustada julgeolekuseadusega ja mõlema organi põhimäärusega. Kahjuks, nagu ma ütlesin, ei ole veel juurdlusbüroo põhimäärust välja töötatud, arvestades seda kampaaniat, mis tema vastu lahti on läinud. Aga ma võin teile öelda puht isikliku arvamuse, mida ma püüan põhjendada siis, kui asi läheb juba põhimäärusteni. Ma kujutan ette, et just nimelt kaitsepolitsei põhiülesandeks saab olema organiseeritud kuritegevuse, maffiavastane võitlus jne. Juurdlusbüroo valdkonnas peaksid olema Eesti omariikluse vastased kuriteod. Aga ma kordan veel kord, see on täiesti vaidlustatav seisukoht ja ma kavatsen seda põhjendada siis, kui me jõuame julgeolekuseaduseni ja kaitsepolitsei ja ka juurdlusbüroo põhimääruseni.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud peaminister! Kas mainitud büroo ei teostanud juurdlust või täpsemalt, ei jälginud mõningaid Ülemnõukogu saadikuid augustikuu lõpus? Kas peaminister

on kursis sellega, kes konkreetselt neid jälgis, kui bürool ei olnud sellega midagi tegemist. Tänan!

E. Savisaar

Kas hr. Lebedev on esitanud valitsusele, siseministeriumile või õiguskomisjonile andmeid selle kohta, et niisugune jälgimine on aset leidnud? Mina kuulen sellest praegu esimest korda. Ka mul oleks väga huvitav teada, kes seda jälgimist teostas. Mulle näib, et praegu dramatiseeritakse üle väiteid kõikvõimalikest jälgimistest, tagaajamistest. Mulle tuleb meelde mõni aeg tagasi ilmunud kirjutiste sari, kus väideti, et üht politseiameti töötajat on jälgitud ja seda kirjeldati lehtedes väga põhjalikult. Täna hommikul sain ma kokkuvõtte teenistuslikust juurdlustest, mille on läbi viinud siseministerium, ja ma võin teile siit ette lugeda põhijärelduse. See kõlab nii: "Teenistusliku juurdluste tulemusena ei ole kindlaks tehtud, et politseiameti eriteenistuse töötajad on organiseerinud politseiameti nõuniku R. Kallaste sanktsioneerimata salajase jälgimise, kasutades selleks ametkonnaväliseid struktuure." Kui on selliseid väiteid, hr. Lebedev, ma hea meelega tutvusin nendega, arutaksime neid koos, kes keda kus on jälgitud ja missuguseid vahendeid selleks on kasutatud.

Juhataja

Aitäh! Hr. Lebedevil on tellitud teine küsimus. Palun, hr. Reinson!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud peaminister! Ülemnõukogu saadikutel ei ole seni võimalik olnud Riigi Teatajast lugeda valitsuse 22. augusti otsusest. Kas te võiksite Ülemnõukogule öelda, kuidas oli formuleeritud valitsuse otsus.

E. Savisaar

22. augusti valitsusotsuses ei ole midagi salajast ja iga Ülemnõukogu liige võib sellega protokolliosakonnas tutvuda.

Juhataja

Palun, Vladimir Lebedev, teine küsimus!

V. Lebedev

Lugupeetud spiiiker! See ei ole teine küsimus, ma tahaksin saada konkreetsemat vastust härra peaministrilt. Härra peaminister deklareeris, et valitsusorganid ei olnud selle jälgimisega seotud. Kas peaminister kinnitab seda? Tänan!

E. Savisaar

Ma täpsustan. Minu vastus kõlab niimoodi: mul ei ole andmeid selle kohta, et niisugune jälgimine oleks toimunud.

Juhataja

Aitäh! Jaak Allik, teine küsimus.

J. Allik

Lugupeetud härra peaminister! Seoses teie vastusega hr. Reinsonile tahan teada, kas eriteenistuse põhimäärus on salajane dokument. Kas Ülemnõukogu liikmed võivad sellega tutvuda? Kui ta on salajane, siis millisel seaduslikul alusel on ta salajane? Ja teine küsimus. Vabariigi ajakirjanduses jooksis läbi (see ei ole küll seotud selle küsimusega, aga ehk te olete nõus kommenteerima) lugu sellest, kuidas teie ihukaitsjad kuulasid üle ja peksid Toompea lossis Eesti poliitikategelase Rein Ruutsoo poega. Kas te oskate midagi selle kohta selgituseks öelda? Kas on olnud juurdlus, kas see on lõppenud, kas see oli vale või milles on küsimus?

E. Savisaar

Ma alustan teisest. See on väga aktuaalne küsimus ja teeb ka mulle muret mitte ainult antud juhtumi kontekstis, vaid märksa laiemalt. Mis puutub antud juhtumisse, siis minu andmetel viiakse läbi uurimine kahe avalduse alusel, ühe neist esitasin mina prokuratuurile nende dokumentide alusel, mis mulle tõi Rein Ruutsoo. Ma palusin oma avalduses algatada selle juhtumi kohta kriminaalasi ja jõuda selgusele, kuidas see lugu oli. Teiselt poolt on eriteenistus samuti esitanud prokuratuuri kaebuse seoses selle sündmuse hr. Muuli poolse interpreteeringuga, mis ilmus ajalehes "Postimees", kuna eriteenistus leiab, et selles on tema kohta esitatud laimu. Nädal tagasi olid mõlemad asjad töös. Missugune on seis täna, seda ma ei oska öelda. Aga ma teatan sellest hea meelega ja ma arvan, et ma ei ole ainus, kes sellest teatab kohe, kui juurdlus on andnud tulemusi. Mõlemad asjad on prokuratuuris.

Vabandust, oli ka esimene pool, aidake mul meelde tuletada.

Juhataja

Salastatus.

E. Savisaar

Kui te mõtlete eriteenistuse põhimäärust möödunud aasta 15. maist, siis see on salajane ja see on salastatud siseministeeriumi ametkondlike instruksioonidega. Kui te mõtlete juurdlusbüroo, reorganiseeritud eriteenistuse põhimäärust, siis seda põhimäärust ei ole. Tehti ülesandeks töötada välja põhimäärus. See pidi, kui ma õigesti mäletan, valmis saama oktoobri algul. Aga praeguses poliitilises ja sotsiaalpoliitilises olukorras ei olnud lihtsalt selle määrase tegijaid. Kui see määrus oleks valmis, siis on võimalik, et tal oleks teatud salastatuse aste, aga see on juba omaette küsimus. Kui me juba salastatusest räägime, lisan sellele veel ühe mõtte. On olemas valitsuse 22. augusti protokoll, millega ma soovitaksin tutvuda. Ja on olemas selle protokoll alusel 8. septembril vastu võetud korraldus. See on tõepoolest salajane. Seda korraldust ma tutvustasin mõlema komisjoni, nii riigikaitsekomisjoni uuele ja vanale esimehele kui ka õiguskomisjoni esimehele. Aga põhimõtteliselt me peaksime ikkagi kokku leppima, et saadikutel ei peaks olema mitte ainult uudishimu, vaid ka vastutus. On olemas ka sanktsioonid riigisaladuste kasutamise eest, nende avalikustamise eest jne. Praegu mulle tundub, et on ainult see uudishimu pool. Kahjuks on meil üldse seniajani määratlemata saadikute ligipääs salajastele materjalidele. On selge, et komisjonide esimeestel peaks olema üks kategooria, teistel saadikutel teine, Ülemnõukogu juhatusel kolmas jne. Peaksid olema salajasuse astmed, kohustus vaikida riiklikest saladustest, sanktsioonid nende rikkumiste eest. Ja mulle tundub, et ka see küsimus on vaja seadusandlikult reguleerida. Kui mulle juurdlusbüroo puhul tehti selgeks, et kõigepealt on vaja julgeolekuseadust, siis ka antud juhul on vaja kõigepealt riigisaladuste kaitse seadust. Seda põhimõtet tuleks ka antud juhul rakendada. Mul oleks hea meel, kui Ülemnõukogu selles asjas initsiatiivi üles näitaks, siis, ma arvan, me saame üle mitmetest probleemidest.

Juhataja

Aitäh! Johannes Kass on nüüd järjekorras, ma vabandan hr. Uluotsa ees. Palun, Johannes Kass.

J. Kass

Austatud juhataja, härra peaminister! Minu küsimus on mõneti teistsugune, kuid on kantud järgmisest murest. Teatavasti oli KGB üheks valdkonnaks võitlus raskete kuritegude vastu.

Nüüd, kus KGB tegevus on peatatud, ma arvan, et see on üks põhjus, miks on järsult kasvanud kuritegevus Eesti Vabariigis. Mul ongi nüüd selline küsimus: kes võtab enda kanda selle osa, mis oli KGB-l, et tagada riiklik julgeolek ja võitlus raskete kuritegude vastu? Ma saan aru, et see küsimus on rohkem siseministrile, kuid teie kui riigipea peaksite ka sellega kursis olema ja ma usun, et see on ka teie mure. Tänan!

E. Savisaar

Esiteks ma siiski täpsustan, et ma ei ole riigipea. Minu meelest praeguses Eestis ei saa me üldse riigipeast rääkida, paremal juhul kollektiivsest riigipeast Ülemnõukogu Presiidiumi näol. Aga ka selle kompetents on piiritlemata, see päris täpselt ei iseloomusta Eesti poliitilist maastikku. Teiseks. Millegipärast ma olen mitmetelt riigikaitsekomisjoni liikmetelt kuulnud viimasel ajal suurt muret selle üle, kes hakkab tegelema organiseeritud kuritegevusega nüüd, kui KGB-d enam ei eksisteeri. Ma võiksin sellele vastata väga mitut moodi. Ma võiksin sellele vastata niimoodi, et kas te tõesti arvate, et Nõukogude Liidu luureteenistuse struktuuri Eesti Vabariigis üldse enam olemas ei ole. Kui te nii väga tahate nendele panna seda funktsiooni, siis te võite ju selles seadusandlikul tasemel kokku leppida. Ma arvan, et ka teie olete teadlik sellest, kui palju neid keerulisi, raskeid kuritegusid KGB menetluses on olnud. Palju neid on olnud? Kuidas te seda ei tea, see on isegi ajalehtedest läbi käinud. Ma võin sellele vastata. See oli eelmises protokollis sees, kaks toimikut anti üle, järelikult rohkem selliseid kuritegusid pole olnud, vähemalt nende menetluses pole olnud, sellepärast ma tahan küsida, kust on riigikaitsekomisjonil need andmed, et KGB-l on väga suur ja tähtis roll võitluses organiseeritud kuritegevusega Eestis. Kolmandaks. Ma vastasin teie küsimusele kaudselt juba siis, kui ma andsin vastuse hr. J. Allikule. Kujutan ette, et see hakkab pikkamööda saama kaitsepolitsei põhiliseks funktsiooniks. See viimane suur üle-eestiline operatsioon organiseeritud kuritegevuse vastu, millest ma siit puldist teile eelmisel korral ette kandsin, viidi läbi just nimelt Eesti Kaitsepolitsei organiseerimisel. See on täiesti omaette funktsioon ja ma olen nõus, teie mure on mulle täiesti mõistetav. Tõepoolest, peab olema eraldi struktuur, kes sellega tegeleb. See peabki olema kaitsepolitsei, see on minu kindel veendumus.

Ü. Uluots

Lugupeetud juhataja, lugupeetud peaminister! Kas te võite meile öelda, kelle halduses ja kelle kasutada on praegu KGB pealtkuulamise aparatuur ja seadmed?

E. Savisaar

Momendil on ta KGB halduses ja ametlikult ei tohiks seda keegi kasutada. Käivad vaidlused selle üle, millisel määral kogu KGB käsutuses olev tehnika, alates autodest ja lõpetades raadiojaamadega, viiakse siit ära Moskvasse ja millisel määral jäetakse seda Eestisse. Võin teile öelda, et KGB liikuva ja liikumatu vara üleandmise küsimuste lahendamiseks on komisjon, mille koosseisus on härrad Hardo Aasmäe, Raivo Vare ja Olev Laanjärv. Nemad lahendavad neid küsimusi, mis jääb Eestisse, mis viiakse ära. Millisel määral need küsimused puudutavad pealtkuulamise aparatuuri, selgub siis, kui komisjon on oma töö lõpetanud.

T. Kork

Lugupeetud peaminister! Ma tänan väga asjalike, põhjalike vastuste eest, kuid ma küsin siiski. Kas see, et te peate KGB edasise kasutamise vajadust kuritegude uurimisel riigikaitsekomisjoni seisukohaks, on lihtsalt väike aps või on tõesti teil selline arvamus? Mul jäi teie vastusest hr. Kassile selline tunne. Aitäh!

E. Savisaar

Ma pean juhtima tähelepanu sellele, et peale hr. Kassi on sama seisukohta ajakirjanduses viimastel päevadel väljendanud ka hr. Tupp ja seda on väljendanud ka mitmed, kuidas öelda, antud küsimustele lähedalseisvad ajakirjanikud, kes on püüdnud väita, et KGB oma kõrge professionaalsusega peaks tõepoolest nende asjadega tegelema või vähemalt KGB töötajaid tuleks panna nende asjadega tegelema. Ma pean seda seisukohta väga veidraks ja ohtlikuks. Kelle huvisid need töötajad sellisel juhul hakkavad realiseerima, seda küsimust kahjuks ei ole keegi seni püstitanud. Nende seisukohavõttude alusel on mul tekkinud arvamus, kas see äkki ei ole riigikaitsekomisjoni seisukoht. Ma peaks pigem seda ise küsima.

Juhataja

Aitäh! Hr. Lebedev on kaks küsimust juba küsinud. Üks küsimus koos täpsustusega. Hr. Lebedev, palun teine küsimus!

E. Savisaar

Las küsib veel. Hr. Lebedevil on sedavõrd huvitavad küsimused, et rahvasaadikuna olen meelsasti nõus oma küsimused andma hr. Lebedevile, et ta võiks esitada neli küsimust.

V. Lebedev

Härra peaminister! Minu küsimus ei ole küll otseselt seotud juurdlusbürooga, aga minu kolleegid riivasid ka KGB probleemi ja ka mina tahan esitada küsimuse sellel tasapinnal.

Teatavasti arestiti Töökollektiivide Ühendnõukogu arve ilma kohtuotsuseta. Aga inimestele on vaja maksta välja töötasu seoses selle organisatsiooni likvideerimisega. Senini pole inimesed saanud lõpparvet. Mida härra peaminister sellest asjast arvab? Tänan!

Juhataja

Vabandust, hr. Lebedev, reglemendi kohaselt saab esitada teemasse puutuvaid küsimusi. Me ei saa muuta infotundi pressikonverentsiks, selleks on teised võimalused. Kindlasti härra peaminister korraldab pressikonverentsi, te võite oma küsimused esitada seal. Palun, hr. Kama!

K. Kama

Lugupeetud härra peaminister! Te ütlesite, et eriteenistuse põhimäärus on salastatud. Samuti te ütlesite, et Sören Ruutsoo juhtum on antud prokuratuuri uurimiseks. Mind huvitab, millest prokuratuur lähtub selles uurimises, meile kellelegi ei ole teada, millised on eriteenistuse volitused. Võib-olla on neil põhimääruses ette nähtud, et nad võivad informatsiooni saamiseks kasutada nii- ja niisuguseid mõjutusvahendeid. Kas ikkagi ei peaks taoliste struktuuride põhimäärused olema kinnitatud parlamendis, nii nagu see toimub mujal maailmas?

E. Savisaar

Ma usun, et ka kohtueelse uurimise ametil on oma põhimäärus. Ma usun, et teistel politseistruktuuridel on oma põhimäärus, ja ma ei arva, et need peaksid olema kinnitatud parlamendis. Need on ikkagi ametialased instruksioonid, aga need põhimäärused peavad loomulikult olema kooskõlas Eesti Vabariigi seadustega ja Eesti Vabariigi seadustega on ka ära määratud, milliste vahenditega saab ülekuulamist teostada ja millistega ei saa.

Millele tugineb antud juhul prokuratuur? Ma arvan, et Leo Urge, kes on praegu siin saalis, saab minust paremini sellele küsimusele vastata, aga ma kujutan ette, et kõigepealt tugineb uurimine nende inimeste seletustele, kes taotlesid asja uurimist (nende seletused anti minu poolt üle prokuratuurile), tugineb ülekuulamistele, mida prokuratuuri uurijad teostavad, ja teistele uurimismeetoditele.

E. Leisson

Lugupeetud härra peaminister! Milline on teie suhtumine rahvasaadikute Valgu, Põldroosi ja Leissoni poolt esitatud seaduseelnõusse, mis käsitleb hinnangut KGB tegevusele Eesti Vabariigis? See küsimus seondub sellega, et eelnõu arutamine on edasi lükatud ja selle üks põhjendus on teie seisukoha puudumine. Tänan!

E. Savisaar

Ma olen väga üllatunud, kui keegi kuskil väidab, et selle arutamine on edasi lükatud seoses minu seisukoha puudumisega. Ma olen väljendanud oma seisukohta korduvalt ka siin kõnetoolis. Ma leian, et parlamendil oleks vaja otsustada mitmeid KGB-ga seoses olevaid küsimusi, mis paraku on venima jäänud. Ma leian ka, et peame ära otsustama, millised institutsioonid peavad meil koosnema inimestest, kes pole oma mineviku pantvangid, vastasel juhul ei suuda me kunagi otsustada, mis on tõene ja mis mitte. Ja see, et me ei ole KGB ja temaga tehtud koostöö suhtes võtnud mingit seisukohta, et oleme selle asjaga venitanud, näitab selgelt, et neid asju hoitakse kuidagi sordiini all. See toob kaasa kõikvõimalikke spekulatsioone ja oletusi. Ja mulle näib, et kogu see kampaania juurdlusbüroo vastu on seotud ka sellega, et see struktuur otsustati luua lahus kõigist võimalikest struktuuridest, mis võivad olla KGB mõju all. Loomulikult ei vihja ma sellega siin kaitsepolitseile, sest kaitsepolitseist rääkides ütlesin selgelt välja, et minu arvates peaks tal olema teised funktsioonid ja neid ta juba täidabki.

Ma kavatsen läbi töötada küsimuse, millest siiski on tingitud, et mitmed KGB-ga seotud küsimused vajuvad nagu liiva nii siin saalis, ajakirjanduses kui ka mujal.

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud peaminister! Minu arvates on iga riigi valitsuse õigus ja kohus oma riiklust, oma julgeolekut kaitsta. See, mida teie ette võtsite, on ilmselt seaduspärane. Mina aga tahan küsida hoopis muud. Kas teie arvates on võimalik, et inimesed, kes selle probleemi praegu tõstatasid, on asjast isiklikult huvitatud ja kardavad mingite oma saladuste paljastamist?

E. Savisaar

Kõik võib olla. Ma ei välista ka niisugust versiooni.

Juhataja

Tundub, et küsimused on ammendunud.

E. Savisaar

Siin on kirjalik küsimus hr. Lebedevilt. Nagu teada, valitsus arestis TKÜN-i arve ilma kohtuta. Kas valitsus planeerib anda võimaluse maksta inimestele välja töötasu vastavalt seadusele ja seoses selle organisatsiooni likvideerimisega? Ma tahaksin täpsustada terve rea momente.

Juhataja

Härra peaminister! Ma väga palun, küsimus esitati kirjalikult, see ei kuulu tänase infotunni päevakorda. Teil on võimalus vastata sellele kas järgmisel infotunnil või hr. Lebedevile kirjalikult.

E. Savisaar

Me vastame sellele kirjalikult, et mitte oodata kahte nädalat. Teine küsimus on hr. Toomelt. Kas juurdlubüroo loomine oli eelnevalt kooskõlastatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi ja Ülemnõukogu esimehega, justiitsministri ja siseministriga? Kõigepealt ma alustan sellest, kas oli kooskõlastatud ühe või teise ministriga. See on valitsusesisese töökorralduse küsimus, mida ei ole põhjust praegu siin arutada. Teiseks. Mitte ainult eelnevalt kooskõlastatud, vaid alates valitsusprogrammist on ta mitmetes valitsuse programmdokumentides ja programmsõnavõttudes selgelt sees (kuni kolme nädala programmini), seda on avalikustatud kogu Eesti ühiskonnale, mitte ainult ühele või teisele kõrgemale või madalamale ametiisikule. Nüüd aga ma tahaksin seoses selle küsimusega kooskõlastamisest öelda välja ka oma arvamuse selle asja laiema tuuma kohta. Hr. Toome, ja mitte ainult tema, kasutas juurdlubüroo puhul sellist väljendit nagu "skandaalihõngulised lood". Ja küllap on õigus, sest kui väga tahta, siis võib iga asi tunduda skandaalsena. Küsimus on selles, kust nurgast vaadata. Olen täiesti nõus, et meil tõepoolest domineerib viimasel ajal mingi vandeseltslaslik asjaajamise stiil. Sellele on iseloomulik see, et need, keda asi puudutab, jäetakse kõrvale, nad isegi ei saa sellest teada või saavad teada tagantjärele. Ja valitsus on sellepärast väga mures. Samal ajal on üles tõstetud küsimus sellest, miks valitsus üht või teist asja ei kooskõlasta. Eriti puudutab see neid küsimusi, mis on valitsuse pädevuses, mille eest valitsus kannab vastutust. Esiteks, ulatuslik kooskõlastusmehhanism kujunes välja teatavasti Leonid Brežnevi ajal ja ma ei kahtle, et mõnede poliitikute maailmavaate

kujunemisele see tõesti on jätnud saatusliku jälje. Aeg on aga siiski omandada parlamentlikud töövõtted. Siis oli nii, et kooskõlastusega tsementeeriti, aga ka blokeeriti otsuseid, nüüd ilmselt ei tohiks enam nii olla. Mulle näib, et nõudes pidevat kooskõlastamist kõikvõimalike organisatsioonide ja ametiisikutega, kelle kompetentsis need küsimused sageli ei olegi, tahetakse tegelikult teha otsuse vastuvõtmine võimalikult kohmakaks, luua otsustamise juurde formaalseid struktuure, tähendab tuua otsuste langetamise juurde inimesi, kellel ei ole selleks seadusega ettenähtud õigusi ja kohustusi, ei ole ka vastutust. Tekivad mitmesugused struktuurid, kes on küll otsustamise juures, aga vastutust otsustuse eest kannab üks kindel institutsioon. Ei ole vastutust parlamendikomisjonil, see on teada, mille eest parlamendikomisjon vastutab, ja ärge tulge mulle rääkima, et ta vastutab selle eest, mida valitsus ühes või teises küsimuses teeb. Mulle ei ole selge, et Ülemnõukogu Presiidium oleks vastutav poliitika eest. See on valitsuse kohustus ja valitsuse pädevus, kes tahes ametiisik on seda oma volituste piires, mitte piiramatult. Võimude vahel peab olema selge funktsioonide jaotus, mitte et kõik tegelevad korraga kõigega. Kui jälgida valitsuse kohta vastuvõetud seadust, siis valitsuse kompetentsi, mulle tundub, on tõepoolest püütud piirata. Meie juristid valmistavad praegu ettekannet ja mul on hea meel see paari nädala pärast ette kanda. Meile näib nii, et Ülemnõukogu Presiidium on vastu võtnud otsuseid, mis on valitsuse kompetentsis, aga me ei tõsta seda küsimust üles, sellepärast et kompetentsi piirid on võrdlemisi ähmased ja kõige selgemad on nad just nimelt valitsusel, kuna valitsuse kohta on ikkagi seadus vastu võetud.

Me võiksime minna veel kaugemale. Te mäletate, kuidas siinsamas saalis nõudis hr. Uluots, et valitsus tohib tulla projektidega Ülemnõukogu ette alles siis, kui neid on arutanud Ülemnõukogu Presiidium. Mulle tundub, et see on väga ohtlik ettepanek, sellepärast et selle tagamõte võib ka olla selles, et võtta väikese grupi inimeste kätte seaduseelnõude filtreerimine, mis sobib parlamenti, mis ei sobi, veelgi enam, võtta valitsuselt sisuliselt õigus seadusandlikuks initsiatiiviks, selle kaudu kõrvaldada valdav osa saadikuid üldse seadusandlike diskussioonide juurest. Seda võib tõlgendada väga mitmeti. Seda võib tõlgendada kui katsed ehitada filtreid valitsuse ja Ülemnõukogu vahele. Aga valitsus on ikkagi Ülemnõukogu täidesaatev organ.

Ma rääkisin, et on mitmeid selliseid akte, mis on valitsuse pädevuses või millest valitsus oleks pidanud teadma, enne kui nad vastu võeti või vastuvõtmisele esitati või mis olid vastuolus Ülemnõukogu otsustega. Ma toon ainult mõned näited. Pärast seda, kui Ülemnõukogu oli vastu võtnud otsuse, et EKP varade küsimus on valitsuse kompetentsis ja selle lahendamiseks anti meile aega kolm kuud, ilmus väliskomisjoni eelnõu lahendada see asi sisuliselt mõne

päevaga ja valitsus Toompealt välja saata. On see vastuolus Ülemnõukogu otsusega või ei ole? Või teine näide. Ülemnõukogu Presiidiumis pandi arutusele aktsiakapitali laiendamise projekt. Selle tulemusena oleks olnud võimalik lõpmatult pumbata riiklikku omandit eraomandisse ja kogu privatiseerimisprotsess oleks muutunud kontrollimatuks. Enne seda töötas valitsuskomisjon, kus oli terve rida ministreid ja minu meelest ka mõned rahvasaadikud. Komisjon andis täiesti vastupidise seisukoha: seda asja mitte arutada. Ikkagi pandi see arutusele meie selja taga, meile täiesti ootamatult ja nõudis suuri jõupingutusi ja resolutsioone, et vältida otsustamist. Vaatame edasi. Kaitseliidu tunnustamine ja medalite jagamine. Medalite jagamine ka möödunud aasta 15. mai eest, mil Kaitseliit teatas, et ta ei tunnusta okupatsioonivõimu siin Toompeal. Vaatame edasi välisesindajate määramise otsust, millest nii valitsus kui ka välisministeerium sai teada alles tagantjärele ja mida me olime sunnitud reguleerima rakendusotsusega. Ma võin seda loetelu ka jätkata. Mis me siin teeme? Hakkame siis esitama niisuguseid pretensioone ühelt, teiselt ja kolmandalt poolt? Minu meelest tuleks ikkagi lahendada need küsimused märksa kooskõlastatumalt ja sõbralikumalt. Ja tunnustada, et uue põhiseaduse valmimiseni me võiksime pretensioone kompetentsuse kohta esitada üsna palju ja mitmete institutsioonide poolt, aga ma ei arva, et see oleks kasuks Eesti konstruktiivsele ülesehitamisele.

J. Allik

Lugupeetud härra peaminister! Ma kordan oma küsimust. Miks te ei kooskõlastanud oma ideed luua juurdlusbüroo 22. augustil, kordan – 22. augustil, vabariigi kaitsenõukogu teiste liikmetega, hr. Rüütli ja hr. Nugisega, mitte kümnete organisatsioonidega või Leonid Brežneviga? Aitäh!

E. Savisaar

Kui hr. Allik sai aru, et ma kutsusin üles midagi kooskõlastama Leonid Brežneviga, siis on ta tõesti minust väga valesti aru saanud. Ma olen nõus oma vastust kordama, et temani viia selgus selles küsimuses.

Ü. Uluots

Lugupeetud proua juhataja! Mul on teile märkus. Te katkestasite ja ei andnud saadikutele õigust küsida, kui nad kaldusid päevakorrast kõrvale. Härra peaminister laekus praegu presiidiumi ja valitsuse vahelistesse suhetesse ja presiidiumi kriitikasse. Ma küsin teilt: miks te ei katkestanud peaministrit, kuna ta kaldus päevakorrast ja küsimusest kõrvale?

Juhataja

Kui vastaja mõistab temale esitatud küsimust nii nagu ta vastab, siis ma arvan, et kriitika selle mõistmise kohta kuulub saadikute kompetentsi. Kui mina hakkaksin iga esinejat tema küsimuse tõlgendamise pärast ise korrigeerima, siis ma arvan, et teie olete esimene, kes selle vastu protestib.

E. Savisaar

Ma tahaksin siiski täpsustada, et mitte ei laskunud suhetesse, vaid ütleme, et vähemalt tõusis suhetesse presiidiumiga, kuna presiidium on kahtlemata kõrgemalseisev organ, ja ma ei nimetaks seda presiidiumi kriitikaks, vaid ma nimetaksin seda asjade selgitamiseks. Kuna küsimuses oli nimetatud Ülemnõukogu Presiidiumi jne., siis ma arvan, et see käis täiesti asja kohta.

Juhataja

Aitäh, härra peaminister! Enn Tupp soovib veel küsida. Palun.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, austatud peaminister! Eesti Vabariigis on viimasel ajal levinud siltide külgekleepimine. Kui keegi oma ülesannetega toime ei tule, siis kleebitakse sildid külge oletatavale vastasele, just kui oleks tegemist KGB-ga. Mulle tundus, et teie vastustes oli tunda adresseeritud kahtlustamist. Ma tahaksin küsida, millest see oli tingitud. Tänan!

E. Savisaar

Mul oleks hea meel, kui te küsimust natukene põhjalikumalt selgitaksite, vastasel juhul võib keegi mulle ette heita, et vastus läheb märgist mööda. Praegu on küsimus ebamäärane, aga ilmselt pakub huvi, nii et ma palun seda natukene põhjalikumalt selgitada.

Juhataja

Kas hr. Tupp soovib selgitada?

E. Tupp

Ei.

Juhataja

Aitäh! Hr. Reinson.

E. Savisaar

Sellisel juhul ainult siltide külgekleepimisest. Ma olen nõus, see on väga levinud ja ma arvan, et hr. Tupp on minuga nõus, et seda psühholoogilise sõja võtet kasutatakse kõige rohkem peaministri vastu. Võib-olla on see ainult minu subjektiivne arvamus. Kui hr. Tupp on teisel seisukohal, siis mul oleks hea meel, kui ta seda põhjendaks.

Juhataja

Ma meenutan, et me arutame ikkagi juurdlusbürooga seonduvat ja sellega seotud kooskõlastamise ja muid küsimusi. Palun, hr. Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, härra peaminister! Ma tahan teada, kas ma sain teist õigesti aru, et kui algul eitasite kooskõlastamise vajadust, siis oma lõpulausega jõudsite teistsugusele seisukohale, et vaja on jõuda heatahtlike kooskõlastamiseni.

E. Savisaar

Ei, te ei saanud minust õigesti aru. Ma ei eitanud kooskõlastamist. Vastupidi, ma arvan, et on vaja välja töötada normaalsed kooskõlastamise protseduurid, aga mitte ajada asja nii, et kõik tegelevad ühekorraga kõigi asjadega.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, austatud peaminister! Oma vastuses te väitsite, et on olemas riiklikke saladusi, millest võivad teada ainult väljavalitud isikud. Kuidas me siis kavatseme rajada õigusriiki, kui isegi rahvasaadikud ei tohi teada sellest, mida teeb peaminister ja tema meeskond? Tänan väga vastuse eest!

E. Savisaar

Ma täpsustan, mitte väljavalitud isikud, vaid need, kes oma ametikoha järgi peavad neid asju teadma ja tegelevad nendega. Palun nimetage mulle üks riik, kus ei ole mingeid riiklikke saladusi, ja nimetage mulle üks riik, kus saadikutel on õigus ligi pääseda kõigele sellele, mida teab näiteks selle riigi president või peaminister.

Juhataja

Aitäh, hr. Savisaar! Tänan!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Tahan teile ette lugeda § 9 5. punkti.

Istungil antakse ühes päevakorrapunktis saadikule sõna ainult kaks korda, sealhulgas ka küsimuste esitamiseks.

Kusagil pole aga öeldud, lugupeetud pr. Lauristin, et ma võin esitada ainult kaks küsimust. Ma võin kaks korda küsimusi esitada. Ja seepärast palun tungivalt mitte arvestada küsimuste arvu, vaid küsimuse esitamise protsesside arvu. Tänan!

Juhataja

Jaa, need nii-öelda protsessikorrad loetakse arvutiga ekraanil, mis on ka teile nähtav. Ma palun nüüd kõnepulti hr. Urge, vabariigi peaprokuröri, kellele on tulnud hr. Panfilovilt küsimus, mis puudutab hr. Šepelevitši vahi all pidamist.

L. Urge

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Hr. Panfilovilt on tulnud küsimus Šepelevitši kriminaalvastutusele võtmise seaduslikkuse kohta. Šepelevitšile on inkrimineeritud käesolevaks ajaks järgmine süüdistus ja eeluurimine selles kriminaalasjas jõuab lõpule selle kuu lõpus. Olles Pöögelmanni-nim. Elektrotehnika Tehase direktor ja TKÜN-i esimees, kirjutas ta sõjaväelise riigipöördekatse esimesel päeval TKÜN-i ja niinimetatud direktorite nõukogu laiendatud istungil alla pöördumisele, milles kutsus rahvast üles toetama konstitutsioonivastase erakorralise seisukorra komitee kõiki korraldusi ning tervitas selle loomist. Selle avalduse ta avaldas ka ajalehes "Molodjož Estonii" 20. augustil 1991. aastal. Teiseks. Asudes viivitamatult täitma selle erakorralise komitee korraldusi, kehtestas ta tehases enda käskkirjaga nr. 22 20. augustist 1991. aastal erakorralise seisukorra. Kolmandaks. Olles Eesti Vabariigi Valitsuse korraldusega 23. augustist 1991. aastal vabastatud direktori ametikohalt, organiseeris tehases sellele vaatamata miitingu enda tegevuse toetuseks. Sellel miitingul kutsuti üles toetama komiteed ja tehase sõjaväestatud relvastatud valve ülem isegi kutsus üles võitlema lõpuni ja vajadusel kasutama selleks relvi. Seega temale esitatud süüdistus tuleb juriidiliselt kvalifitseerida praegu kehtiva kriminaalkoodeksi § 62 järgi, kuna tema tegevus oli suunatud võimuhaaramisele Eesti Vabariigi ning konstitutsioonilise valitsuse kukutamisele. Lähtudes sellest, et 22. augustil

1991. aastal võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu otsuse, millega kohustus Eesti Vabariigi Prokuratuuri viivitamatult algatama uurimist selles küsimuses, lähtudes kriminaalprotsessi seadusandlusest, oli selle kriminaalasja algatamine kohustuslik, ja 26. augustil 1991. aastal algatati kriminaalasi juba eelnimetatud paragrahvis esineva kuriteokoosseisu tunnustel. Šepelevitš hakkas takistama eeluurimist. Uurimisorganite kolmele kutsele ilmuda prokuratuuri ta ei reageerinud, olgugi et uurimisele teadaolevatel andmetel oli ta kutsest teadlik. Kutse edastati tema abikaasale, sellel ajal viibis ta Tallinnas, alles hiljem sõitis ära nii-öelda puhkusele. Seoses sellega sanktsioneeriti 26. augustil tema vahi alla võtmine. Tema vahi alla võtmise teiseks aluseks peale uurimise takistamise oli ka temale inkrimineeritud kuriteo ohtlikkuse motiiv. Nimelt kriminaalprotsessi koodeksi § 93 lõige 2 annab selge loetelu nendest tegudest, mille puhul kuriteo ohtlikkuse tõttu kuulub kuriteo toimepannud isik vahi alla võtmisele. Antud juhul on vastavalt kriminaalkoodeksi §-le 62 tegemist eriti ohtliku riikliku kuriteoga, kõike kokku võttes oli tema vahi alla võtmine seaduslik. Ma juba ütlesin teile, et uurimine selles kriminaalasjas on lõppstaadiumis, see lõpetatakse tähtaegselt selle kuu lõpuks ning vastavalt seadusele läheb siis edasi arutamiseks kohtusse.

Juhataja

Aitäh! On küsimusi? Palun, hr. Panfilov.

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud prokurör! Mul on esimesel korral kaks küsimust.

Millist põhiseadust ja millist kriminaalkoodeksit teie ametkond kaitseb? Miks pole arreteeritud Lukoškin, kes koos Šepelevitšiga kirjutas alla mainitud avaldusele, ja selline äge REOK-i abimees ja kaitsja nagu tehase valveülem, kes seal võitlema kutsus? Tänan!

L. Urge

Sellele küsimusele ma vastan nii, et uurimise käigus selgitatakse välja iga isiku osa vastava kuriteo toimepanemises, kas tema käitumises on kuriteokoosseis või mitte.

Teie esitasite mulle järelepärimise konkreetselt Šepelevitši vahi alla võtmise seaduslikkuse kohta. Sellele küsimusele ma vastasin ammendavalt ja kui kriminaalasi jõuab lõpule, siis on selgelt näha, kes peale Šepelevitši lähevad selles kriminaalasjas kohtu alla ja kes ei lähe.

Juhataja

Teile oli üks küsimus veel.

L. Urge

Meie lähtume oma tegevuses ainult seadusandlusest ja antud juhul lähtume kriminaalkoodeksist, Eestis kehtivast kriminaalseadusandlusest.

T. Mets

Lugupeetud hr. prokurör! Mina puudutaksin ka Šepelevitši küsimust. On selge, et olemasoleva seadusandluse alusel me saame selle mehe pokri panna küllaltki pikaks ajaks, aga kas see on meile üldse ratsionaalne? Kas meil on sellest kasu, kui me paneme ta kinni? Kas ei oleks palju ratsionaalsem kuulutada see mees *persona non grata*'ks ja ta riigist välja saata, tema toimikut mitte lõpetada ja tema tagasiilmumisel ähvardada uuesti toimikut alustada. See ei puudutaks mitte ainult Šepelevitšit, vaid ka teisi Eesti riigi vastu aktiivselt tegutsenud isikuid. Kas selline variant on reaalne ja teostatav?

L. Urge

Sellele küsimusele ma vastan nii, et see on rohkem poliitiline küsimus. Kuid ma vastaksin sellele siiski ainult oma isikliku arvamuse kohaselt. Šepelevitš on pannud toime kuriteo meie vabariigi vastu ja on pannud toime kuriteo ka Nõukogude Liidu vastu. Kui Ülemnõukogu, kõrgeim seadusandlik organ, leiab – ma ei tea mis kaalutlustel, kas poliitilistel kaalutlustel, lähtudes vabariigi huvidest või mingitel muudel kaalutlustel –, et Šepelevitši kriminaalvastutusele võtmine ei ole otstarbekohane, siis ilmselt võib Ülemnõukogu vastu võtta ühekordse seadusandliku akti selle kriminaalasja lõpetamiseks, mis puudutab Eesti Vabariigi vastaseid tegusid. Mis puutub tema kuulutamisse *persona non grata*'ks, siis niisugust institutsiooni meie vabariigi seadusandlus käesoleval ajal ei tunne. *Persona non grata*'t rakendatakse tavaliselt diplomaatiliste kanalite puhul ja diplomaatiliste isikute suhtes. Kuid selleks, et seda teha ja teda välja anda teise riiki, tuleb meil lähtuda täielikult rahvusvahelise õiguse normidest. Muide, see on fikseeritud teatud määral ka Vene-Eesti riikidevaheliste suhete lepingu 8. artiklis. Kui niisugused aktid peaksid riikidevahelisel kokkuleppel toimuma ja Ülemnõukogu võtab vastu otsuse kriminaalasjas menetluse lõpetamiseks, täidab prokuratuur loomulikult kohe kõrgeima riigivõimuorgani otsust, kuid materjalid tema Venemaa-vastase tegevuse kohta me edastame Vene Föderatsiooni peaprokurörile.

S. Petinov

Lugupeetud hr. Urge! Tahan täpsustada ja konkretiseerida Panfilovi esitatud küsimust.

Mulle näib, et prokuratuur hakkas tegelema ebaväärika asjaga. Kohtus võib asi võtta hoopis teise pöörde, sest põhiküsimus on see, millise riigi kasuks sooritas Šepelevitš kuriteo. See on väga tähtis küsimus, et mõista, millise kodumaa ta reetis. Kui järgida teie loogikat, et Šepelevitš reetis NSV Liidu, siis on see NSV Liidu, mitte Eesti Vabariigi siseasi. Palun kommenteerida seda ja täpselt tsiteerida § 62, millest te lähtute.

Teine küsimus on teist laadi. Miks prokuratuur ei reageerinud mingil moel REOK-i dokumentide kõige suurematele propageerijatele meie Eesti ajakirjanduse näol, kes need kõik avaldas? Mina tahaksin Šepelevitši kõrval näha mitmeid ajalehetoimetajaid, kes kõik need dokumendid lipitsevalt ära trükkisid. Miks seda ei tehtud? Tänan!

L. Urge

Selle küsimuse esimesele poolele ma ilmselt juba vastasin. Ma ütlesin, et temale inkrimineeritud süüdistuses on rangelt piiritletud kaks momenti: tema teod Eesti Vabariigi vastu ja tema teod Nõukogude Liidu vastu. Eesti Vabariigi vastased teod olid pöördumise koostamine ja pöördumine ajakirjandusse ning käskkiri erakorralise seisukorra väljakuulutamise kohta. See kõik toimus enne 20. augustit, järelkult oli suunatud Eesti Vabariigi vastu vabariigi üleminekuperioodil. Teine pool oli toime pandud 23. augustil, tähendab pärast seda, kui Eestis oli välja kuulutatud iseseisvus.

Ta kutsus üles toetama riigipöördekatset teostava ebaseadusliku erakorralise komitee otsust ning astus selle toetamiseks praktilisi samme. Järelkult oli tema käitumine suunatud ka Eesti Vabariigi vastu. Ja kuna meil kehtib praegu kriminaalkodeksi § 62, siis temale inkrimineeritud süüdistuses me saame sellest lähtuda ja peamegi sellest lähtuma. See on vastus teie esimesele küsimusele. Teine küsimus: miks ei ole vastutusele võetud ajalehete toimetajaid, kes avaldasid need üleskutsed? Ajakirjanduse kohta ma pean ütlema seda, et inimest saab süüdistada konkreetses teos, mille ta on toime pannud kriminaalkodeksi paragrahvis ettenähtud kuriteokoosseisu järgi. Ajalehed kui massiteabevahendid avaldasid tema tahteavalduse akti ja ma arvan, et antud juhul nende käitumises kriminaalkuriteo koosseisu ei ole.

Juhataja

Hr. Panfilovil kui küsimuse esitajal on eesõigus esitada oma teine küsimus, palun.

P. Panfilov

Mul on veel üks küsimus. Võib-olla on see tõlke viga, aga te nimetate Šepelevitšit kogu aeg kurjategijaks. Ma arvan, et kuni kohut pole olnud, on selline väljendusviis prokuröridele ebakorrekne. Küsimus on aga järgmine. Kas on tõsi, et mõned prokuratuuri töötajad on loobunud Šepelevitši kriminaalasja uurimisest, nähes, kui absurdne ja ebaseaduslik on teie ametkonna tegevus tema suhtes?

L. Urge

Mis puutub sellesse, et me nimetame teda praegu kurjategijaks, siis vastavalt kriminaalprotsessi seadusandlusele tunnistatakse inimene kriminaalvastutusele võetuks sellest ajast, kui talle on esitatud süüdistus konkreetse kuriteo toimepanemise kohta. Lõplikult otsustab tema süü loomulikult kohus ja ainult kohus. Et meie töötajad keelduvad nende kriminaalasi uurimisest, on mulle üllatuseks, minu teada ei ole mitte keegi keeldunud.

A. Zõbin

Lugupeetud prokurör! Tõlkes kõlas see siiski mitu korda. Te ütlesite, et kurjategija tuleb arresterida, et ta sooritas kuriteo jne. Mulle näib, et enne kohtuotsuse langetamist on isegi sellisel ametikohal olles ebasoovitav ja ebakorrekne inimest kurjategijaks nimetada. Jääb selline mulje, et te tahate nii ennast kui ka kõiki teisi enne kohtuotsuse langetamist veenda, et kuritegu sooritati. Ajakirjanduse järgi otsustades tuleb nii välja, et isegi praegu on juristi arvamus tegelikult arveteõiendamise. Seda enam, et te ütlete, et ajakirjanduses avaldatud üleskutse pole kuritegu, aga see, et inimene kuulutas tehases välja erakorralise olukorra sellist situatsiooni arvestades, on kohutav. See, et Toompea oli barrikadeeritud, ei ole kohutav.

Juhataja

Hr. Zõbin, me esitame küsimusi, meil ei ole praegu diskussioon. Küsimust ei olnud. Palun, hr. Jermolajev.

V. Jermolajev

Lugupeetud presiidium, lugupeetud ettekandja! Tahan täpsustada, kas ma sain teist õigesti aru, et Pöögelmanni-nim. tehases toimus ka veel 23. augustil miiting REOK-i toetuseks? Teatavasti oli 21. augustil kõik selge ja lõppenud, aga seal korraldati teie sõnutsi veel 23. augustil miiting REOK-i toetuseks. Kas ma sain teist õigesti aru? Täna vastuse eest!

L. Urge

Te mõistsite mind õigesti.

N. Aksinin

Lugupeetud ettekandja! Tahan täpset vastust oma küsimustele. Esiteks. Millise kodumaa reetis Šepelevitš? Kas Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu, Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi või Eesti Vabariigi? Teiseks. Kas teile ei näi, et te oma tegevusega teete Igor Šepelevitšist tähtsa poliitikategelase? Täna tähelepanu eest.

L. Urge

Teisele küsimusele vastamist ma ei peagi ausalt öeldes kohaseks, sellepärast et prokuratuur ei ole mingisugune poliitiline organ, ta tegutseb ainult seadusest lähtudes. Ei ole meie huvides ja ei ole ka meie pädevuses teha ühest või teisest isikust poliitilist kangelas või poliitilist märtrit. Ma tahaksin juhtida teie tähelepanu, et ma vastasin täpselt 7 minutit ühe saadiku küsimusele, kus ma analüüsisin Šepelevitši Eesti-vastaseid ja Nõukogude Liidu vastaseid tegusid jne. Ja ma ei pea vajalikuks seda uuesti korrata.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, härra prokurör! Esiteks te ei täitnud minu kolleegi Sergei Petinovi palvet ja ei lugenud ette ENSV KrK § 62 esimest osa. Teiseks, teie sõnadest vilksatas läbi vihje, et Šepelevitš osales kuritegelikes aktsioonides Eesti Vabariigi vastu juba enne niinimetatud putši, üleminekuperioodil, ja on millessegi segatud. Kas teil on konkreetseid fakte tema tegevuse kohta vabariigi vastu üleminekuperioodil? Kas te olete valmis vabandama Šepelevitši ees oma tänase sõnavõtu pärast – me saame selle protokolliga –, kui Eesti Vabariigi kohus ta õigeks mõistab? Kes kannab sel juhul vastutust, kaasa arvatud materiaalne vastutus? Täna!

L. Urge

Vastan selle küsimuse teisele poolele. Vabandama ma kellegi ees ei kavatse hakata. Kui kohus peaks mõistma Šepelevitši õigeks, siis minu meelest on see korralikus riigis loomulik nähtus. Nii see igas õigusriigis ka on. Kohus selleks ongi pandud, et mõista õigust, mõista inimene süüdi või mõista ta õigeks. See oli meil vanal ajal, kui prokuratuuri kohustati kõikvõimalike jõududega tõendama inimese süüdi. Kui inimene õigeks mõisteti, karistati selle eest teatud inimesi. Õigeks mõistetakse seaduse ja vastavate uurimisorganite prokuröride

siseveendumuse järgi, lähtudes seejuures seadusest. Kui me oma siseveendumuse järgi leiame, et tema käitumises on kuriteokoosseis, ja leiame, et see vastab täielikult seadusele, anname selle asja arutamiseks kohtule. Kui kohus aga asub teatud kaalutlustel teisele seisukohale, mõistab ta õigeks, on see maailmas valitsev õiglus ja jumalale tänu. Materiaalsed kahjud hüvitab uurimisorgan, kes selle kriminaalasja kohtusse saatis. Vastuseks teie esimesele küsimusele ütlen, et tema kaks esimest tegu olid enne iseseisvuse väljakuulutamist. See otsus võeti vastu 20. augusti õhtul kella 11 paiku. Tema esimene tegu, millele on inkrimineeritud süüdistus, toimus 19. augustil, teine toimus 20. augustil. Tähendab, oma kahe teoga astus ta raudselt vabariigi vastu välja ja kolmanda teoga astus ta Nõukogude Liidu vastu välja.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Israeljan. (Hääl kohalt.)

L. Urge

Kui teile meeldib lugeda § 68, tähendab koodeksi dispositiooni, siis lugege seda koodeksist. Mina esitasin talle inkrimineeritud süüdistuse ja ma ütlesin seda juba. Šepelevitši tegevusel on kriminaalkoodeksi § 62 järgi kodumaa reetmise tunnused. Tema tegevus oli suunatud võimu haaramisele Eesti Vabariigis ning Nõukogude Liidu konstitutsioonilise valitsuse kukutamiseks. See ongi selle kuriteo dispositiooni üks element, mille järgi teda süüdistatakse.

Juhataja

Palun, hr. Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud prokurör! Te ütlesite oma sõnavõtus, et juba 26. augustil võeti vastu otsus Šepelevitši vahistamise kohta. Lugesdes ajalehest intervjuud õiguskaitseorganite töötajatega ning advokaadi ja uurija avaldust selle kohta, kuidas Šepelevitš tagasi tuli ja prokuratuuri poole pöördus, tekkis tunne, et ei teatud, mida temaga teha. Miks ei võetud teda kohe vahi alla, kui ta Tallinna tuli? Teiseks tahaksin öelda, et praegu peaks küll kõigile selge olema, et need sündmused Moskvast leidsid lahenduse esmajärjekorras seal, see oli ju tegelikult keskuse ja Vene Föderatsiooni vaheline võitlus. Ma nimetaksin seda vodevilliks paleepöörde teemal. Kas teile ei näi seda arvestades, et need Šepelevitšile esitatud tõsised süüdistused, millest te täna rääkisite, on hoopis tagakiusamine teisitimõtlamise eest?

L. Urge

Esimesele küsimusele ma vastan nii. 26. augustil sanktsioneeriti tema vahi alla võtmine ja ta kuulutati tagaotsitavaks. Kui prokuratuur sai teada tema asukoha, võtsimegi ta vahi alla. Ma arvan, et teisele küsimusele vastamine ei ole minu pädevuses. Ma veel kord toonitan, et me lähtume kriminaalkodeksist. Ei ole minu asi lahata siin selle riigipöördekatse kõiki poliitilisi aspekte.

Juhataja

Aitäh! Vahepeal, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed, on tulnud mulle rahvasaadik Ants Pajult ettepanek sulgeda küsijate nimekiri, sest asi on põhimõtteliselt selge. Kas lepime kokku nii, et hr. Aksinin on viimane küsija? Ma palun, pr. Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud härra prokurör! Ma pole kunagi kuulnud, et Šepelevitš oleks üles kutsunud kukutama seaduslikku võimu Eesti Vabariigis. Tean, et Šepelevitš hakkas direktorina esimeste hulgas täitma Eesti Vabariigi seadusi ja toetas neid. Mis puutub 23. augustil toimunud miitingusse, siis mina tean, et selle miitingu korraldas ettevõtte kollektiiv Šepelevitši kaitseks.

L. Urge

Sellele küsimusele ma vastan nii, et sellele järeldusele tuli uurija vastavate kriminaalasja uurimise materjalide põhjal. Kõiki neid materjale teile siin ette lugeda ma ei saa, kes mida ütles, missugused on tõendid jne. Nii me võime laskuda lõpututesse vaidlustesse. Selleks on olemas vastav organ – kohus –, kus tuleb need küsimused tõstatada tema kaitse poolt. Kohus otsustab, kas tema käitumises on niisugused teod või mitte, kas tema teod on tõendatud või mitte. Siin vaielda on mõttetu.

A. Gussev

Tänan! Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra prokurör! Enne küsimuse esitamist tahan vabandada oma kolleegide, saadikute ees, kui ma kedagi oma küsimusega solvan. Aga tahtmatult on tekkinud järgmine küsimus.

Tõepoolest, Sergij ütles õigesti. Dokumendid, millele Šepelevitš on alla kirjutanud, ei sisalda mingisugust üleskutset kukutada kehtiv võim vabariigis. Kas aga teil pole tekkinud mõtet algatada kriminaalasi nende 26 Ülemnõukogu saadiku suhtes, kes kutsusid üles valima uut

vabariigi peaministrit ja uusi valitsuse liikmeid? See pole ka hea üleskutse. Täna vastuse eest.

L. Urge

Teine küsimus on puhtpoliitiline küsimus. See on saadikute ja Ülemnõukogu liikmete õigus, kas valida uus peaminister või avaldada valitsusele usaldamatust või mitte.

See on kaugel kriminaalõigusest. Esimene küsimus on puht tõendite hindamise küsimus ja selle tõlgendamine, mis puudutab tema käitumist, just nimelt võimu haaramist, selle kuriteokooosseisu olemasoluks vajalikku elementi. Ega siis võimu haaramise all ei saa mõelda võimu käega haaramist. Võimu haaramine on niisugune tegevus, mis võimu haaramiseks toime pannakse, sealhulgas erakorraliste olukordade kehtestamine, pöördumine avalikkuse poole mitte tunnistada Eesti Vabariigi vastavaid võimuorganeid, erakorralise ebaseadusliku komitee tunnistamine ning selle tegevusele kaasaaitamine jne.

Juhataja

Aitäh! Kas me teeme selle kokkuleppe siiski formaalselt? Ma näen, et muidu tekib uuesti küsijate järjekord. Oli ettepanek lõpetada küsimused peale hr. Aksininit. Ma näen, et hr. Lebedev soovib veel küsida. Võib-olla me lepime siis nii kokku, et hr. Lebedev on viimane küsija. Palun, kes on selle poolt, et hr. Lebedev on selles küsimuses viimane küsimuse esitaja? Poolt oli 29, vastu ei olnud keegi, 2 olid erapooletud. Oleme kokku leppinud. Veel kaks küsijat. Palun, hr. Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud ettekandja! Teie vastustest võib välja lugeda mõtet, et Šepelevitši küsimus ei ole seotud poliitikaga. Aga see on just poliitiline küsimus. Ma ei saa aru, miks te nii räägite, ka paragrahvi järgi on ta ju poliitvang, kui ta vangi pannakse. Ma ei ole teie vastusega rahul. Oletame, et Šepelevitš reetis Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu, see tähendab oma kodumaa, kus ta elas, aga putši tagajärjel, selle tulemusena tulid just meie maal võimule demokraadid. See tähendab, et *de facto* leidis aset see, mida Šepelevitš ei oodanud. Kelle ta siis ikkagi reetis? Kas te saate mulle täpselt vastata? Palun vastake.

L. Urge

Lugupeetud juhataja! Sellele küsimusele olen täna vastanud vähemalt kuus korda. Ma palun väga vabandust teie kõigi ees, aga rohkem ma ei vasta sellele küsimusele.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Ma märkasin, et te vangutasite etteheitvalt pead, kui minu nimi kõlas. Aga see ei ole minu süü, see on pigem teie õnnetus, et te peate jälgima, et ettekandjad vastaksid põhjalikult kõigile esitatud küsimustele ja poleks vaja ühtesid ja samu küsimusi korrata. Aga ma vabandan siiski minu nii-öelda ebaparlamentliku käitumise ja kohalt rääkimise pärast. Ühtlasi rõhutan, et te peate täpsemalt istungit juhtima. Mul on küsimus härra prokurörile. Esiteks. Miks kirjutas hr. Šepelevitši arreteerimise sanktsioonile alla teie asetäitja, aga mitte teie? Teiseks. Kas ma sain teie sõnadest õigesti aru, et Šepelevitši puhul pole tegemist mitte kriminaalasja, vaid poliitilise asjaga? Tänan!

L. Urge

Ma alustan teisest küsimusest. Ma ei ole kunagi öelnud, et see ei ole mitte kriminaalasi, vaid poliitiline asi. Just vastupidi, ma kogu aeg tõestan, et tegemist on kriminaalõigusliku küsimusega, millega tegeleb prokuratuur. Šepelevitši vahi alla võtmise sanktsioneeris minu asetäitja, sest vastavalt seadusandlusele omab õigust sanktsioneerida vahi alla võtmist nii vabariigi prokurör kui ka tema asetäitja. Antud juhul sanktsioneeris tema vahi alla võtmise vabariigi prokuröri asetäitja nimelt sellepärast, et oma töökohustuste tõttu teostab ta järelevalvet uurimise üle kogu vabariigis ja vastutab selle käigu eest. Enne kui ta otsustab sanktsioneerimise, hindab ta täielikult uurija poolt esitatud tõendeid.

Juhataja

Aitäh, hr. Urge!

L. Urge

Aitäh!

Juhataja

Pr. Sergij on esitanud küsimuse komisjoni poolt politseiteenistuse tugevdamiseks kavandatavate abinõude kohta. Sellele on valmis vastama siseminister hr. Laanjärv. Ühtlasi ma informeerin, et pr. Sergijl oli ka teine küsimus kohalike omavalitsuste õiguste kohta. Minu teada on ta saanud kirjaliku vastuse hr. Vareltil ja on sellega, nagu ma kuulsin, leppinud, nii et täna sellele suuliselt vastata ei ole tarvis. Palun, hr. Laanjärv.

O. Laanjärv

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Rahvasaadik pr. Sergij küsimus koosneb minu arusaamise järgi kahest osast. Esimene on Eesti Kodukaitse osast ühiskondliku korra kaitsele, teine: kas Eesti Politseid ei ole nii-öelda solvatud Eesti Kodukaitse loomisega? Ma saan aru, et siin arvatakse, et need eelarvelised vahendid, mis on läinud Eesti Kodukaitsele, oleksid pidanud minema politseile. Ma tahan teile ette kanda, et Eesti Kodukaitse on praegu suure reorganiseerimise staadiumis. Kõik te teate, et möödunud aasta oktoobrist langes Eesti Kodukaitsele majanduspiiri kindlustamine ja vastloodud riigi- ja piiriteenistuse amet on võtnud Eesti Kodukaitse liikmeid selle teenistuse tagamiseks. On välja töötatud ja esitatud lähipäevadel kooskõlastamiseks Eesti Kodukaitse uus põhikiri. Selle põhikirja projekti kohaselt nähakse Eesti Kodukaitse põhifunktsioonina ette ühiskondliku korra kaitset kas politsei abiteenistuses, mis on seaduseelnõus ka vastu võetud, või siis Eesti Politsei kaadrireservis. Ka juba praegu on Eesti Kodukaitsest väga palju inimesi tulnud tööle politseisse. Meie seisukoht on niisugune, et Kodukaitse peavad jääma ka teised palgalised töötajad, kes seda tööd organiseerivad. Me näeksime väga hea meelega oma prefektuurides töötamas Eesti Kodukaitse esindajaid, kes võtaksid oma õlgadele koostöö organiseerimise kõigi ühiskondlike organisatsioonidega, mis meil tekivad, ja kes vastavalt põhikirjale või muudele dokumentidele on nõus õla alla panema ühiskondliku korra kaitsele. Küsimuse teise poole kohta ma ütlen nii, et vastavalt politseiseaduse rakendusaktile hakkas valitsus kohe seda täitma. Politseiseadus rakendus teatavasti 1. märtsist k.a. Põhiline, millele pandi alus, on Eesti Politsei koolitus, mis muidugi ka tulevikus vajab väga tõsist toetust. Paikuse Politseikooli oli konkurss sel aastal 5 inimest ühele kohale, see andis võimaluse hakata ette valmistama Eesti Politseile kaadrit. See võtab palju aega ja seetõttu me oleme muidugi sunnitud väga palju poisse võtma otse tänavalt politseisse. Nende ettevalmistus ei vasta nõuetele, sellepärast on meie politsei kvalifikatsioon teatud määral langenud. Me oleme saatnud Ameerika Ühendriikidesse 2 politseiametnikku, et saada sealt koolitust ja edaspidi kasutada neid meie politsei õppeasutustes õppejõududena, instruktoritena. Taanis on esialgu käinud ainult tuletõrjemeti esindajad, kuid Taani võtab vastu ka politseiameti esindajaid. 16.–18. oktoobrini olin töövisiidil Soome Vabariigis. Seal saavutati väga konkreetne kokkulepe, mille järgi Soome pool saadab oma õppejõude, oma instruktoreid nii Paikuse Politseikooli kui ka Politseiakadeemiasse, võttes nad oma palgale. Meie peame siin kindlustama ainult nende äraelamise.

Esmaspäeval esitasime valitsusele Eesti Siseasjade Akadeemia kontseptsiooni ja tuleme sellega välja ka parlamenti. Loodame, et 1. septembrist 1992 saab Eesti Siseasjade Akadeemia

kõik volitusega seonduvad küsimused. Valitsus on organiseerinud USA Marylandi osariigi ekspertide kolmenädalase töö Eestis. Nad on koostanud politsei sideteenistuse projekti. Projekt peaks täna jõudma Eestisse, see on esitatud ka Marylandi osariigi kubernerile, kes kiitis projekti heaks. Loodame, et saame ka materiaalset abi selle projekti realiseerimiseks miljoni dollari piires.

Transport. Transpordiga on olukord halb. Vabariigi valitsus määras politseile turufondist 80 autot, kätte oleme saanud 20. Selles ei ole süüdi vabariigi valitsus, sest vabariigi teise poolaasta turufondi neid masinaid saabunud ei ole. Sellepärast me jätkame Nõukogude Liidu siseministeeriumiga sõlmitud materiaal-tehnilise varustuse kokkuleppe kohaselt autode ostmist otse Nõukogude Liidu siseministeeriumist. Sealt oleme sel aastal kätte saanud 80 masinat, ka eriotstarbelisi masinaid, mida vabariigis ei ole võimalik valmistada. Saada on veel 22 masinat, loodan, et 1992. aastal meie tellimused täidetakse.

Valitsusele on esitatud täiendused politseiseadusele, sest teatavasti on see seadus juba üle aasta vana, tema praktiline rakendamine märtsikuust on tekitanud vajaduse täienduste sisseviimiseks. Esmaspäeval vaadatakse valitsuses need läbi ja siis jõuavad parandusettepanekud ka teie ette.

Väga tähtis küsimus on politseiametnike pensioniga kindlustamise reguleerimine, sest teatavasti siia maani on see toimunud Nõukogude Liidu siseministeeriumi baasil. See esitatakse samuti vabariigi valitsusele. Praegu tegeleme politseiametnike palkade küsimusega, lähtudes valitsuse 2. oktoobri määrusest. Selge on see, et 550 rublaga enam kordnikku tööle ei saa, tuleb tõsta palku. Ma arvan, et meid toetavad nii valitsus kui ka lugupeetud rahvasaadikud. Ma ei oska öelda, kas me suutsin rahvasaadikuile anda piisavat ülevaadet. Ma arvan, et küsimustega te suunate mind täpsematele vastustele.

Juhataja

Aitäh! Palun, esimene küsija on hr. Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Vastavalt reglemendile tuleb esimese küsimuse õigus anda sellele saadikule, kes esitas küsimuse.

Juhataja

Vabandust, ma ei märganud pr. Sergij nime teiste vahel. Palun, pr. Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Laanjärv! Ma saan aru, et probleem on väga keeruline, aga millega te ikkagi seletate seda, et Kodukaitse töötajate palgad on kõrgemad kui politseis? Ja kuidas seletada kuritegevuse kasvu vabariigis? Mida oleks vaja, et sellele piir panna?

O. Laanjärv

Ma ei tea, kust on pärit need andmed, pr. Sergij, et Kodukaitse palgad on kõrgemad kui politseiametnike palgad, minul selle kohta andmeid ei ole. Palka saavad üksikud Kodukaitse liikmed, organisatsioon kui selline töötab ju ainult ühiskondlikel alustel. Kuritegevuse kasvu põhjuste analüüsimiseks te peaksite arvatavasti andma kaks ja pool tundi. Me oleme selle analüüsi esitanud valitsusele. See küsimus on ka 3 x 3 programmis, sest informatsiooni esitas teile valitsuse esimees.

Näha kuritegevuse kasvus ainult politsei jõuetust või tugevust on vana hea malli järgi süüdlaste otsimine. Miks ma ütlesin, et meie politsei kvalifikatsioon ei vasta praegusele situatsioonile. Sellepärast, et väga palju kvalifitseeritud kaadrit on viimase kolme aasta jooksul lahkunud, kaadri ettevalmistamine võtab aega. Ühe kriminaalpolitsei ametniku ettevalmistamine võtab aega umbes 2–3 aastat.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra minister! Te rääkisite ministeeriumi väga rasket ainelisest olukorrast ja seda eriti transpordi osas. Üks väike nõuanne teile. Aasta alguses anti valitsuse otsusega Kodukaitsele 24 sõiduautot. Ma arvan, et teile on sellest abi, kui te need autod politseile annate. Võtsime vastu otsuse allutada Kodukaitse teile kui siseministrile. Kas teil on võimalik siseministrina juhtida Kodukaitset ja ühtlasi ka Kaitseliitu? Millised on teie suhted nende organisatsioonidega? Teine küsimus on seotud kodakondsusega. Kui võetakse vastu see kodakondsuseaduse variant, mida pakuvad Marju Lauristin ja tema juhitud komisjon, siis ei saa suur osa vene elanikkonnast kodakondsust. Kas te suudate sel juhul politsei koosseisu komplekteerida? Need, kes ei ole kodanikud, ei saa ju olla politseinikud. Kuidas te lahendate selle probleemi Kirde-Eestis politseiüksusi moodustades? Tänan!

O. Laanjärv

Kodukaitse ise soovib töötada ainult ühiskondliku korra kaitsel, väga suur osa kodukaitselasi on läinud piiriteenistusse. Piiriteenistuse ameti alluvuse küsimus on tulevikuküsimus.

Vastus teisele küsimusele. Jah, me oleme sellele mõelnud, sellepärast ootame väga kodakondsusseaduse vastuvõtmist, sest ma eeldan umbes 1000–1500 inimese lahkumist politseist, kui riigiteenistuses, eriti politseis, saavad töötada ainult Eesti Vabariigi kodanikud. Ma arvan, et kohe seda rakendada meil ei ole reaalselt võimalik.

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Mitmest politsei ja Kodukaitse poolt korraldatud operatsioonist, sealhulgas kommunistliku partei hoone hõivamisest võtsid osa ebaseadusliku formeeringu, Kaitseliidu liikmed. Millega seda seletada? Võib-olla kehtib selle kohta erileping politsei, Kodukaitse ja Kaitseliidu vahel?

O. Laanjärv

Ei ole olemas mingisuguseid spetsiaalseid kokkuleppeid. Kaitseliidu kohta ei saa öelda, et ta oleks ebaseaduslik organisatsioon. Ülemnõukogu Presiidiumi poolt, nagu te ise teate, on 1940. aasta vastav määrus tühistatud. Sellega on Kaitseliit seadustatud ja töötab 1931. aasta põhikirja alusel. Eesti Kodukaitse koostöö politseiga, siseministeeriumi organitega on olnud pidev paljude massiürituste läbiviimisel. Ja Kodukaitse kohta ma arvan, et sellist kriitikat teha, hr. Panfilov, ei ole vist päris õiglane. Mõningad operatsioonid, mis olid koordineerimata, me püüdsime kohe lahendada. Ja arvame, et vabariigis leitakse Kaitseliidule see koht, mida ta peaks omama.

K. Sergij

Lugupeetud hr. Laanjärv! Kas valitsusel on õnnestunud allutada endale kõik need organisatsioonid – Kaitseliit, Kodukaitse, Politsei? Kas need kõik alluvad valitsusele või ei allu Kaitseliit ikka veel?

O. Laanjärv

Eile ma sain Kaitseliidu Harju maleva pöördumise, kus väidetakse, et nad alluvad ainult eksiilvalitsuse sõjaministrile. Ma ei saa öelda, et Kaitseliit alluks valitsusele, praegu siseministeeriumil ja valitsusel kontakte Kaitseliiduga ei ole.

Juhataja (V. Andrejev)

Tänan! Johannes Kass, palun.

J. Kass

Austatud juhataja, lugupeetud siseminister! Ma täiendan pr. Klavdia Sergij küsimust nõnda. Miks on politsei tegevus kuritegevuse vastu olnud tunduvalt apaatsem kui Kodukaitse tegevus? Viimasel ajal massiteabes antud info annab alust arvata, et osa politseinikke suhtub oma kohustustesse formaalselt. Kui politseinik, kes on mundris ja vastab abipalujale, et temal ei ole praegu tööaeg ja ta ei sekku tema silme all toimuvasse seadusrikkumisse, siis on midagi väga mäda. On kaebusi, et 02 ei vasta või suhtub väga leigelt, tõrjuvalt appikutsesse.

Kas härra minister ei arva, et kala hakkab peast mädanema, et politseiameti juhtkond ei ole oma kohustuste tasemel ning vajab väljavahetamist? Tänan!

O. Laanjärv

Kodukaitse-poolne aktiivsem tegevus ühiskondliku korra kaitsmisel on kaunis näiline ja muidugi tänu sellistele saadetele nagu oli üleiline AK, mille kohta ma tahaksin üht-teist öelda. Tänavatel patrullib 25 politseiprefektuurile alluvat politseiekipaaži. Ööpäevas nädala lõppudel on üle 120 väljakutse, loomulikult tuleb teenindada kõiki, kuid seejuures tuleb arvestada, kas on tegemist tapmisega, vägistamisega või perekonnaskandaaliga. Siit ka põhjus, miks Kodukaitse enne Lasnamäele perekonnatüli lahendamata jõudis kui politsei. Kodukaitse võib endale valida väljakutset, tal ei ole kohustust välja minna, politsei seda valida ei saa. Tallinna politsei on saanud käesoleval aastal organiseeritult 5 autot. Arvestades sõiduki ööpäevaseks läbisõiduks 235 km, on järgmisel aastal väljakutsete teenindamine veelgi raskendatud. Kas tahame endale tunnistada või mitte, kuid meie olukord on praegu nii halb, et isikkoosseisu sõidukite kiireks ja efektiivseks teenindamiseks ei jätku. Väide, et 02 ei vasta võib teatud tingimustel olla tõepärane. Tagantjärele on raske kontrollida. Korrapidamispunktis on 4 sisendit, telefonivalves on 2 inimest, nagu öeldud, on 120 väljakutset ööpäevas, peale selle veel igasugused naljatlused, joodikute kõned ja muud. Liinid võivad olla ka lihtsalt kinni. See on tehniline küsimus, mis on vaja ära lahendada. Sellesamas saates oli juttu sellest, et Balti jaamas laskis politsei lahti kurjategijad. Kodukaitse pidas kinni 4 sõjaväelast, kellel oli linnaluba, keda kontrolliti koos komandantuuriga ja anti komandantuurile üle, mitte mingisuguseid andmeid selle kohta, et nad oleksid kurjategijad, ei olnud. Ma tahan öelda, et selliste saadetega me lööme ühiskondlikud organisatsioonid politsei vahele. Ükskõik kui kõrge kuritegevus ka on, saame selle vastu võidelda ühiselt, aga mitte üksteist süüdistades.

Juhataja

Palun, hr. Kassil on soov protseduuri kohta sõna võtta. Palun, hr. Kass.

J. Kass

Ma ei ole härra ministri vastusega täiesti nõus. Ta põhjendas tehniliste põhjustega, miks politsei nii või naa ei suuda võidelda kuritegevuse vastu. Ma küsin, kas politseinik, kes on mundris ja vastab, et tal ei ole praegu tööaeg ja ta ei sekku tema silme all toimuvasse kuriteosse, vajab ka ...

Juhataja

Hr. Kass, te tahtsite protseduuri kohta ...

J. Kass

Sellele küsimusele härra minister ei vastanud.

Juhataja

Te saate veel kord küsida.

O. Laanjärv

Ma vastan kohe. Pidevalt käib selliste politseiametnike väljaselgitamine, kes ei vasta oma teenistuskohustustele. Me oleme neid ka pidevalt vallandanud. See on ainuke moodus nendest lahtisaamiseks.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra minister! Tahan teile ainult meelde tuletada, et Keskkomitee hoonet rünnati enne seda, kui presiidium võttis vastu otsuse Rahvakomissaride Nõukogu otsuse tühistamise kohta.

Teie sõnade järgi tegelevad meil õiguskorra kaitsega neli organisatsiooni. Need on Kodukaitse, Kaitseliit, politsei ja siseministeeriumi eriteenistus nii-öelda juurdlusbüroo näol. Miks on meil siis ikkagi halb olukord õiguskorra kaitsega? Mida minister kavatseb teha selleks, et inimesed elaksid meil rahulikumalt ja teaksid, et politsei või mõni muu organisatsioon kaitseb neid? Tänan!

O. Laanjärv

Loetletud organisatsioonidest tegeleb ühiskondliku korra kaitsega osaliselt Eesti Kodukaitse. Politseile on pandud funktsioonid, mida nad peavad täitma. Eriteenistust ei saa eristada politseist, sest eriteenistusel ei ole peale politseiseadusega antud funktsioonide mingisuguseid

teisi funktsioone. Praegu on nad samasugused politseiametnikud ja nende õigused ja kohustused on kirja pandud politseiseaduses. Mida me ette võtame, et kuritegevuse kasvu pidurdada? Me ei ole niivõrd naiivsed, et rääkida kuritegevuse likvideerimisest, nagu me oleme rääkinud 50 aastat. Meie eesmärk on pidurdada kuritegevust ja selle üheks esimeseks tingimuseks on kontroll meie piiril, selgusele jõudmine selles, kes Eestis tegelevad organiseeritud kuritegevusega ja eriti pärast augustikuud täheldatava suure sissevoolu peatamine.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, lugupeetud minister! Mul on kolm küsimust. Lugupeetud minister, te ütlesite, et Kaitseliit on seadustatud ja töötab 1931. aasta seaduse alusel. Siit ka minu küsimus. Kas Kaitseliidu liikmetel on õigus kanda isiklikku relva ja kui ei, siis millal te, minister, asute täitma 1931. aasta seadust?

Teine küsimus. Minister ütles, et kodakondsusseaduse vastuvõtmine tähendaks 1500 politseitöötaja vabastamist. Kuidas kavatsete komplekteerida kordnikega ja üldse kaadriga Narva, Sillamäe, Kohtla-Järve ja Tallinna politseiprefektuuri?

Kolmas küsimus on kuritegevuse kohta. Te ütlesite, et kordniku või politseitöötaja väljaõpetamiseks on vaja veel 3 aastat tööd. Siit minu meelest järeldeb, et lähema kolme aasta jooksul meil kuritegevus kasvab progresseeruvalt, kuni me saame oma kaadri. Aitäh vastuste eest.

O. Laanjärv

Minu arvates on kaunis naiivne siduda kuritegevuse kasvu ainult politsei kvalifikatsiooniga. Ma arvan, et te olete sellega nõus.

Valitsuse liikmele ei ole mõtet Kaitseliidu kohta küsimusi esitada. Kaitseliidu kohta on ainult Ülemnõukogu Presiidium võtnud vastu otsuse. Peale selle ei ole olemas ühtegi dokumenti. Eesti Vabariigi seaduse järgi ei ole Kaitseliidu liikmetel mitte mingisuguseid õigusi relva omada.

Juhataja

Oli küsimus komplekteerimise kohta.

O. Laanjärv

Ma ei oska öelda, missugune saab olema kodakondsusseadus, aga me peame seda täitma.

A. Zöbin

Lugupeetud minister! Asi on siiski segane. Te kinnitate, et Kaitseliit eksisteerib 1931. aasta seaduse alusel. 1931. aasta seaduse järgi olid neil formeeringutel isiklikud relvad. Samal ajal te kinnitate, et Kaitseliit ei allu valitsusele. Seega tal nagu ei ole relvi, aga 1931. aasta seaduse järgi on tal õigus relvi omada ning pealegi ei allu ta valitsusele ja moodustab formeeringuid, mis on nagu riigivälised, valitsusele mittealluvad. Kõik on segane. Kuidas te sellesse suhtute?

O. Laanjärv

Kaitseliit on pöördunud valitsuse poole samasuguse küsimusega: miks valitsus ei varusta Kaitseliitu vastavalt 1931. aasta põhikirjale või põhimäärusele ja miks ei tegeleta relvastusega? Ma ütlen, et valitsus ei relvasta Kaitseliitu. Iga Kaitseliidu liige ...

Juhataja

Tõlget ei ole. Palun, kas vene saadikutel on tõlge? Palun jätkake.

O. Laanjärv

Ma pean siis vist algama otsast peale. Kaitseliit on ise pöördunud valitsuse poole, viidates 1931. aasta põhimäärusele, et valitsus varustaks Kaitseliitu relvastuse ja muude vahenditega. Sellele pöördumisele valitsus ei ole reageerinud. Kui Eesti Vabariigis luuakse kaitseministeerium, siis on võimalik rakendada ka 1931. aasta põhimäärust, muidugi ümber töötatuna vastavalt praegusele situatsioonile. Siduda Kaitseliitu siseministeeriumiga ei ole lihtsalt võimalik.

P. Panfilov

Härra minister! Suhted Kaitseliiduga on vabariigis tõepoolest arusaamatud. Kaitseliit ei allu ei valitsusele ega teile, vaid orienteerub ainult välismaale. Kas te ei arva, et võiksite pöörduda vabariigi prokuröri poole, et alustada kriminaalasja selle organisatsiooni vastu?

O. Laanjärv

Ma ei näe selleks mitte mingisugust põhjust.

J. Põld

Härra minister! Kaks küsimust. Kuidas teie isiklikult olete rahul Politseiakadeemia tööga ja missugusena te näete tema tulevast reformi? Ja teiseks, kellele teie arvates peaks alluma riigi- ja piirikaitseamet, kas teile kui siseministrile või riigiministrile? Aitäh!

O. Laanjärv

Politseiakadeemia ja politsei tegevusega ei ole mina rahul ja ei ole ka politseiameti juhtkond rahul. Kuid iga laps sünnib kaunis raskelt. Edasist akadeemia saatust ma näen selle muutmises tõsiseks Siseasjade Akadeemiaks, sellele baasi leidmises ja õppejõududega komplekteerimises. Sellega ma olen praegu väga suurtes raskustes. Ainult lepingute alusel me saame endale selliseid väarikaid õppejõude. Ametisse tulijaid on väga vähe.

Ma arvan, et on normaalne, kui piiriteenistus kuulub kaitseministeeriumile. Ma küll ei leia võimalust tagada piiriteenistusele relvastust.

Juhataja

Aitäh! Meie tööaeg on lõppenud. Kahjuks meil jäid täna kuulamata hr. Kuznetsovi vastused, mis olid ka planeeritud. Need jäävad järgmiseks infotunniks.

Aitäh! Nägemiseni!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

53. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

23. oktoober 1991

Eesti Vabariigi Riigi- ja Piirikaitseameti töötajate poolt erivahendite ja tulirelvade kasutamise korra kohta

Juhataja (V. Andrejev)

Tere päevast, lugupeetud rahvasaadikud! Palun asuda töökohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 34.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Valitsus on andnud kiireloomuliseks arutamiseks seaduseelnõu Eesti Vabariigi riigi- ja piirikaitsetöötajate poolt tulirelvade ja erivahendite omamise ning kasutamise korra kohta. Teile on kätte antud õiguskomisjoni arvamus selle projekti kohta ja riigikaitsekomisjoni otsuseprojekt samas küsimuses. Ma teen ettepaneku võtta see seaduseelnõu kiireloomulise küsimusena päevakorda. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 49 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi ja 4 on erapooletud. Hakkame arutama seaduseelnõu. Annan sõna riigiminister hr. Varele. Palun.

R. Vare

Aitäh! Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma olen teie ees seaduseelnõuga, mille vastuvõtmise vajalikkuses põhimõtteliselt ei kahtle vist keegi. Me ei saa tõsiselt rääkida piiri kaitsest, kui see piirdub ainult meestega ja meestel ei ole mitte midagi käes. Piirikaitse näol peab meil olema tegu esimese relvastatud politseivälise üksusega, mis peab tagama oma kompetentsi piires, s.t. piirikaitstes Eesti Vabariigi kui iseseisva riigi suveräänsuse, tema territoriaalse puutumatus. Ja seetõttu on valitsuse esitatud eelnõu suunatud sellele, et see võimalus piirikaitsetele anda.

See eelnõu on juba mõnda aega olnud Ülemnõukogu menetluses kiireloomulise küsimusena, kuid on läbinud nii riigikaitsekomisjoni kui ka õiguskomisjoni ekspertiisi. Selle ekspertiisi käigus on öeldud välja mõningaid pretensioone meie projekti tehnilise teostuse või normitehnilise teostuse ja novellide sisu kohta. Konsultatsioonide tulemusena oleme jõudnud ühisele arusaamisele, et tänase päeva reaalsel seisul arvestades ei ole vaja luua eraldi piirikaitse kohta käivat seadust, vaid on vaja minna teist teed, õiguskomisjoni poolt pakutud teed, nimelt laiendada riigi- ja piirikaitseametile, politseitöötajatele ettenähtud erivahendite ja tulirelvade kasutamise korda, mis võimaldaks seda teha täna, sest aeg jookseb, kõik kaob näppude vahelt ja kaovad ka võimalused seada sisse normaalne tõhus piirikontroll. On juba hakatud süüks panema selle võimaluse mitterealiseerimist. Tuleb asuda välja töötama seaduseelnõu erivahendite ja tulirelvade kasutamise korra aluste kohta, see oleks kompleksakt ja hõlmaks tulirelvade kasutamise aluseid mis tahes ametkondades. See tähendab, et tuleb totaalselt muuta seni kehtinud õiguslikke aluseid. Ja ausalt öeldes, kui te panete tähele, esinen teie ees kaitsekõnega uuele otsuseprojektile, mille on esitanud riigikaitsekomisjon, mida on sisuliselt toetanud õiguskomisjon ja mis on kooskõlastatud valitsusega. Ma tahan teid, lugupeetud rahvasaadikud, üles kutsuda asjaga enam mitte venitada ja võtta see otsus vastu. Me võime võib-olla rääkida siin sõnastuse kohendamisest, võttes aluseks selle ideoloogia, mis on teile väljajagatud materjal. Muidugi tuleb muuta mõningaid tähtaegu, sest punkti 3 ei saa

ilmselt kuidagi rakendada, see otsuseprojekt oli koostatud rohkem kui nädalase faasinihkega ning seetõttu paluks 3. punkti tähtaega tagasi nihutada. Ma kriipsutan alla, et täna see otsus ei tähenda seda, et relvad saavad kätte kõik poisid, kes on piiril. Jutt käib ainult inspektorkoosseisust, kes on läbinud siseministeeriumi ettenähtud kursuse. Instruktorite õpetamisel on nende isiklikuks relvaks esialgu püstol. Kui me oleme asjaga edasi liikunud ja oleme suutnud välja õpetada noormeeste kaadri, siis me saame ka neile kätte anda relvad. Aga selleks, et poistele õpetust anda, on vaja seda otsust. Ka palun veel kord, et te seda küsimust konstruktiivselt arutaksite ja võtaksite selle otsuse vastu, see kergendaks märgatavalt meie tööd. Täna tähelepanu eest.

E. Leisson

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud härra minister! Moskvas ja Sankt-Peterburgis korraldati rahva hulgas küsitlus. Küsiti 3000 inimeselt, kas neil on illegaalselt või legaalselt relvi. 14% vastas sellele küsimusele jaatavalt. Ma tahan teada teie kui eksperdi arvamust, kui palju tulirelvi on ebaseaduslikult rahva käes, kellega piirikaitsepoistel tuleb tulevahetusse astuda. Täna!

R. Vare

Ma pean tunnistama, et mul ei ole andmeid, ja ma kardan, et mul ei olegi võimalik selliseid andmeid kuskilt hankida, kui palju on vabariigis ebaseaduslikke tulirelvi. Küll aga julgen väita, et nende hulk on siiski küllaltki märkimisväärne. Informatsioon, mis on seni laekunud, annab tunnistust, et need relvad ei ole siin mitte ainult vanadest aegadest või näiteks ostetud mustalt turult, täikalt, vaid on siia sattunud organiseeritud kuritegevuse gruppide kaudu ja teatud osas ka mõningatelt sõjaväestruktuuridelt põhiliselt väljastpoolt vabariiki. Kahjuks on nad jõudnud või jõudmas siia ja see tähendab, et tegelikult on relvade hulk märkimisväärne. Tuleb ka arvestada, kes on nende relvade kasutajad ja kellega tuleb meie piiripoistel võitlusesse astuda, need on ju põhiliselt mafioosod, ütleme siis niimoodi. Tähendab mehed, kes oskavad relva käsitseda ja kes ei pörku tagasi väga jõhkralt ründamast. Ma arvan, et see on üks täiendav motiiv, miks me ei saa poistele relvi kätte anda, nad ei ole selleks lihtsalt ette valmistatud. Inspektorid ehk juhtiv kaader kordonites on täna valmis rünnakut tõrjuma, nad on vastava ettevalmistuse saanud ja vajadusel kasutavad kinnipidamisel relva.

Probleeme jätkub ja ma pean tunnistama, et ilmselt koos Eesti iseseisvumisega need probleemid meil alles hakkavad esile kerkima. Kui me räägime positiivselt Hongkongist, siis me võiksime ka mõelda medali teisele küljele, nimelt on Hongkong üks Kagu-Aasia ja kogu

maailma kuritegevuskeskus. Meil on selleks kõik eeldused olemas, kui me ei võta õigeaegselt meetmeid sellise olukorra vältimiseks. Loomulikult kuuluvad õiguskaitseorganite või organisatsioonide töötajad nende inimeste hulka, kes peavad olema võimelised tõrjuma neid rünnakuid, kellel peab olema võimalus vastu hakata. Ma arvan ka piirikaitse teatud mõõndusega õiguskaitse süsteemi.

T. Mets

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud härra minister! Piirikaitse kontingent koosneb küllaltki suurest arvust isikutest, keda on vaja relvastada ja selles ongi küsimus. Kas vabariigil jätkub piisavalt laskerelvastust nende inimeste relvastamiseks ja kas me saame laskerelvastuse lepingulistel alustel Liidust või on meil vaja abi saamiseks vaadata läände?

R. Vare

Esimesele küsimusele vastan jaatavalt. Teisele küsimusele on vastus keerulisem. Partneritega läbirääkimistel oleme seda pidevalt puudutanud. Ma ütlen väga lihtsalt: kui ei saa nii, siis saab naa. Pakkumised ja võimalused on selleks põhimõtteliselt olemas. Ja täna ongi see kaliibri valiku küsimus. Ma arvan, et majanduslikel, ja kui soovite, ka puhtpraktilistel kaalutlustel oleks muidugi esimene variant lihtsam, kuid tundub, et Karabahhi sündroom on Moskvast nii tugevaks muutunud, et seal enam ei mõelda pragmaatiliselt, vaid tihtipeale ainult emotsionaalselt. Seetõttu võib ka juhtuda, et me oleme sunnitud pöörama oma pilgud läände. See ei puuduta niivõrd laskerelvastust, kuivõrd muud relvastust, millega on natuke keerulisemad suhted. Laskerelvastus on ausalt öeldes ainult tehnoloogia küsimus.

S. Petinov

Lugupeetud hr. Vare! Mul on üks küsimus. On selge, et on väga põhjalikult läbi töötatud relvade ja erivahendite kasutamise kord igal erijuhtumil. Relvade kasutamise kord aga tuleks seostada piiriväeteenistuse määrustikuga, vastava instruksiooniga jne. See tähendab, et see on vaid üks piiriväeteenistusega seotud probleemi aspekt. Kas on midagi ette võetud ühtsete normide, normatiivaktide väljatöötamiseks või on see ainult üks fragment ja muid dokumente veel pole? Tahaksin pöörata tähelepanu ühele tähtsale aspektile, see on sidesüsteem ja suhted naaberriikidega.

R. Vare

Ma vastan sellele küsimusele niimoodi. Ta ei ole fragment. Täna piiriväeteenistuse määrustikus on selline võimalus juba ette nähtud, aga kuna ei olnud seaduslikku alust, siis ei saanud seda sätet rakendada.

Mis puutub kogu instruktiivmaterjali, siis see on läbitöötamisel ja piirikaitseametil põhimõtteliselt olemas. Kui see otsus vastu võetakse, on ta kohe ka rakendatav.

Tulirelvade kasutamisest ma oma ettekandes rääkisin ja seda on kajastatud 1. punktis. On ilmselt otstarbekas välja töötada tulirelvade kasutamise seadus kui kompleksseadus, mis käiks kõikide süsteemide ja struktuuride kohta. Oleks ühtsed alused, arvestades nende süsteemide spetsiifikat.

Põhiline õiguskomisjoni vastuväide oli see, et alused on politsei jaoks mõeldud, alused natukene erinevad, teatud detailides lahknevad ja seetõttu komisjon ei pidanud siiski seda praegu otstarbekaks ja ilmselt see on ka arusaadav seisukoht, seda tuleb aktsepteerida. Kui jõuame nii kaugele, et me seaduseelnõu tulirelvade kasutamise korra alustest välja töötame ja esitame, siis seal näeme need erisused juba struktuuride kaupa ette. Kuid see on piirikaitse, kaitseväge, politsei, päästeteenistus. Ja ka riigikaitseorganisatsioon ehk Kaitseliit.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul oleks lihtsalt konkreetne ettepanek: parandada 25. oktoober 4. novembriks. Kas see on vastuvõetav?

R. Vare

Jah.

P. Priks

Siis on mul palve kolleegidele. Iga päev, mis me venitame, on hoolimatus ja kuritegu meie piirikaitsete vastu, nii et ma palun tungivalt kiiresti otsustada. Aitäh!

R. Vare

Ma unustasin siiski veel ühe aspekti, mida ma tahan täiendavalt rõhutada. Nimelt selle otsuse vastuvõtmine võimaldaks vabastada politsei talle mitteomastest funktsioonidest, mida ta on sunnitud täitma, sest ta on ainuke relvastatud organisatsioon. Seda pean siiski väga oluliseks, sest see ei ole politsei funktsioon, siin on funktsioonide erinevus siiski suur ja politsei peab tegelema oma asjadega. Aga täna on ta sunnitud veel katma piiri. Aitäh!

L. Annus

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mis puutub Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse vastuvõtmisse, siis mul on ettepanek panna peale küsimust kohe see küsimus hääletusele. Kas te vastaksite, kui palju saab olema neid poisse, kes esmajärjekorras saavad oma kätte relvad, ja kui palju mehi saab olema üldse Eesti riigipiiri kaitses? Ja teine küsimus on kontseptuaalne küsimus. Kui te peate õigeks vastata, siis vastake, kui ei, siis olen ka tänulik. Kuidas haakub kontseptuaalselt Eestis toimuv relvajõudude loomine Euroopas toimuva relvajõudude protsessiga, kas see küsimus on kavatsatud püstitada ka Nõukogude Liiduga toimuvatel läbirääkimistel? Aitäh vastuse eest.

R. Vare

Küsimused küll väljuvad pisut arutatava küsimuse raamest, kuid ma arvan, et need pakuvad ka teistele huvi. Ma arvan, et aasta lõpuks saab relvad umbes 2 x 200 poissi. See on miinimumvariant. Kokku on piirikaitstes umbes 1500 meest. See tähendab, et edaspidi tuleb nad loomulikult kõik relvastada. Mis puutub Eesti relvajõudude loomisse ja selle seost Euroopas toimuvate protsessidega, siis siin ma siiski kriipsutan alla, et see seos ei ole täiesti ühene. Kui peetakse silmas tavarelvastuse piirangutega seonduvat protsessi, see tähendab SEF-i lepingut ja sellega ettenähtud kvoote ja Nõukogude Liidu relvajõudude vähendamist ka Balti riikide territooriumil, siis siin on küsimus pigem poliitiline. Kas me soovime ühineda selle lepinguga või mitte, see on küsimus välisministrile. Mina seda ei toetaks teatud põhjustel, ma pean silmas ühinemist allkirja kaudu. See tähendaks seda, et me peaksime jagama Nõukogude Liidu kvoote, mis annab Nõukogude Liidule automaatselt õiguse dikteerida meie kaitsevõime potentsiaali. Näiteks kui kvoodiga on ette nähtud nii- ja niipalju helikoptereid, siis helikopterite arvu vähendada saame mitte niipalju, kui meie tahame, vaid niipalju, kui nemad tahavad. Nad seavad meile automaatselt piirid ette. See on suvaline näide. Kogu Euroopas toimub suur muudatus relvajõudude ülesehituses – minnakse üle suurearvulistelt statsionaarsetelt armeedelt mobiiljõududele, väikesearvulistele, hästirelvastatutele ja hoopis teistel põhimõtetel üles ehitatud kaitsele. Tähendab rünnakuideoloogialt minnakse üle kaitseideoloogiale. Selles mõttes peab meie lähenemine põhinema samale ideoloogiale. Me saame, võime ja suudame, olgem ausad, ainult ühte – parimal juhul luua kaitsejõudusid, mis teatud määral suudavad puhtsõjalises mõttes garanteerida meie julgeolekut. See tähendab, et ka meie peame minema üle mobiilsuse põhimõttele, me peame saama väga hea varustuse, see aga on kallivõitu lõbu. Lugupeetud rahvasaadikud! See on küsimus, millega ma tulen teie ette ilmselt siis, kui me hakkame

arutama riigieelarvet. Siis on teil kindlasti palju pretensioone nende võimalike pakkumiste või tellimuste kohta riigieelarvesse. Mõelgem juba ka nendele asjadele. Ma annan teile teada, et novembrikuu jooksul me loodame jõuda lõpule meie kaitsekontseptsiooni väljatöötamisega. Ma arvan, et see dokument nõuab Ülemnõukogu-poolset aprobatsiooni.

K. Kama

Lugupeetud hr. Vare! Praegu põhineb riigikaitseameti töö peamiselt majanduspiiri seadusel. Kui me võtsime Ülemnõukogus vastu majanduspiiri seadust, siis te rõhutasite mitmeid kordi seda, et tegemist ei ole riigipiiriga, vaid just nimelt majanduspiiriga. Praegu meie ees olev projekt räägib vajadusest kaitsta Eesti Vabariigi riigipiiri. Mind huvitab kõigepealt see, mis hetkest sellest joonest, kus meil on rajatud tollitõke, on saanud riigipiir? Kas te aktsepteeriksite seda, et nimetada seda ka siin projektis majanduspiiriks?

R. Vare

Mul on kontraettepanek. Ma ei aktsepteeri sõna "majanduspiir", ma aktsepteerin teist sõnastust – Eesti Vabariigi piir. Vaadake, asjal on teine külg ka. Me kohe mõtleme nn. majanduspiirist, aga me ei mõtle näiteks läänepiirist, mis on täiesti riigipiiri tunnustega ja mida me ei saagi enam teisiti käsitleda. Me võtame seda üle riigipiirina. Kui me ütleme riigi- ja majanduspiir, siis on see päris naljakas, ma teen siiski ettepaneku piirduda mõistega "piir".

K. Kama

Kaitsta Eesti Vabariigi piire.

R. Vare

Piire, just nimelt. Kuigi ma ütlen, et mina ei ole sõnastuse autor.

N. Aksinin

Lugupeetud Raivo Vare! Me oleme nüüd jõudnud niikaugele, et tuleb täiesti õiguslikul alusel luua kaitsejõud kui riigi eksisteerimise parameeter. Seejuures tekib palju küsimusi, millest ühed on tähtsamad kui teised. Te näiteks ütlesite, et sõdurit saab sõduriks nimetada siis, kui tal on püss. Muidu on ta lihtsalt inimene.

On saabunud aeg mõelda relvastusele. Kas on ette nähtud või juba loodud määrustikukomisjon, kes töötab välja relvade kasutamise, piirivalvurite või muude

sõjaväelaste tegutsemise ning distsiplinaar-, väli- ja lahingumäärustiku kinnitamise korra? Millises staadiumis see kõik on? Ma sain aru nii, et varsti hakkame arutama kaitseseadust.

R. Vare

Jah, lugupeetud rahvasaadik, mul on prioriteetide kohta öelda ainult niipalju, et esimesel etapil on prioriteet piirikaitse, siis politseibrigaad ja päästeteenistus. See puudutab prioriteetsust igas vallas ja kaasa arvatud relvastusel.

Mis puutub määrustiku komisjoni, siis ma osaliselt vastasin sellele küsimusele, kompleksakt on tulemas. Me suudame ta kiiresti teile esitada. Valitsuses on põhimõtteliselt heaks kiidetud ja esitamisküpsiks tunnistatud kaitseteenistusseadus, seal on muidugi viide ka sellele, et need põhimäärustikud esitatakse ka Ülemnõukogule. See on siis taseme küsimus. Praegusel hetkel on olemas ainult üks määrustik, see on ajutine piirivalve määrustik, mis on valitsuse aktiga kinnitatud ja mis tuleb loomulikult ümber teha, arvestades seda, et olukord on muutunud.

Juhataja

Suur tänu, hr. Vare! Rohkem küsimusi ei ole. Sõna saab riigikaitsekomisjoni liige hr. Pöld.

J. Pöld

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Mul on raske hr. Vare ettekandele midagi olulist lisada, aga ma lihtsalt kirjeldan natukene seda teed, kuidas riigikaitsekomisjon selle otsuseprojekti juurde jõudis. Nimelt arutati meile esitatud seaduseelnõu riigikaitsekomisjoni ja siis me analüüsisime teda sellest seisukohast, kuidas võrreldav Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega, mis käsitleb politseiametnike tulirelva kasutamist. Tulime ühele olulisele järeldusele: meie arvates antud seaduseelnõu kitsendab oluliselt, võrreldes seadlusega, piirikaitse töötajate õigusi ja mitte ainult õigusi, vaid ka võimalusi. Näiteks seadluses oli aktiivse ja passiivse kaitse vahendite loetelu. Samas me leidsime, et sellist loetelu on üsna raske, kui mitte võimatu teha. Seepärast me leidsime, et aluseks võiks võtta just nimelt seaduse. Arutelul Ülemnõukogu riigikaitsekomisjoni ja õiguskomisjoni tegi pr. Ülle Aaskivi väga õige märkuse, mida arutasime ka riigikaitsekomisjoni, kuid millele tookord ei osanud täpset rõhku asetada. See on nimelt see, et ühe relvastatud formeringu, politsei õigusi ja kohustusi käsitleb Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus, teise formeringu, piirikaitse erivahendeid ja tulirelvastust käsitleb aga Ülemnõukogu seadus, see tähendab kõrgemalseisev juriidiline akt. See on ka iseenesest põhimõtteliselt vastuoluline. Tõdesime, et vabariigi valitsusel tuleks tõepoolest välja töötada erivahendite ja tulirelvade kasutamise korra

aluste seaduse eelnõu, sest loomisel on vabariigi kaitsevägi ja see tingib nende ühtlustamise vajaduse. Tõepoolest, selle otsuseprojekti sõnalise osa autor ei ole riigiminister hr. Vare, seepärast ma võtan vastutuse endale. Mõiste "Eesti Vabariigi riigipiir" on tõepoolest praegu ebatäpne, sest me ei teosta kontrolli 1920. aasta Tartu rahulepinguga määratud Eesti Vabariigi riigipiiril. Mina selle teksti autorina aktsepteerin kindlasti parandusettepanekut preambulas ("Eesti Vabariigi piire") ja ka parandusettepanekut rakendada käesoleva otsuse punkti 3. novembrist, kui ka valitsus on sellega nõus. Rohkem mul otsuseprojektile lisada ei ole. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Priidu Priks, kas te soovite sõna võtta? Palun. Lugupeetud Ülemnõukogu! Avame läbirääkimised. Palun, Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud rahvasaadikud! Mul endal ei ole olnud võimalik piiril olla. Hiljaaegu viibis mu poeg piiril, ta oli seal kaks nädalat. Ma andsin talle ülesande täpselt kirja panna, mis seal toimub, kuidas see asi toimub, mis seal on hästi, mis halvasti. Eelmisel nädalavahetusel saabus ta tagasi Ikla piiripunktist. Vahetused olid nii päeval kui öösel, ühesõnaga, mul on selge pilt, kuidas nende elu käib, kuidas nad palka saavad, kuidas käib töö piirkondades, kuidas toitlustatakse, kuidas varustatakse raamatutega, ka kahvlite, nugade ja lusikatega. Kõige tähtsam on muidugi see, et sain kuulda, kuidas käib altkäemaksu pakkumine, kuidas ähvardatakse ja milliseid võimalusi kasutatakse piiripunktides möödaminekuks. Sellepärast tahan nüüd lühidalt öelda, see otsus, mis täna peame tegema, oleks pidanud juba tükk aega tagasi tehtud olema.

Mehed on piiril ööl ja päeval paljaste kätega. Neid ähvardatakse maffia ja OMON-iga. Mul on küll palve, kolleegid, teeme otsuse kiirelt ära, ärgem jätkem mehi paljaste kätega piirile. Täna tähelepanu eest.

Juhataja

Suur tänu. Kas on veel kõnesoovijaid? Tundub, et ei ole.

Teen ettepaneku selles küsimuses läbirääkimised lõpetada. Kes on selle poolt? Palun hääletada!

Teeme kohaloleku kontrolli. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 36. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised? Palun hääletada! Poolt on 59 rahvasaadikut, erapooletuid ja vastu ei ole. Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma panen

hääletamisele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Riigi- ja piirikaitseameti töötajate poolt erivahendite ja tulirelvade kasutamise korra kohta". Kes on selle poolt? Palun hääletada! 52 häält.

Poolt on 62, vastu ja erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Jätkame päevakorraga. Punkt 17: Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse eelnõu teine lugemine ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse eelnõu "Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse rakendamise kohta". Eesti Vabariigi kohtute seaduse kohta teeb ettekande justiitsministri asetäitja Märt Rask. Palun.

M. Rask

Lugupeetud juhataja, austatud seadusandlik kogu! Konstruktiiivses koostöös õiguskomisjoni ja nende kahe seaduseelnõu läbitöötamiseks moodustatud spetsialistide töörühmaga jõudsime järeldusele, et teile arutlusele antud seaduste eelnõud muutuvad paremaks, nende redaktsioon muutub täiuslikumaks, kui nendesse tekstidesse viia järgmised parandused. Peatun kõigepealt Eesti Vabariigi kohtute seaduse eelnõul.

Esiteks. § 7 lõige 1 ja lõige 2 ühendada lõikeks 1 ja vastavalt muuta lõige 3 lõikeks 2 ja lõige 4 lõikeks 3.

Teiseks. § 8 lõige 1 asendada sõna "eeskirjadele" sõnaga "normidele".

Kolmandaks. § 10 lõige 2 sõnastada järgmiselt: "Kedagi ei või kuriteos süüdi tunnistada enne, kui tema suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus." See formuleering on üle võetud rahvusvahelise õiguse aktidest. Esialguses tekstis püüdsime lühemat eestikeelset varianti teha, ilmselt ei olnud see põhjendatud.

Neljandaks. § 14 lõikes 2 jätta ära sõnad "lahendades vaid kiireloomulisi asju" ja pärast sõna "koormusega" panna punkt. Millised on kiireloomulised asjad, sätestab protsessi seadusandlus.

§ 17 lõike 2 juurde võlgnen ma austatud saadikutele selgituse. Seal on sõnad "teatud liiki asjad". Esiteks, see termin "teatud liiki asjad" pärineb Eesti Vabariigi 1938. aasta kohtute seadustikust. Nende asjade all ei mõelda siin konkreetseid kriminaal- või tsiviilasju koos nendest osavõtvate isikutega, vaid teatud liiki asju, mille esinemine kohtupraktikas on niivõrd sage, et selleks on vaja kohtu spetsialiseerumist. Eesti Vabariigi ajast me teame, et olid vaeslastekohtud, eestkostekohtud. Ühiskonna praegusel arenguetapil tunnevad paljud riigid nii-öelda spetsiaalkohtuid, olgu siis töö-, turu- või mingi muu kohus. Meie vabariigis on ilmselt ennatlik hakata kohe planeerima spetsiaalkohtuid, küll aga peab olema võimalus teatud liiki asjade koondamiseks ühte või teise kohtusse. Kuni pole selgunud spetsiaalkohtute vajadus, peaks säärane õigus olema seaduse alusel justiitsministeeriumil kooskõlastatult Ülemkohtuga. Lisan veel niipalju, et antud juhul ei tähenda see mingil juhul rahvusvahelise õiguse ühe tugiprintsiibi rikkumist, mille järgi ei tohi ilma isiku nõusolekuta kohtualluvust muuta.

Põhimõtteliselt ei ole siin tegemist kohtualluvusega, vaid ühel ja samal tasandil asjade koondamisega ühte või teise kohtusse.

Viiendaks. Ma palun teksti viia parandus § 22 lõikes 2 ja § 24 lõikes 3, ühtlasi asendada kogu teksti ulatuses sõna "asetäitja" sõnaga "kohusetäitja". Nõustudes keeletespetsialistide arvamusega, on see termin kindlasti parem.

Kuuendaks. § 27 lõike 3 punktis 5 asendada sõnad "kolm neljandikku" sõnadega "kaks kolmandikku".

Seitsmendaks on teile välja pakutud ühendada paragrahvid 35 ja 36 ja sõnastada järgmiselt: § 35 pealkiri "Kohtute revisjon", lõige 1 "Madalamalseisvate kohtute lahendeid võivad revideerida ainult kõrgemalseisvad kohtud seadusega ettenähtud korras." Lõige 2: "Revisjoni käigus avastatud seaduserikkumiste kõrvaldamise korra määrab seadus." Lõige 3: "Justiitsministeerium võib revideerida maa-, linna-, haldus- ja ringkonnakohtute organisatsioonilist ja finantstegevust juhendi alusel, mille kinnitab Ülemkohtu üldkogu." Selle tõttu muutub paragrahvide 37 ja 38 numeratsioon. Sellised on siis kohtute seaduse eelnõu täiendused. Samadel põhjustel leiab seaduseelnõu esitaja koostöös õiguskomisjoniga, et kohtuniku staatuse seaduse eelnõusse tuleks viia sisse mõningad redaktsioonilised parandused.

Esiteks § 5. Sõnad "kohtunikukandidaadiks saab olla" asendada sõnadega "kohtunikukandidaat on", sõnad "kes esitab" asendada sõnadega "kes on esitanud".

Teiseks 3. peatüki § 12 punkt 4. Lisada peale sõna "politsei" sõnad "või sõjaväe" ja panna koma peale sõna "prokuratuuri" ning tõmmata maha sõna "või" sõna "politsei" ees.

Kolmandaks § 33 lõige 2. Algas sõnastada järgmiselt: "Pensionile jäänud kohtuniku ...", edasi juba teksti järgi.

Neljandaks § 33 lõige 3. Peale sõnu "kohtunikuna töötamist" lisada lause: "Pärast viieaastast kohtunikuna töötamist tekib sama õigus ka neil, kes vähemalt kümme aastat on töötanud ametikohtadel, mis käesoleva seaduse § 3 lõike 7 kohaselt loetakse võrdseks töötamisega kohtuniku ametikohal."

Ja viimane parandus selles eelnõus on § 3 lõikes 7. Seal tekstis on sõnad "riiklik arbiter", jätta välja sõna "riikliku", edasi teksti järgi. Lihtsalt arbiter.

Kuna aeg on teinud oma korrektiivid, siis palun sisse viia muudatus kohtute seaduse ja kohtuniku staatuse seaduse rakendusotsuse projekti ja välja jätta otsuseprojekti punkti 4 alapunkt 3 ning edasi on numeratsioon vastavalt tekstile.

Muudatused on tingitud sellest, et prokuratuuri seaduse esitamise kohta on võetud Ülemnõukogu Presiidiumi poolt vastu teistsugune otsus ja advokatuuri seadus on juba Ülemnõukogu menetluses.

Ütleksin mõne sõna nende täiendusettepanekute kohta, mida seaduseelnõu esitaja ei pidanud võimalikuks ilma hääletamiseta projektidesse sisse viia. See on termini "ülemkohus" asendamine terminiga "riigikohus". Siin võib olla poolt- ja vastuväiteid, kuid meie lähtusime sellest, et kolmeastmelise kohtusüsteemi puhul on kõige kõrgem kohus Ülemkohus. Kui leitakse, et tulevikus peaks olema Eesti Vabariigis riigikontroll, riigivanem ja Riigikogu, siis ei juhtu ka midagi, kui on olemas riigikohus. Muidugi tekib küsimus, kas keeleliselt on vahet riigikohtul või riiklikul kohtul, milleks on kõik kohtud. Ülemkohus on ikkagi kõige kõrgem kohtuinstants, seda iseloomustab termin "ülemkohus" paremini.

Teiseks õiguskomisjoni ettepanek § 7 lõike 2 kohta. Soovitatakse paragrahv ümber sõnastada: "Kohtunik võib ametisse jääda kuni 5 aastaks pärast pensioniea saabumist." Loogiline, kuid esiteks seab säärane säte mees- ja naiskohtunikud ebavõrdsesse olukorda ja teiseks ei arvesta, et sooduspensionide puhul võib pensioniiga saabuda juba siis, kui küps kohtunikuiga alles algab. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Rask. Palun esitada küsimusi. Tundub, et küsimusi ei ole. Kaasettekandeks saab sõna Ülemnõukogu õiguskomisjoni liige Ahti Kõo.

A. Kõo

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Mul on hea meel öelda, et õiguskomisjoni ühise seisukoha järgi on seaduseelnõud Eesti Vabariigi kohtute seadusest ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seadusest välja töötatud asjatundlikult ja tekst on juriidiliselt kvaliteetne, mistõttu õiguskomisjonil oli suhteliselt vähe peamurdmist ettepanekute ja täienduste tegemisega. Needki ettepanekud, mis õiguskomisjon tegi, leidsid valdavas enamuses aktsepteerimist seaduseelnõu autori poolt, õigemini, me leidsime ühiselt sellise redaktsiooni, mida me arvame seaduse teksti selguse, täpsuse mõttes kasulikuma olevat. Siiski ma olen sunnitud peatuma mõnedel täiendustel ja parandustel, mille kohta oleks meil vaja võtta vastu otsus siin saalis.

Kõigepealt Eesti Vabariigi kohtute seaduse eelnõu. Ka mina ütlen esimese ettepaneku kohta (asendada termin "ülemkohus" terminiga "riigikohus") täpselt nii nagu ettekandjagi, et kummagi termini poolt ja vastu võib tuua oma seisukohti. Õiguskomisjon lähtus siin sellest, et riigikohus seondub õiguslik-järjepidevalt rohkeni Eesti Vabariigiga. Võib-olla oli ka veel kaalukeeleks see, et kuigi "ülemkohus" on ka ilus sõna, seondub see jälle liigselt selle süsteemiga, millest me oleme välja rabelnud. Selle terminiga seoses on ka 3. peatüki pealkirjas kasutatud sõna "kõrgeim kohus", mille pakkus välja õiguskomisjon. Meie arvamus oli niisugune, et Ülemkohtu struktuuris on veel mitmesuguseid instantse, ja kui mitte öelda Ülemkohtu kohta kõrgeim kohus, s.t. kõige kõrgem, siis võib tekkida niisugune assotsiatsioon, et Ülemkohtu raames, võib-olla ka sellest väljaspool on veel mõni kõrgem kohus, selle tõttu pakume sõna "kõrgeim". Niipalju kohtute seaduse eelnõu kohta. Mis puutub Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse eelnõusse, siis siin on õiguskomisjonil ettepanek panna hääletamisele (kuna me ühist keelt ei leidnud) § 17 lõige 2. Selle sõnastuseks soovitate: "Kohtunik võib ametisse jääda kuni 5 aastaks." Siin tekstis on "pärast pensioniea saabumist", peaks olema (see on ilmselt meie viga) "pärast üldise pensioniea saabumist". See võtab maha ühe vastuargumendi, et soodustatud tingimustel võib pensioniiga üsnagi varakult saabuda. Miks me niisuguse sõnastuse pakkusime? Mitte sellepärast, et diskrimineerida ühte või teist sugupoolt (kumma diskrimineerida see oleks, ma ei oskagi öelda), vaid meie arvamus mõjutab see, et pole üldse teada, milliseks võib kujuneda üldine pensioniiga. See võib jääda niisuguseks, nagu ta praegu on, võib ka suurened, võidakse ka ühtlustada meeste ja naiste pensioniiga. Kui see ei ole mingi kindla aastaga määratud, siis see tähendab, et kohtunik võib oma teadmisi ja kvalifikatsiooni rahva huvides rakendada veel 5 aastat pärast pensioniikka jõudmist. See oleks nii meeste kui ka naistele avaramat võimalust andvam ja selletõttu palume selle jätta saali otsustada. Lõpetuseks ma tahan öelda, et erilisi probleeme,

nagu ma juba nimetasin, nende seaduseelnõudega pole olnud. Lugupeetud kolleegid! Kui me siin need seaduseelnõud veel asjalikult läbi mõtleme, siis meil on täiesti reaalne võimalus täna, kolmapäeval näidata, et Ülemnõukogu on võimeline võtma vastu ühel istungil õige mitu seadust, mida ma soovingi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsijaid? Ei ole. Avame läbirääkimised. Uno Ugandi, küsimus? Üks hetk, palun. Uno Ugandi, palun.

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleeg! Mul on küsimus § 36 kohta. Siin on öeldud, et riik annab kohtunikule vajadusel 6 kuu jooksul tema ametisse nimetamise päevast omaette ametikorteri elamispinnaga vähemalt 12 m² inimese kohta jne. Uute üüritariifide arvutamise korra järgi loetakse ju elamispinna alla ka kõik muud ruumid. Kui kohtunik saab 12 m² iga pereliikme kohta, siis neljaliikmeline perekond saaks ainult 48 m², aga see on absurdilähedane. Tulevikule mõeldes vajaks see paragrahv täpsustamist. Ma ei oskagi ütelda, kuidas ja mis mõttes, kuid mulle tundub, et ta on ajast maha jäänud. Tänan!

A. Kõo

Ma ei ütleks, et ta on sellepärast ajast maha jäänud. Võib-olla hr. Rask saab mind siin täiendada, aga ma avaldan selles küsimuses oma arvamust. Meil ei ole õiguskomisjonis arutelu olnud. Vaadake, tekstis on sõna "elamispinnaga", see tähendab, et see, mida me tänaseni pole elamispinna alla lugenud, tuleb ju ikkagi juurde. Minu seisukoht on selline.

J. Rätsep

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Ma vabandan kõigepealt, et ma ise töögrupi liikmena küsimuse esitan. Lugu on selles, et äraoleku tõttu ei saanud ma korrigeerida oma isiklikku seisukohta. Põhiseaduse Assamblee töös olevas redaktsioonis on kohtuniku võimalik töötamise aeg 7 aastat üle üldise pensionistaaži. Kas see oleks vastuvõetav? See oli Assamblee vastavateemalise töögrupi üksmeelne seisukoht. See ei ole oluline täiendus, aga esitan selle selguse huvides.

A. Kõo

Jaa tõesti, see ei ole eriti oluline täiendus, sellele vaatamata ei saa ma praegu öelda, et õiguskomisjon saaks nüüd seda 5 aastat ära jätta, me pole sellist seisukohta võtnud. Aga kui siin tuleb täiendusettepanek, ei ole mul selle vastu mitte midagi.

Ü. Uluots

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma laiendan natukene hr. Rätsepa küsimust. Ta lihtsalt jõudis minust ette. Kas te olete kontakteerunud Assamblee vastava toimkonnaga, mida juhatab hr. Rätsep, et ära hoida lisatööde ja vastuolude tekkimist? Oletame, et praegu võtame seaduse vastu. Lähemal ajal võetakse vastu põhiseadus. Seadus satub põhiseadusega vastuollu ja järelikult tuleb hakata seadust korrigeerima.

A. Kõo

Lugupeetud kolleeg! Ma võin vastata sellele küsimusele jaatavalt. Mul on hea meel tõdeda, et hr. Rätsep ja pr. Aaskivi olid selle õiguskomisjoni raames moodustatud töögrupi liikmed, kes neid seaduseelnõusid detailsemalt läbi vaatasid. Näiteks kas või sellesama kohtute seaduse eelnõu esimene täiendusettepanek riigikohtu kohta oli ajendatud sellest, et me pidevalt püüdsime, niivõrd kui see osutus võimalikuks, arvestada ette ja kooskõlastada neid momente sellega, mis võib tulla. Samas aga on loomulik, et me ei saanud ju Põhiseaduse Assamblee liikmetelt mitte mingisuguseid kindlaid termineid, seisukohti struktuuri või süsteemi kohta, mida me oleksime saanud arvestada.

Juhataja

Suur tänu, Anti Kõo, enam küsimusi ei ole. Lugupeetud Ülemnõukogu! Avame läbirääkimised. Kas on sõnasoovijaid? Tundub, et ei ole. Kas hr. Rask soovib öelda lõppsõna? Palun.

M. Rask

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Esimene moment – kohtunik võib jääda ametisse 7 aastaks peale üldise pensioniea saabumist. Põhimõtteliselt ei ole vahet, kas 7 või 5 aastat. On vahe, kas me määratleme selle aja või mitte. Kui leitakse, et eluaegselt paikapandud kohtunike vaimsed võimed ja tervislik seisund võimaldavad töötada 7 aastat kohtuniku närvilisel tööl peale pensioniiga, siis eelnõu esitajana me oleme sellega nõus. Ja 7 aastaga võib nõustuda.

Teiseks. Kohtuniku elamispiind 12 m² perekonnaliikme kohta on vähe, aga see on reaalne. Me ei saa vastu võtta seadust, mida me täita ei suuda. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnõukogu! On vaja õiguskomisjoni parandusettepanekud panna hääletamisele. Ma palun kõnetooli Ahti Kõo. Aga enne teeme kohaloleku kontrolli. Kohal on 54 rahvasaadikut, puudub 50. Palun registreerida. Palun kõnetooli Ahti Kõo.

A. Kõo

Lugupeetud kolleegid! Esimene ettepanek puudutab Eesti Vabariigi kohtute seaduse eelnõu: asendada kogu tekstis termin "ülemkohus" terminiga "riigikohus".

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma panen õiguskomisjoni parandusettepaneku hääletamisele. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Poolt on 45, 1 on vastu ja 4 on erapooletud. See ettepanek leidis toetust. Lähme edasi.

A. Kõo

Teine ettepanek puudutab Eesti Vabariigi kohtute seaduse eelnõu ja kõlab niimoodi: sõnastada 3. peatüki pealkirjas sõna "kõrgem" sõnaga "kõrgeim" ja ka mujal tekstis "kõrgeim".

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on õiguskomisjoni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Poolt on 39, 2 on vastu ja 4 on erapooletud. See ettepanek leidis toetust. Lähme edasi.

A. Kõo

Järgmine täiendus puudutab Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seadust. Praegu kõlab § 7 lõige 2 niimoodi: "Kohtunik võib ametisse jääda 65-aastaseks saamiseni." Õiguskomisjon pakub välja sõnastada paragrahv järgmiselt: "Kohtunik võib ametisse jääda kuni viieks aastaks pärast üldise pensioniea saabumist."

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Projekti autor aktsepteeris 7 aastat, ta oli selle saalist tulnud ettepanekuga nõus. Vastavalt reglemendile me vist ei peaks enam hääletama. Mul on ettepanek teha õiguskomisjoni koosolek.

A. Kõo

Te saite valesti aru. Minu arusaamise järgi oli seaduseelnõu autor nõus, et juhul, kui sätestatakse selles paragrahvis teatud aastad üle pensioniea, siis ei ole oluline, kas on 5 või 7, aga ta jäi oma seisukohale selles, et tekst tuleks jätta nii, nagu on seaduseelnõus – 65.

T. Kork

Aitäh!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on õiguskomisjoni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Üks hetk! Ahti Kõo, palun!

A. Kõo

On ettepanek hr. Rätsepalt, et see piir oleks 7 aastat üle üldise pensioniea. Sellest tulenevalt teeksin ma ettepaneku enne hääletada, kas me jätame teksti, et kohtunik võib ametisse jääda kuni 65. eluaastani, nii nagu seaduseelnõu autorid on välja pakkunud, või võtame seaduse selle paragrahvi aluseks põhimõtte, et kohtunik võib ametisse jääda teatud ajaks peale pensioniea saabumist. Kui me oleme selle läbi hääletanud, siis võiks 5 ja 7 aastat panna eraldi hääletamisele, kui põhimõtteline täiendus kiidetakse heaks. Minu ettepanek on lahendada niimoodi.

Juhataja

Üks hetk, Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud ettekandja! Ma palun selgelt sõnastada, mis järgneb sellele, kui ma vajutan rohelisele nupule, mis sellele, kui vajutan punasele nupule. Ma ei saanud ikkagi aru.

A. Kõo

Praegu on kohtuniku staatuse seaduse eelnõus § 7 lõikes 2 tekst: "Kohtunik võib ametisse jääda 65-aastaseks saamiseni."

T. Kork

Seda teksti enam ei ole, kuna eelnõu autor võttis arvesse tehtud ettepaneku ja nõustus 7 aastaga üle pensioniea.

Juhataja

Ma annan sõna Märt Raskile. Kohe selgitame.

M. Rask

Austatud saadikud! Asi on selles, et valitsuses heakskiidetud projektis on "kuni 65. eluaastani". Aga õiguskomisjon pakub välja teise variandi, millega seaduseelnõu autorid ei nõustunud, ja hetk tagasi ütlesin ma seda, et on ükskõik, kas see on 5 või 7 aastat, igal juhul peab olema määratletud aeg, kui kauaks jääb kohtunik peale pensioniea saabumist tööle. Mina näen siin probleemi lahendust ikkagi ainult kas seaduseelnõu autorite poolt väljapakutavas või teise variandina "peale pensioniea saabumist". Siis võiks eraldi otsustada, kas 5 või 7 aastat.

Juhataja

Nagu ma aru sain ...

T. Kork

Ma sain aru, et erinevus on selles, et praeguste seaduste järgi ei saa naisterahvas kohtunikuna olla 5 aastat vähem kui meesterahvas, kuna pensionile mineku aeg on erinev. Ühel juhul on 65 aastat kõigile ja teisel juhul ...

A. Kõo

Nagu ma juba algul selgitasin, on selle taga veel muidki asjaolusid. Nii et ikkagi mina pakun välja kaks hääletamise vooru. Minu arvates me hr. Raskiga oleme selles suhtes ühel nõul. Esiteks, kas jääb seaduse tekst või piiritletakse see teatud aastatega peale pensioniea saabumist. Kui leiab heakskiitu teine variant, siis kas 5 või 7 aastat.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu on sellega nõus? Siis paneme enne hääletamisele autori ettepaneku. Põhiteksti variant. Kes on põhiteksti poolt? Palun hääletada!
Palun selgitust, Ahti Kõo.

A. Kõo

Muidugi, kuivõrd see on tekstis sees, siis ma teen ka ettepaneku, ainult et mul on raske seda praegu sõnastada, sellepärast et sõnastada saab seda ainult tähtajaks. Ma pakun välja niisuguse sõnastuse: kes on selle poolt, et kohtunik võib ametisse jääda teatud tähtajaks peale pensioniea saabumist. See on seaduse teksti alternatiiv. Esimene hääletamine.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu sai nüüd aru? Paneme selle ettepaneku hääletamisele. Kes on selle poolt? Palun hääletada! Poolt on 28, vastu on 3 ja 8 on erapooletud. See ettepanek leidis toetust.

A. Kõo

Ja nüüd on meil siis probleem, kas jääb 5 aastat või 7 aastat peale pensioniea saabumist. Sellest tulenevalt ma panen esimesena hääletamisele õiguskomisjoni ettepaneku, et kohtunik võib ametisse jääda kuni 5 aastaks pärast pensioniea saabumist.

Juhataja

Kes on selle parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Poolt on 29, 7 on vastu ja 6 on erapooletud. See ettepanek leidis toetust. See on alternatiivina, konkureeriv. 29 poolt. Palun teine.

A. Kõo

Teise variandi esitas hr. Rätsep. Sõnastada § 7 lõige 2 niimoodi: kohtunik võib ametisse jääda kuni 7 aastaks pärast üldise pensioniea saabumist.

Juhataja

Kes on selle ettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 13. Võitis esimene ettepanek – 5 aastat.
Palun edasi.

A. Kõo

Rohkem täiendusi ja parandusi seaduseelnõude ja ka otsuse kohta ei ole. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kohaloleku kontroll. Kohal on 64 rahvasaadikut, puudub 40. Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma panen hääletusele Eesti Vabariigi kohtute seaduse tervikuna.

Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi kohtute seadus? Palun hääletada! Poolt on 61 rahvasaadikut, erapooletuid ja vastu ei ole. Sellega on Eesti Vabariigi kohtute seadus vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma panen hääletamisele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kohtute seaduse rakendamise kohta". Kes on selle poolt? Palun hääletada! Üks hetk, palun! Kas seal oli parandus? (Häääl saalist.) Ahti Kõo mikrofoni, palun!

A. Kõo

Lugupeetud juhataja! Ma teen ettepaneku panna enne hääletamisele Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seadus ja siis rakendusotsus. Kohtuniku staatus.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seadus? Palun hääletada! Poolt on 61, vastu ei ole keegi, 1 on erapooletu. Sellega on Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seadus vastu võetud.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtuniku staatuse seaduse rakendamise kohta"? Palun hääletada! Poolt on 61, vastu ei olda, 1 on erapooletu. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi konkurentsi- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõu kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Jätkame päevakorraga. Punkt 7. Eesti Vabariigi konkurentsi- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõu. Arvamuse eelnõu kohta esitab Ülemnõukogu eelarve- majanduskomisjoni esimees Ants Veetõusme. Palun.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Täna ma pean ütlema oma arvamuse valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi konkurents- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõu kohta. Nagu te mäletate, esitas vabariigi valitsus konkurentsiseaduse eelnõu juba kevadel Ülemnõukogule. Siis ei võetud seda eelarve-majanduskomisjoni ettepanekul Ülemnõukogu 13. mai otsusega arutusele, kuni valitsus esitab ettevõtluse kohta täiendavaid seaduseelnõusid: ettevõtlusseaduse, pankrotiseaduse, monopoliseerimisseaduse eelnõu. Kui te veel mäletate, siis võttis valitsus tagasi eelmise konkurentsiseaduse ja esitas nüüd Ülemnõukogule uue Eesti Vabariigi konkurents- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõu. Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon arutas seda eelnõu igakülselt, leidis, et sisuliselt on see seesama konkurentsiseaduse eelnõu, mis ta oli. Et Ülemnõukogu saaks ülevaate konkurents- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõust ning et ta võiks ise arutamise käigus aru saada, kui palju aitab see eelnõu meil demonopoliseerida suurtootmist, kui palju aitab ta kaasa konkurentsile, siis eelarve-majanduskomisjon hääletega 3 : 2 soovib seda eelnõu arutada Ülemnõukogus ja 54. istungjärgul viia läbi esimene lugemine.

Juhataja

Suur tänu! On küsimusi? Toomas Kork, palun!

T. Kork

Aitäh! Küsimus on maha võetud.

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 60 rahvasaadikut, puudub 44. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on eelarve-majanduskomisjoni esimehe ettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 49, 1 on vastu ja 1 on erapooletu. See ettepanek leidis toetust.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkoodeksis ning Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" eelnõu kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Läheme edasi. Punkt 3: Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja

täienduste tegemise kohta Eesti NSV kriminaalkoodeksis ning Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" eelnõu teine lugemine. Ettekandja on riigiministri asetäitja Krista Kilvet. Palun!

K. Kilvet

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Selle istungjärgu 3. päevakorrapunktis nimetatud seaduse eelnõu, mille on esitanud Eesti Vabariigi Valitsus, puudutab muudatusi ja täiendusi Eesti NSV kriminaalkoodeksis ja Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis. Muudatused käsitlevad vastutust sõjaväest ja tööteenistusest kõrvalehoidmise eest. Kuna seda teemat on kajastatud sellel esmaspäeval Eesti Vabariigi Valitsuse istungil heaks kiidetud Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduses, siis seoses sellega võtab Eesti Vabariigi Valitsus teile varem esitatud projekti muudatuste ja täienduste kohta tagasi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu!

NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Jätkame päevakorraga. Punkt 23: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis" projekt. Ettekande teeb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liige Heino Kostabi.

H. Kostabi

Austatud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud kolleegid! Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium arutas oma 29. augusti istungil küsimust NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis. Arutelu tulemusena valmis otsuseprojekt, mille tekst jagati teile välja 4. septembril 1991. aastal. See tekst on küllaltki lühike, koosneb ainult kahest punktist. Kui te teksti üles ei leia, siis teie lahkkel loal ma loen selle teile ette. Preambulas on: "Lähtudes Eesti Vabariigi 1991. aasta 20. augusti otsusest Eesti riiklikust iseseisvusest, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

1. Lõpetada NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevus Eesti Vabariigis.

2. Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks esitada ettepanekud välisriikide ühiskondlike organisatsioonide ja nende struktuuriüksuste tegevuse reguleerimiseks Eesti Vabariigi territooriumil."

Eelnõu teksti koostamisel lähtus Ülemnõukogu Presiidium asjaolust, et Eesti Vabariik on taas iseseisev suveräänne riik ning seoses sellega tuleb võõrriikide parteiorganisatsioonide tegevus Eesti Vabariigis lõpetada.

Teiseks. Nagu me mäletame, 22. augustil 1991. aastal võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu otsuse NSV Liidus ja Eesti Vabariigis toimepandud riigipöördekatse tagajärgede likvideerimise kohta, kus käsitletakse ka antud küsimusi. 27. augustil 1991 tegi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse NLKP ning ÜLKNÜ omandi kohta. Muidugi, meil on tarvis seadusandlikku akti, mis reguleeriks välisriikide ühiskondlike organisatsioonide ja nende struktuuride tegevust Eesti Vabariigi territooriumil. Täna oli meie laudadel järjekordne ümbrik, ma ütlesin, radikaalse partei saadetud ümbrik kõigile meie saadikutele. Nende pöördumises tahetakse, et me hakkaksime tegema koostööd või astuks nende liikmeks. Meie aga paraku otsust langetada ei saa, sest meil puudub selleks seadus, mis antud küsimust reguleeriks. See on lühidalt kõik. Eelnõu teksti pooli hääletas 9 Ülemnõukogu Presiidiumi liiget, 1 liige jäi erapooletuks. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Palun küsimused ettekandjale.

Koit Raud, palun!

K. Raud

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja, kallid kolleegid! Mul on küsimus hr. Kostabile, kes seisab minu kõrval. Kas tema arvates lõpeb NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevus Eesti Vabariigis ilma Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolse poliitilise hinnanguta selle organisatsiooni tegevusele? Ja kas NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõppemine Eesti Vabariigis tähendab seda, et automaatselt on lõppenud ka NLKP kõikvõimalike alg- ja haruorganisatsioonide tegevus Eesti Vabariigis?

H. Kostabi

Mis puutub hinnangu andmisse, siis seda küsimust arutasime presiidiumis, kuid hinnangut ei saa anda nii lihtsalt, selleks peab olema ära tehtud teatud töö. Selle töö tegemiseks ongi meil

vastu võetud juba üks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus ja nimelt 22. augustist. Selle otsuse 1. punktis on Eesti Vabariigi Prokuratuurile tehtud ülesandeks algatada uurimine NSVL Riikliku Eriolukorra Komitee otsuseid täitnud või sellele üles kutsunud ametiisikute, ühiskondlike organisatsioonide, asutuste ja ettevõtete juhtide ning üksikisikute seadusvastases tegevuses süü ja vastutuse küsimuse lahendamiseks, 2. punktis: tunnistada Eesti Vabariigi territooriumil tegutsevad ühiskondlikud organisatsioonid, kes täitsid või kutsusid üles täitma eriolukorra komitee otsuseid, seadusevastaseks ja laialisaatmiseks või likvideerimisele kuuluvateks. Kuid on ka punkt 7, mis ütleb: valitsusel lahendada käesoleva otsuse täitmisega seotud küsimused ning esitada Ülemnõukogu septembrikuu esimesel istungjärgul aruanne tehtud tööst ning ettepanekud küsimustes, mis nõuavad Ülemnõukogu otsust. Selles osas meie poole pöördutud ei ole, muidugi see puudutab ainult putšipäevade tegevust. Mis puutub üldisesse tegevusse, siis nagu me teame, tegeleb naabervabariik nende küsimustega väga agaralt. Anda poliitiline hinnang on väga suur ja mahukas töö ning paraku uurimisorganite ja kohtu kompetentsi kuuluv.

Teiseks. Kas on võimalik seda otsust vastu võtta ilma poliitilist hinnangut andmata? Muidugi on võimalik. Paraku on selle otsuse vastuvõtmine kaua veninud, nagu te näete. Kuid iga otsus on jõus niivõrd, kuivõrd seda realselt täidetakse. See ei tähenda seda, et kui otsusega on antud organisatsiooni tegevus lõpetatud, ei leiaks ta teisi võimalusi edasi tegutseda – kuni põrandaaluse tegutsemiseni välja. Nii et need asjad ei ole kaugeltki mitte välistatud. Aitäh!

K. Raud

Ma tänan, härra juhataja! Hr. Kostabi vastuse esimesest poolest võis aru saada, nagu oleks NLKP tegutsenud üldse ainult 19.–21. augustini 1991. NLKP on üle 50 aasta olnud Eestimaal see jõud, mis on suunanud kõiki sündmusi, mis on siin toimunud. See, millise hinnangu annab NLKP tegevusele oma territooriumil ükskõik missugune meie naaberriik, on selle naaberriigi asi. See naaberriik ei hakka iialgi andma hinnangut selle organisatsiooni tegevuse kohta teiste riikide territooriumil. See on üks asi. Teine asi on see, et NLKP ei olnud ainuüksi NLKP. Seda ei saa vaadelda lahus tervest süsteemist, siia juurde kuulusid veel komsomol, pioneerorganisatsioon, nende organisatsioonide õigusjärglased jne. Kõnelemata probleemistikust, mis on seotud KGB tegevusega Eesti Vabariigis. KGB oli sisuliselt NLKP poliitiline politsei, järelikult ei saa ka seda vaadelda eraldiseisvana ja saata NLKP praegu lihtsalt niisama vaikselt varjusurma ei ole minu arvates õige. Aitäh!

Juhataja

Kas te vastate?

H. Kostabi

Ma olen täiesti nõus, sest see küsimus sisaldab ka vastuse. Kuid probleem on selles, et see otsus lõpetab momendil selle territoriaalse organisatsiooni tegevuse. Kuid et sellele territoriaalsele organisatsioonile hinnangut anda ja tema kuritegelikkus päevavalgele tuua, selleks on tarvis, ma kordan, suurt tööd. Oleme ausad – ei ole ju veel kõik arhiivimaterjalid avalikustatud. Saalis meie selle asjaga hakkama ei saa, see nõuab eriinstantsi ja eritegevust ja eritööd. Ja ma olen veendunud, et sellega juba tegeldakse.

P. Panfilov

Lugupeetud ettekandja! Meie vabariigis on tekkinud segadus, meil on kaks kommunistlikku parteid ja selguse saamine võtab kaua aega. Me saame nii aru, et praegu otsustatakse peatada selle kommunistliku partei osa tegevus, kus mina olin ja olen ilmselt ka praegu keskkomitee sekretär. Aga see on ju ikkagi ühiskondlik organisatsioon, kus on kümneid tuhandeid inimesi. Inimesed on selle partei valinud ja sellesse astunud. Kui nüüd võetakse vastu see otsus, kas meil on siis õigus kokku kutsuda vastav organ, kes valis keskkomitee ja sekretärid ning võttis vastu põhikirja ja programmi, et vastavalt Ülemnõukogu otsusele võtta vastu otsus partei tegevuse lõpetamise kohta? Tänan!

H. Kostabi

Küsimus on muidugi keeruline. Momendil on ametlikud need parteid ja liikumised, mis meie seadusandluse järgi on registreeritud, mille põhikirjad on registreeritud. Need parteid ja liikumised, mis meie seadusandluse järgi registreeritud ei ole, on ebaseaduslikud, samuti nende liikmed. Aga me teame, et samuti on võetud vastu 29. augustil 1991 Liidus originaalis ilmunud tekst "Постановление Верховного Совета СССР о ситуации, возникшей в стране в связи с имеющим место государственным переворотом".

Selle punktis 7 on kirjas, et NLKP tegevus on peatatud kogu territooriumil.

V. Jürjo

Austatud ettekandja! NLKP kui selline on laiali saadetud ja seda lihtsalt ei eksisteeri. Küsimus saab olla ainult EKP-st, kes on ennast kuulutanud NLKP õigusjärglaseks, selle keelustamisest või lubamisest. Seoses sellega tuletan meelde, et meie poolt on välja jaotatud

alternatiivne projekt kompartei kuritegelikuks tunnistamise kohta. Ma palun see tekst välja otsida ja panna need konkureerivalt hääletamisele.

Juhataja

Lugupeetud Villu Jürjo! Teie ettepanek on vaja esitada kirjalikult.

H. Kostabi

Võib-olla ma vastan.

Mina ei tea ühtegi otsust, millega me oleks NLKP tegevuse peatanud või NLKP laiali saatnud. Võib-olla kolleeg Jürjo täpsustab, missuguse otsusega me oleme saatnud Eesti Vabariigis NLKP laiali või selle tegevuse peatanud.

Juhataja

Tänan! Palun Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud ettekandja! Ma tahaksin ka küsida, kas on olemas dokument, millega partei tegevus on peatatud. See, millest täna on jutt, on ainult valitsuse otsus 22. kuupäevast, aga selle kohta ei oska juristid öelda, kas see on seaduslik või ebaseaduslik. Kas teie arvates saab Ülemnõukogu keelustada parteid, mida ta pole registreerinudki? Kas seda on eetiline teha ilma nende inimestega nõu pidamata, kes on selle partei liikmed? Millisele seisukohale jäi prokuratuur oma otsuses selle töö kohta, mida tehti partei tegevuse kontrollimiseks?

H. Kostabi

Nagu ma juba rääkisin, ei ole meile selle komisjoni töö kohta andmeid esitatud. Võib-olla selle komisjoni esimees räägib sellest lähemalt. Aga mis puutub meie õigusesse lõpetada NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevus, siis see õigus on meil täielikult olemas. Miks me ei võiks peatada võõrriigi parteiorganisatsiooni tegevuse, millele siin saalis juba hinnang anti?

M. Ahven

Lugupeetud ettekandja! Kas te arutasite seda, kuivõrd lähedalt on seotud omavahel fašism ja kommunism? Ma ei ole kuulnud fašismi teisiti nimetatavat. Meie kommunismi nimetati vahepeal stalinismiks. Kas see on ka kommunismi puhtakspesemise vahend? Kas niisugust

otsust, nagu maailmarahvad tegid fašismi kohta, ei peaks tegema ka kommunismi kohta?
Aitäh!

H. Kostabi

Me teame, et fašistliku korra ajal langetas otsuseid mitte parlament, vaid sõjatribunal. Võib-olla jõutakse selle probleemiga juba sõjatribunalini, kuid paraku ma esinen siin presiidiumi nimel ja ma ei taha isiklike arvamusi välja tuua. Probleem on tõsine ja see veel kord kinnitab seda, et see küsimus selle otsuse vastuvõtmisega ei ole kaugeltki lahenenud, see on alles esimene samm. Otsuses öeldakse ametlikult ära, et organisatsiooni tegevus meie territooriumil on ametlikult lõpetatud, ei midagi muud, aga kõik ülejäänud on ju veel ees. Võib-olla tõesti jõutakse selle küsimusega ka kohtuni või rahvusvahelise kohtuni. Presiidiumis neid küsimusi muidugi nii detailselt ei ole võimalik arutada.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kostabi, rohkem küsimusi ei ole. Kohaloleku kontroll. Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 41. Lugupeetud Ülemnõukogu! On aeg otsustada. Kas Ülemnõukogul on teisi ettepanekuid selle küsimuse kohta? Ei ole. Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma panen hääletamisele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse NLKP territoriaalsete organisatsioonide tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis. Üks hetk! Mart Laar, palun.

M. Laar

Nagu ma aru saan, on teile esitatud ettepanek panna selle ettepaneku alternatiivina hääletusele kristlike demokraatide poolt esitatud eelnõu. Ma palun seda siis teha. Vastav ettepanek peaks teil laual olema.

Juhataja

Mul ei ole praegu seda dokumenti käes.

M. Laar

See dokument peab olema välja jagatud. Sellisel juhul teen ettepaneku katkestada selle küsimuse arutelu ja anda Villu Jürjole võimalus esineda.

Juhataja

Suur tänu! Priidu Priks, palun!

P. Priks

Härra juhataja! Mul on ka ettepanek. Sel juhul katkestada homseni.

Juhataja

Palun kirjalikult! Homseni, jah? Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma panen Priidu Priksi ettepaneku hääletamisele. Kes on selle poolt, et katkestada selle otsuse arutamine homseni? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 43, vastu 10 ja 4 on erapooletud. Ettepanek leidis toetust.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Meie tööaeg on läbi. Me kohtume homme kell 10. Aitäh! Nägemiseni!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

53. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

24. oktoober 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Lugupeetud kolleegid! Rõõm teid jälle näha! Loeme kokku, kui palju meid on. Kohaloleku kontroll. Kohal on 62 rahvasaadikut, puudub 42. Vähevõitu, ja hr. Tähistet ka ei ole kohal.

Kolleegid! Vastavalt meie reglemendile ja eelnevale kokkuleppele tuleb kõnetooli riigiministri asetäitja pr. Kilvet.

K. Kilvet

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Valitsuse poolt on mul üle anda teile paar dokumenti. Kõigepealt esitame kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi moodustamisest senise Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi ja Eesti Vabariigi Materiaalsete Ressursside Ministeeriumi baasil" eelnõu. See on läbi vaadatud valitsuse istungil 23. oktoobril. Ettekande selles küsimuses teeb materiaalse ressursside minister hr. Aleksander Sikkal. Veel esitab Eesti Vabariigi Valitsus

Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu avalduse projekti Läti Vabariigi omandi ja Leedu Vabariigi omandi kohta, mis on läbi vaadatud valitsuse istungil. Ettekande selles küsimuses esitab Eesti Vabariigi justiitsminister hr. Jüri Raidla. See ei ole kiireloomulisena pakutud päevakorda. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, meil on vaja nüüd otsustada, milline komisjon võiks olla kiireloomulise päevakorrapunkti jaoks juhtivkomisjon, minule tundub, et eelarve-majanduskomisjon. Hr. Veetõusme!

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Mulle tundub niimoodi.

Juhataja

Lepime siis kokku, et järgmise istungjärgu jooksul, võib-olla istungjärgu alguses, ütlete oma seisukoha. Aitäh!

Päevakorravälised sõnavõttud

Juhataja

Vastavalt meie reglemendile alustame tänast istungit vaba mikrofoniga. Juba on registreerunud P. Kask, palun.

P. Kask

Austatud härra juhataja, kallid kolleegid! Ma kasutan esimest korda vaba mikrofoni ja põhjus on selles, et ma ei leidnud adekvaatset kanalit selle probleemi tõstatamiseks. Probleem on minu arvates küllaltki oluline. Nimelt võib valitsuse liikmetele ja Eesti Panga ametnikele esitada järelepärimise, aga isegi juhul, kui Ülemnõukogu esimees või keegi teine väljaspool valitsust või panga kõrgemal seisev ametiisik rikub seadust, ei ole võimalik temale järelepärimist esitada. Minul on küsimus Ülemnõukogu esimehele. Oma sõnavõtu lõpus annan ma selle kirjalikult üle Ülemnõukogu juhatajale, et ta selle edastaks härra esimehele. Kõigepealt küsimuse taustast. Teatavasti võtsime 16. septembril vastu otsuse läbirääkimiste delegatsiooni volituste lõpetamise kohta. See avaldati viivitamatult juba järgmisel päeval,

nagu varemgi on seda tehtud, ilma et oleks kontrollitud, kas esimehe allkiri on dokumendil all. Laekus protest, milles vaidlustati sellise toimingu õiguspädevus. Kuna protest oli õigustatud, siis andis Ülemnõukogu kantselei ülem korralduse Ülemnõukogu vastuvõetud akte enne mitte avaldada, kui akti tekst on Kadriorust koos esimehe allkirjaga Toompeale tagasi tulnud. Siit algasidki probleemid. Nagu selgub, ei kirjutanud Ülemnõukogu esimees alla paljudele Ülemnõukogu aktidele, kaasa arvatud 16. septembri otsus, pika aja jooksul, mis kestis 21. oktoobrini. Nende hulgas oli ka tähtsusetuid akte või suhteliselt tähtsusetuid akte, nagu reglemendi parandus, valimispäeva väljakuulutamise kohalike valimiste tarbeks. Ent tekkis küsimus: mida see tähendab. Kas Ülemnõukogu esimehel on õigus mitte alla kirjutada Ülemnõukogu poolt vastuvõetud aktile või sellega venitada? Kas Ülemnõukogu poolt vastuvõetud aktid, millele esimees pole alla kirjutanud, kehtivad või ei kehti? Esimesele küsimusele leiame selge vastuse Ülemnõukogu reglemendi §-s 13: "Eesti Vabariigi üleminekuaja seadused, Ülemnõukogu otsused ja muud aktid avaldatakse Ülemnõukogu esimehe allkirjaga 7 päeva jooksul pärast nende vastuvõtmist." Sellest paragrahvist võib aru saada ainult ühtmoodi: Ülemnõukogu esimees peaks selle sätte täitmiseks hoolt kandma selle eest, et 7 päeva jooksul oleksid Ülemnõukogu aktid avaldatud, ta peab leidma võimaluse nendele õigeaegselt alla kirjutada. Teisele küsimusele – mis siis saab, kui ta seda ei tee – mina ühest vastust anda ei oska. Huvitav oleks teada, mida arvab sellest Ülemnõukogu esimees ise. Tekib küsimus, mis asjaoludel rikkus Ülemnõukogu esimees Ülemnõukogu reglementi. Miks ta alla ei kirjutanud ja kas ta sellega midagi ka taotles? Võimalik, et tal polnud tagamõtteid, et ta ei leidnud lihtsalt aega, aga poliitiline taust, milles need sündmused toimusid, annavad sündmustele siiski teise värvingu. Ja seda oleks ta pidanud arvestama.

Esiteks. Me teame, kui innukalt võitleb hr. Rüütel tugeva presidendivõimu kehtestamise eest Eestis, vastava põhiseaduse kehtestamise eest. Tema taotlusi võib ja tuleb respektierida, sest meil kõigil on õigus võidelda oma tõekspidamiste ja huvide eest. Ta on võidelnud nende eesmärkide eest nii Põhiseaduse Assamblee raames, Ülemnõukogu raames kui ka väljaspool neid raame. Selle tegevuse taustal saab allkirjaga viivitamine teise, väga spetsiifilise värvingu. Tekib küsimus: kas ta mõtleb selle all, et tema edasilükkav vetoõigus on olemas, ja kas ta kasutab seda?

Teiseks. Ma oletan, et me kõik oleme kuulnud teatud ringkondade taotlusest viivitamatult jõustada 1938. aasta põhiseadus. On kuuldusi kavades selleks kokku kutsuda kõigi tasandite saadikud ning niiviisi, Ülemnõukogust mööda minnes lõpetada ühe ropsuga nõukogulik ajajärk. Saaksime ühe korraga lahti nii Ülemnõukogust, tema reglemendist kui ka tema poolt

vastuvõetud otsustest. Selliste plaanide foonil on Ülemnõukogu esimehe distantseerumine Ülemnõukogust ning allkirjadega viivitamine veelgi tugevama poliitilise värvinguga.

Ma loen ette küsimuse, mille ma palun kirjalikult edastada härra esimehele.

"Lugupeetud härra esimees! Mis asjaoludel viivitasite te ajavahemikus 16. septembrist 21. oktoobrini mitmete Ülemnõukogu poolt vastuvõetud aktide allakirjutamisega? Kas teie poolt on oodata selliseid samme ka tulevikus?" Tänan tähelepanu eest!

H. Kostabi

Lugupeetud härra spiiker, austatud kolleegid! Lubage mul ette lugeda pöördumine Eesti rahva, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja hr. Rütli poole.

Eesti Vabariiki on tunnustanud paljud maailma riigid, seega on nad tunnustanud Eesti Vabariigi kodanikkonda ja Eesti Vabariiki 1920. aasta Tartu rahulepinguga määratud piirides. Käesolevaks ajaks on riigipiiride taastamise käik teinud meid, petserimaalasi, murelikuks, sest mõned kõrgel ametipostil olevad isikud tahavad tunnustada majanduspiiri uue riigipiirina. Sel eesmärgil sisendatakse Eesti rahvale arvamust, nagu majanduspiiri tagused alad ei olekski põlised Eesti alad, endistele piirialadele on eestlasi jäänud väga vähe, setud nagu polekski Eesti Vabariigi kodanikud ja ega Venemaa neid alasid tagasi ei anna. Meie, koosolekust osavõtjad, kinnitame, et Petserimaa lahutamine Eestimaast toimus põliselanike soove arvestamata ja vägivaldselt. Järgnev elu on tõestanud, et piiride muutmine ei tulnud kasuks ei eestlastele ega venelastele, kuna elujärg langes kõigil, sest uus elukorraldus ei sobinud piirkonna põliselanikele. Oleme sügavalt veendunud, et meie sünnikohtades paraneb elujärg alles siis, kui oleme ka tegelikult Eesti Vabariigi koosseisus. Vaatamata repressioonidele ja Setumaa jaotamisele mitmesse ossa, on ometi säilinud omapärase kultuuriga setu rahvas. On ilmselge, et nii väike rahvas ei saa eksisteerida, kui osa asustusalasid on teise riigi koosseisus. Kui kõigil rahvastel on õigus kodule ja kodakondsusele, ei tohi ka setu rahvast ega teisi Petserimaa põliselanikke sellest ilma jätta.

Lugupeetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu! Läbirääkimised Venemaaga riigipiiride üle võivad tulla rasked. Seepärast pakume abi vaidlusküsimuste lahendamisel. Me tahame uskuda Eesti Vabariigi poolse läbirääkimiste komisjoni aususse, aga pool sajandit rahva petmist võimumeeste poolt annab meile täieliku õiguse selles ka kahelda. Senine Eesti Vabariigi iseseisvuse saavutamise vaevarikas tee on meile kõigile kahjuks näidanud, et ausus ei jõua kõigi võimul olevate inimeste hinge. Aga siis ei ole võimalik ka rajada demokraatlikku ühiskonda, õigusriiki ja lahendada õiglaselt vaidlusküsimusi. Me nõuame, et läbirääkimiste käik piiriküsimustes ei toimuks salaja, vaid peab olema pidevalt teada kogu rahvale, kuna

antud probleem haarab kogu Eesti riiki ja rahvast. Nõuame lülitada läbirääkimiste delegatsiooni koosseisu petserimaalaste poolt volitatud esindaja. Loodame, et te püüate mõista meie muret ja arvestate eelöelduga ega sunni meid eluliste huvide kaitseks kasutama vägivallameetodeid.

Kallis Eesti rahvas! Petserimaa ja Narva taguste alade saatus on kogu Eesti mure. Nõuame üksmeelselt Eesti Vabariigi terviklikkuse säilitamist. Vastu võetud petserimaalaste kokkutulekul 13. oktoobril 1991 Tartus ja 16. oktoobril 1991 Tallinnas.

Edasi. 1934. aastal elas rahvaloenduse põhjal Petserimaal ehk Setumaal üle 60 000 inimese. Neist 15 000 setut ja üle 8000 eestlast. Petseri linna elanikest moodustasid üle poole eestlased ja setud. Kas me saame ikka rääkida Petserimaast ja Petseri linnast kui iidsetest Vene aladest? Veel üks konkreetne näide. Kui minu isale eraldati 1929. aastal Petseri linna idapoolses osas ehituskrunt, mis oli selles linnajaos (Mäe, Liiva puistee tänavad) üks esimesi, kes olid need ehitajad ja omanikud? Loetlen teile mõned perekonnanimed: Saimre, Ploomipuu, Varend, Kostabi, Lukin, Taras, Kärtner, Maksutenko, Sammet, Teder, Trummul, Kunnus, Koemets, Suits, Ilves, Kallas, Kalling, Valliste, Pork, Rätsep, Liigus. Seda loetelu võiks jätkata.

1926. aastal sai valmis Kaitseliidu hoone (nüüdne kultuurimaja), ehitati moodne gümnaasiumihoone. Vaatamata sellele, et 1939. aastal tulekahju muidugi paljud hooned hävitas, on suur osa ehitistest alles. 1929.–31. aastal ehitati Tartu – Petseri raudtee. Võiks tuua näite ka maalt. Näiteks Vilo vallas, mis 16. novembril 1944. aastal Pihkva oblasti koosseisu üle anti, elas külades 1675 venelast, 3290 eestlast. Neist 30 külas elasid ainult eestlased, kokku 1585 inimest.

Nüüd elab Petseri linnas ja rajoonis kokku 28 000 elanikku, neist eestlasi ja setusid paari-kolme tuhande ringis. Miks paljud põliselanikud pidid oma kodukohast lahkuma? Mis see siis oli, kas etnotsiid? Seega ka Setumaal tuleb tagastada või kompenseerida Eesti Vabariigi kodanikele repressioonide käigus võõrandatud vara. Lõhutud kultuuri- ja majandusstruktuurid tuleb taastada. See vajab muidugi aega ja täiendavaid jõupingutusi nii riiklikul kui ka seltskondlikul tasandil. Kõik see kuulugu meie riikluse kindlustamise ülesannete hulka. Kindlustamist ei vaja mitte Petseri ega Narva tagune vähemusse jäänud eestlaste, ingerisoomlaste, setude ja lätlastega, vaid lahendamist vajavad probleemid on meil siinsamas, Paldiskis, Tallinna rajoonides, Maardus, Loksal, Tapal, Kohtla-Järvel, Jõhvis, Kundas, Sillamäel, Kallaveres, samuti paljudes maapiirkondades, kus eestlased on jäänud oma põlisel kodumaal vähemusse. Tarvis on moodustada nende probleemide lahendamiseks piirialade komitee ning lülitada need küsimused valitsuse 3 x 3 x 3 programmi. Tänan!

S. Petinov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Otsustasin kasutada seda kõnetooli selleks, et rahulikumas õhkkonnas, kus kired ei mölla, öelda välja on seisukoht väga tõsise aktuaalse küsimuse, kodakondsuse suhtes. Me satume alati väga keerulisse olukorda, kui asume töökorras seda probleemi arutama. Püüan esitada oma seisukoha, lähtudes võib-olla mõneti ootamatust vaatenurgast paljudele saadikutele, kes üldiselt teavad fraktsiooni "Võrdsete õiguste eest" seisukohta.

Kui me möödunud istungjärgul rääkisime sellest, et kodakondsusküsimuses tuleb kõigepealt vastu võtta poliitiline otsus, siis puudutati ka seda probleemi, kas taasjõustada 1938. aasta seadus või võtta see aluseks mõnede muudatuste ja täiendustega. Mulle näib, et küsimus ei seisne selles. Ja mitte selles ei seisne poliitiline otsus. Me pole täna vastanud peamisele küsimusele: mis vabariik ja mis riik see selline on, kus me täna viibime? Kes oleme meie selles riigis? Hiljem peame lahendama küsimuse, kellele anda ja kellele mitte anda kodakondsust. See on teine küsimus. Me peame kindlaks määrama, kus me praegu asume. Esinen nende isikute oponentina, kes püüavad kinnitada, et praegune vabariik on 1940. aastani eksisteerinud vabariigi õigusjärglane. Püüan oma seisukohta argumenteerida.

Esiteks on see absurdne kas või sellest seisukohast lähtudes, et ei saa olla selle õigusjärglane, mida enam ei ole. Näidake mulle kas või ühtki institutsiooni, mis on enne 1940. aastat eksisteerinud Eesti Vabariigist säilinud. Olen väga tänulik, kui keegi nimetab mulle selle institutsiooni, mis on jäänud kehtima.

Järgmine küsimus. Mõelgem järele, kes oleme praegu meie, kes me siin saalis istume. Tuletan teile meelde Eesti NSV-s vastu võetud valimisseaduse § 2, kus on öeldud, et meid valisid Eesti kodanikud. Tahan, et te mõtleksite selle üle. Meid kõiki siin valisid eilsed kodanikud. Ja kui nad meid valisid, siis me tunnustasime neid kui riigi kodanikke. Ja meie tegutseme nende nimel. Aga eile olid nad kõik kodanikud, täna aga räägime, et muudame homme osa neist mittekodanikeks. Tekib küsimus: miks? Mis alusel?

Järgmine küsimus, millel on ka otsene tähtsus. Kui juhinduda loogikast, et me oleme 1940. aastani eksisteerinud võimuorganite õigusjärglased, siis ma olen tõepoolest nõus kristlike demokraatidega, et me ei ole seaduslik organ. See toob endaga kaasa kaugeleulatuvad järeldused, kaasa arvatud selle, et meie poolt nii üleminekuperioodil kui ka praegu vastu võetud otsustel pole mingit juriidilist jõudu. See tuleneb ka teie ja paljude nende isikute loogikast, kes pooldavad just sellist küsimuse asetust. Ja kui asja absurdini viia, siis pole seaduslikud nende võimustruktuuride volitused, kes kirjutasid alla lepingutele, mis eelnesid

Eesti Vabariigi astumisele ÜRO-sse. Näete, kui kaugele võib minna selle jutuga, et need on 1940. aastani eksisteerinud vabariigi õigusjärglased.

Seepärast olen ma seisukohal ja põhjendan ka seda seisukohta, et meil on praegu kolmas riik, uus riik. See, et meil pole praegu ei põhiseadust ega seadusandlikke põhiakte, rõhutab seda veel kord.

Seepärast tuleb kodakondsusest rääkides lähtuda seda küsimust tõstatades mitte sellest, et meil on vaja kellelegi anda kodakondsus või keelduda selle andmisest, vaid sellest, et me võime ainult kelleltki kodakondsuse ära võtta. See kodakondsus on juba realselt olemas kõigil praegu elavatel inimestel, igatahes oli kuni riikliku iseseisvuse kehtestamise otsuse vastuvõtmiseni.

Seepärast muudab see põhjalikult ja põhimõtteliselt asja juriidilist külge. Me võime rääkida kodakondsuse andmisest või mitteandmisest, aga praegu on see meil juba olemas. Me valisime Ülemnõukogu, selle valisid vabariigi kodanikud ja siis me tunnustasime seda. Ja nüüd jääb vaid üle jätta teatud osa inimestest kodakondsusest ilma. Sel moel võib arutleda, kui rääkida asja juriidilisest tagapõhjast, aga muidugi võib arendada igasugust filosoofiat. Näiteks hr. Kostabi moodi. See on väga mugav filosoofia, kusjuures see muutub olenevalt olukorrast.

Aga ma arvan, et maailmaorganisatsioon jõuab nendes küsimustes selgusele. Sealsed juristid pole meist halvemad ega rumalamad. Ja juba praegu saavad kõik inimesed suurepäraselt aru, et on absurdne jätta meie ajaloost välja 50 aastat.

Kui mõni inimene sellest aru ei saa, siis otsustagu meie üle ajalugu.

Juhataja

Suur tänu! Hr. Priks palus edasi öelda ja ma kuulsin, et ka hr. Panfilov tõi näite, et vähemasti üks Eesti Vabariigi institutsioon on Eesti Vabariigi eksiilvalitsus, võib-olla tuleb veel näiteid. Jätkame. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tahaksin puudutada kolme küsimust. Esimene on seotud Ülemnõukogu tööga. Meil on päevakorras 26 punkti ja ajakirjanduses on korduvalt märgitud, et me ei jõua kõiki küsimusi arutada. Teiseks. Kui me siia tuleme, siis me isegi ei tea, millist küsimust hakatakse arutama ja me peame kõiki dokumente kaasas tassima. On vaja selles asjas kord luua. On vaja täpselt arvestada meie jõude ja mitte võtta päevakorda 30 küsimust, vaid nii palju, kui me realselt suudame läbi arutada. Me peame ette teadma, millal

mingit küsimust arutatakse, et tõsiselt ette valmistuda. Viimasel ajal pole me üldse enam seadusi vastu võtnud, sest me pole valmis küsimusi arutama. Teiseks tahan toetada kolleeg Sergei Petinovi, lugedes teile ette kaks tsitaati. Esimene on võetud konventsioonist kodakondsuse kohta, mille 10. paragrahvis on öeldud, et mis tahes leping kokkuleppivate riikide vahel, mis näeb ette territooriumide üleandmise, peab sisaldama sätteid, mis tagaksid, et keegi ei muutu sellise üleandmise tagajärjel apatriidiks (apatriid on kodakondsuseta isik vastavalt selle riigi seadusele). Veel on selles paragrahvis öeldud, et riigid, kellele antakse territoorium üle või kes omandab territooriumi, annavad kodakondsuse sellistele isikutele, kellest vastasel korral saaksid apatriidid selle territooriumi üleandmise või omandamise tagajärjel. CSCE Moskva nõupidamisel pandi ühes dokumendis kirja, et selle organisatsiooni liikmed peavad olema valmis rakendama resolutsioone abinõusid inimõiguste ilmse jämeda rikkumise puhul. Nende abinõude hulka võib arvata majandussanktsioonid, laenu- ja finantssoodustuste andmisest keeldumine. Meid võib see kõik oodata. Ja nüüd kodakondsusest. Kõige huvitavam on see, et need kolleegid, kel on väga jäigad seisukohad kodakondsusküsimustes, pooldavad ägedalt Eesti kaitsejõudude loomist. Eilses "Moldjož Estonii" numbris avaldati artikkel, milles on kokku arvatud, kui palju Eesti Vabariigi kodanikke saaks sõjaväkke kutsuda. 1973. aastal sündinuid, see tähendab neid, keda võidakse armeesse kutsuda, on 4500 kodanikku. See on kaks polku. Piirivalveteenistusest, konvoivägedest, kes peavad vange valvama, ja päästeteenistusest ma ei räägigi. Lugupeetud härrad! Kas te tõesti arvate, et saate kutsuda sõjaväkke 6000 noormeest, kellele te ei anna kodakondsust? Ma hakkan esimesena neid noormehi üles kutsuma sõjaväeteenistusest keelduma, sest te ei anna neile kodakondsust. Ja keegi ei saa mind selle aktsiooni pärast hukka mõista. Pealegi ei luba rahvusvaheline üldsus ja rahvusvahelised õigusnormid apatriididel sõjaväes teenida. Teil ei ole isegi moraalset ja juriidilist õigust karistada mittekodanikke selle eest, et nad keelduvad sõjaväes teenimast. See, kes unistab kaitseministri ametikohast, peab tõsiselt järele mõtlema, keda ta kasutama hakkab. Täna!

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on ka üks küsimus, mis ammu on teinud muret. Ma ei oleks täna siia ette tulnud, kui hr. Kostabi ei oleks küsimust puudutanud. See äratas soovi puldist suu puhtaks öelda. Kitsas isikute ring teab minu seisukohti Eesti riigipiiri küsimustes, aga teeme siis nad üldisemalt teatavaks. Ma ei ole aasta jooksul õieti aru saanud, kas sellist juttu, mida me täna kuulsime, ja üldist riigipiiri küsimusele lähenemist kannab olupoliitikute hulgas tavaline soov olla kas kangesti julge ja tore, kangesti vägev, et sõita

suusatajana rahva hulgas tõusnud laine harjal. Või on siin tegemist siiski teatud teadmatusega, ei mõisteta ikkagi ümbritsevat maailma või Euroopas asetleidnud protsesse. Kui tegemist ei ole fanatismi või populismiga, vaid teadmatusega, on teatud lootus rääkimisega olukorda muuta. Mind on teinud murelikuks see asjaolu, et kahelt poolt tuleb ägedat ja suurriiklikku Eesti nõudlikkust. Nimelt on Põhiseaduse Assamblees vastu võetud Adamsi projektis punkt, mis väidab, et Eesti piir käib sealtsamast, kust ta pandi Tartu rahuga käima 1920. aastal. Niipea kui me põhiseaduses selle vastu võtaksime, ei oleks ühtegi läbirääkimist Venemaaga selle piiri asjus enam võimalik pidada, sest läbirääkijad on põhiseaduse järgi kohustatud seda piiri hoidma, selle eest seisma. Läbirääkimistel ei olekski mõtet, kuigi me teame, et piir jookseb kahe maa või kahe riigi vahelt. See tähendab kahe- või maksimaalselt kolmekäigulist sõda Venemaaga. Kas tõesti on meil nii, et ei suudeta üle kahe käigu ette mõeldagi või millest on asi tingitud? Teine pool on muidugi see, et inimesed, kes nii-öelda oma elufilosoofiaga on andnud küllaldase panuse möödunud aastakümnete jooksul selleks, et olukord oleks just niisugune, nagu ta on Eesti piiril, on nüüd ka väga häälekalt nõudmas ja see äratub teatud imestust. Mis siis on see Tartu rahu piir 1920? Meile, kelle jaoks Eesti ajalugu algab 1920. aastal, on kõik muidugi korras. Minu arvates ajaloo järjepidevuses on see üks piiritähis, aga mitte mingisugune ajaloo algus. Siit järgneb alati see küsimus, mis on kõige halvem küsimus rahvusvahelistes küsimustes üldse, kui see tõstatatakse: kust algavad kellegi põlised maad? Teatavasti kuulub Eestile Tartu rahu fundamentalismi järgi nii Narva-tagune kui ka Setumaa. Mõlemad kuuluvad ühtsele käsitlemisele. Sellisel juhul ei saa siin vahet teha. Kui me läheme nüüd sammukese edasi, ütleme, et meil on põliseid maid, olgu nad siis kus tahes, tuleb Setumaa puhul otsekohe analoogia Ida-Karjalaga. Minu teada ei nõua Soome valitsus Karjalat tagasi, kuigi Soomel on oma armee, neil on oma 70-aastane stabiliseerunud riik ja nii edasi. Võib-olla mõnele meie inimesele näib, et me oleme tunduvalt vängemad vennad kui Soome riik kokku, me võime endale lubada mis tahes nõudmisi. Mina nii kahjuks ei arva, sest Ida-Karjala sai samuti õigeusu kaela samal ajal kui setudki. Setumaa ajaloos on see piir üldse hägune olnud. Tõepoolest, 1920 pandi ta maha. Kui me läheme põliseid maid otsima, siis on äärmiselt lihtne jõuda Uuraliteni ja pisut edasi Uuralite taha ka. Miks ka mitte, kui me sellele teele läheme? Näitame ükskord maailmale, milline vänge rusikas meil on, ja teeme ära, eks ole ju! Me anname endale aru, et niipea, kui me toome argumendi põlisest maast, niipea sattume teele, millel õnnelikku lõppu ei saagi olla.

Teiseks. Narva-tagusest maast täna ei räägitud, aga ma ütlen, et kui nõuda Tartu rahu, siis peab nõudma ka Narva-tagust maad.

Seal on kolm argumenti. Esimene oli Laidoneril ja see oli kõige tähtsam argument: võtta niioelda kaitseline sillapea teisel pool looduslikku piiri (Narva jõge) ja saada üks niisugune maa, kus oleks võimalik organiseerida kaitset. Laidoner ega keegi teine ei mõelnud, et see oli põline maa. See oli Ingerimaa, Rootsi vallutajate nime järgi elasid seal soomlased, vadjalased, eestlased põhiliselt varem, siis tuli vene asustus. Kas elanikkonna järgi on see rohkem Eesti küsimus kui Soome küsimus, seda on vaja tõestada.

Teiseks. Teatavasti puhastas Stalin 1930. aastatel selle soomeugrilastest peaaegu ära ja viimase paugu pani II maailmasõda, kus puhastati lõplikult. Kas nüüd minna samade vahenditega tagasi? Kas tahame seda elanikkonda? Kõik need küsimused on pisut esil olnud, aga igapähele tuleks neile iseendas vastata, enne kui see teema avalikkuse ette tõsta.

Ja kolmandeks. Kui loodusteadlane väidan ma ikkagi, et kui piir on looduslik, on ta parim piir. Ja nii on näiteks Narva jõgi. Mis puutub nüüd Setumaasse, siis niisugust looduslikku piiri sellel kahjuks ei ole. Aga tõepoolest, ma saan aru, et setude soov on ka meile siin saalis püha. Selleks, et seda asja üldse ajada, et midagi kätte saada ja Eestiga taasühendada setudega asustatud alad, oleme valinud kõige halvema tee – kõlavad hüüded ja mitte läbirääkimiste kaudu jupphaaval lähenemine, öeldes näiteks nii, et hea küll, Narva-tagusest võime loobuda, kui saame sellises ja sellises ulatuses kompensatsiooni. Ma ei taha läbirääkimiste käiku ette kirjutada.

Milles on siin suurim möödalask, ka presiidiumi otsuses, mis oli ju õige? Loomulikult oli 1946. aasta ebaseaduslik otsus. Aga selle juures näikse täiesti unustatavat, et peale Eesti 40 000 km² on meie ümber veel maid, rahvaid ja muid asju. Ja täiesti on ära unustatud venelaste rahvuspsühholoogia. Nimelt venelastele on sisendatud rohkem veel kui eestlastele, et kõik käivad neil pidevalt kallal. Me ei saa sinna midagi teha, meile võib see naeruväärne olla. Aga nende ajalugu on sisendanud neile ja neile on ainult seda õpetatud – küll tuleb tatarlane, küll sakslane, küll prantslane. Isegi 1939. aastal öeldi neile, et pisike kiskja Peipsi järve taga muudkui tahab ka Vene maid saada. Ja kahjuks me ei suuda nii suurt rahvast ühe hetkega ümber muuta, panna mõtlema nagu meie. Meie kohus on arvestada sellega, kuidas nemad mõtlevad. Muidugi ma tean, kuidas praegu iga 5 versta tagant keegi hüüab, et "kaua me nendega peame arvestama, miks jne." Aga poliitikud ei saa ometi sellises stiilis käituda. Loomulikult ei saa me keelata vaba ajakirjandust kellegi arvamust avaldamast. Aga vähemalt meie vastutavad tegelased ei peaks selliste hüüetekooriga kaasa minema. Peale selle olen ma täiesti veendunud, et põhiline osa Eesti rahvast, see, kes tavaliselt vaikib, see viisakas osa ei taha sugugi ajada piire Narva jõe taha ja nõuda kogu Petserimaad koos Petseri linnaga.

Teatakse, et see on läbirääkimiste küsimus. Teutoonid, kes on silma paistnud Euroopa keskel küllaltki sõjaka iseloomuga, nende järeltulijad (Saksa vabariik) tunnistasid hiljuti Oder-Neisse piiri. Kuidas on põliste maadega germaanide ja slaavlaste vahel? Kuidas on eluaeg olnud Poola ja Saksa vahel, võrreldes Eesti ja Venega? Miks sakslased on ajaloo õppinud, aga eestlased ei ole ajalooramatusse vaadanudki? Selline populism ja julge mehe mängimine ei tule kasuks Eesti pikaajalise Vene-poliitika ajamisel ja mis tegelikult on meile elutähtis, mitte iga ruutverst maad, mille omanikku me tõeliselt kindlaks ei suudagi määrata. Tänan!

I. Toome

Lugupeetud juhataja, head kolleegid! Andres Tarandi emotsionaalne ja südamest tulev esinemine kutsus ka mind üles avaldama arvamust selle teema kohta, mis puudutab Eesti Vabariigi piire ja Eesti suhteid Venemaaga.

Üks asi peaks meil küll olema täiesti selge. Need aktid, mis võeti vastu Eesti NSV võimuorganite poolt ja millega "muudeti" 1920. aastal Vene-Eesti lepingus fikseeritud Eesti Vabariigi piire, on õigustühised. Ma tahan veel kord toonitada, et Ülemnõukogu Presiidiumi vastav otsus, millega need otsused tühistati, on täiesti õige. Seda tuli teha õigluse seisukohast lähtudes. On üsna loomulik, et täna küsitakse ajakirjanduses, televisioonis ja raadios, ka siin saalis, kus Eesti-Vene piir siis täna kulgeb, kus ta siis tegelikult on. Kas taastatakse vana piir? Kas püütakse fikseerida tänane *de facto* piir? Kas ta on juba fikseeritud? Eesti-Vene piir saab ka Eesti ja Nõukogude Liidu piiriks. Halb, et selles küsimuses valitseb täna ebaselgus ja pole näha ka valitsuse selget seisukohta selles põhimõttelises küsimuses. Minu arvates tuleks asja hakata paika panema väga tõsisel tasandil ja riikidevahelise lepinguga.

Ülemnõukogu Presiidium peaks välja töötama oma ettepaneku, kuidas Vene-Eesti piiri küsimust võib-olla ka kolmepoolselt, s.t. Venemaa, NSV Liidu (nii kaua kui ta eksisteerib) ja Eesti vahel paika panna. Need saavad olema väga tõsised läbirääkimised. See ei ole sugugi populism, kui täna suur osa Eesti rahvast räägib nendest aladest kui õiguslikult Eesti Vabariigile kuuluvast territooriumist. Aga kas üldse saabki neist aladest siis teistmoodi rääkida? Mina olen viimasel ajal mitmel korral, ka viimase komandeeringu ajal Madridis, rääkinud selles küsimuses mitmete Venemaa esindajatega. Hiljaaegu oli Eestis visiidil Venemaa Ülemnõukogu vabariikidega suhete arendamise komitee esimees hr. Fjodor Šelov-Kovedjajev. Me rääkisime selle probleemiga seonduvast üle poolteise tunni. Ta nõustus minu argumentatsiooni ja seisukohaga, et need alad kuuluvad tõepoolest õiguslikult Eesti Vabariigile. Ei saa ju okupatsiooni tingimustes "loovutatud" alasid lugeda teise riigi aladeks ainult sellepärast, et nad okupatsiooni tingimustes jõuga ära võeti ja on täna faktiliselt teise

riigi koosseisus. Mõni päev tagasi oli mul sellel teemal juttu ka Venemaa Ülemnõukogu kaitsekomitee esimehe Sergei Stepašiniga. Ka hr. Nugis osales selles vestluses. Sergei Stepašin sai aru meie seisukohast ja selle probleemi olemusest. Ei maksa püüda näidata, et meie õigustatud nõudmised täna siin saalis ja ka mujal tähendavad kahe riigi suhetes mingisugust enneolematut skandaali. Mis skandaal see on, kui Eesti pool räägib oma territooriumi küsimusest täie häälega, ausalt ja avameelselt.

Mõnikord, rääkides meie piiridest, viidatakse Helsingi lõppakti sätetele, mis sätestavat piiride puutumatus Euroopas. See ei puuduta Eesti Vabariiki ega meie probleemi olemust. Meie piirid muudeti okupatsiooni tingimustes, mitte kahe riigi lepinguga. Meid puudutavad Helsingi lõppakti teised sätted, mis seonduvad teise riigi okupeerimisega ja sellele järgneva okupatsiooni lõpetamisega. Muide, Põhja-Atlandi Assambleest osavõtnud 16 NATO liikmesriigi parlamentide esindajate foorum võttis vastu lõppdokumendi-resolutsiooni "NATO after the Soviet Union" ("NATO pärast Nõukogude Liitu"). See on väga sisukas dokument ja ta puudutab enamikku muutusi, mis on viimaste aastate jooksul maailmas toimunud, eriti Euroopas ja eriti Nõukogude Liidus. Selle dokumendi 6. punkt annab ka meile toetuse ja võtme sellelaadsete küsimuste tõstatamiseks. Seal on öeldud, et piire võib muuta ainult vastavalt rahvusvahelisele õigusele rahulikul teel ja kokkulepete alusel. Ja see on toetus meile. Aitäh!

Juhataja

On vist sobivam, kui me enne hr. Uluotsa – ära pane pahaks – palume Sergei Sovetnikovi kõnetooli. Üldiselt on meil ikka ette nähtud, et kõnetoolist ja mitte üle 5 minuti.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, mul on repliik! Hr. Kostabi luges avalduse vist Tartu setude poolt, aga mina tahan teada, mida arvavad need setud, kes elavad Petseri rajoonis. Mul on niisugused andmed (need andis minule paar nädalat tagasi hr. Kostabi), et Petseri maakonnas elas 64 700 inimest, neist eestlasi vaid 8500, aga setusid oli 15 000, see oli 1934. aastal. Petseri rajoonis elab praegu 27 300 elanikku, neist eestlasi ja setusid üle 2000. On huvitav, mis ütlevad need rohkem kui kaks tuhat inimest, kas nad kirjutavad niisuguse avalduse. Ma tsiteerin sellest materjalist, mis on siin kirjutatud.

"5000 aastat tagasi elasid Läänemerest kuni Uuraliteni soome-ugri hõimud, neist eraldusid läänemeresoomlaste hõimud, Pihkva ja Ilmeni järve vahelisel alal oli idapoolsete läänemeresoomlaste kodu."

Läheme siis veel kaugemale ajalukku.

Minul on kõik.

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid! Mul ei olnud täna plaanis sõna võtta, aga jutt läks piiridele. Te võite mulle muidugi pahaks panna, et ma tulin siia loengut pidama, kuid ma tunnen päris hästi Eesti kaitsevägede sõjaaegset dislokatsiooni, mobilisatsiooni plaani ja esimeste sõjapäevade strateegiat ja taktikat. Ma ei hakka teile rääkima Petserist, ma tahan teile öelda paar sõna, miks viidi piir Komarovkasse. Eesti kaitsevägede mobilisatsiooni plaan nägi ette mobilisatsiooni läbiviimist 5 päeva jooksul. Arvestus oli selline, et regulaararmee suudab vastu pidada Komarovkast kuni Narva jõeni 5 päeva, et kindlustada mobilisatsiooni läbiviimine. Kaitsestrateegias oli ette nähtud tegelikult kaks liini. Üks läks mööda Narva jõge ja teine üle Sinimägede Mustajõe suudmesse, mis Teise maailmasõja ajal sai nõndanimetatud Tannenbergi liini nimetuse. Seepärast ei olnud Komarovkani viidud piir üldse seotud mingisuguste etniliste probleemidega ja seal elavate eestlastega, vaid puhtsõjalis-strateegiliste probleemidega. Kui Tartu rahu läbirääkimiste ajal olid suured vaidlused ja Joffe pakkus välja tõmmata piir Rakvere alt, siis meie pakkusime vastuseks Luuga alt. Lahenduse tõi aga Ameerika president Wilson, kes, saades ameeriklaste erivolitused, istus praktiliselt poolteist aastat Euroopas, jagas Euroopa ringi, tõmbas isiklikult kaardile tolleaegse Nõukogude Venemaa ja Euroopa vahelise piiri. See hakkas peale Soome lahest ja läks üle Komarovka ja üle Petseri. Tema oli mees, kes tegi valmis Lõuna-Slaavia ehk Jugoslaavia, kus praegu möll käib. Tema oli see mees, kes pani kokku tšehhid ja slovakid. Tema oli see mees, kes moodustas peale Esimest maailmasõda uue Euroopa. Nii et me peame oma arutlustes lähtuma ka ajaloolisest tõest ja ajaloolistest argumentidest. Hr. Tarandile ma ütlen seda, et kuigi Adamsi praeguses tekstis on sees see formuleering, siis on esitatud ka kontraettepanekud seda formuleeringut mitte kasutada. Tekib selline probleem, et kui me hiljem, oletame 3 või 5 aasta pärast läbirääkimiste tulemusel tõstame Petseri piiri kas või ühe kilomeetri võrra, tuleb hakata muutma põhiseadust. Põhiseaduse muutmine on aga ääretult keeruline protseduur, nagu me seda võime arvata. Nii et andke mulle andeks, ma ei tahtnud teid õpetada, aga lihtsalt ei saanud teisiti, kui öelda välja, mida mina sellest asjast arvan ja tean. Täna teid!

A. Zõbin

Lugupeetud saadikud! Täna sõnavõttude tuhinas tahtsin ka mina sellesse kõnetooli jõuda ja öelda järgmist. Muide, täna kirjutatakse siin minu meelest alla Vene Föderatsiooni ja Eesti

lepingule. Ja üldse peab meid kõiki õnnitlema ühe positiivse sündmuse puhul. Vaatamata viimaste aastate keerulisele olukorrale, on sündmused Eestis siiski kulgenud üsna rahulikult. Hukkunuid põhimõtteliselt siiski ju pole. Kui heita pilk maailmale, Kaukaasiale, mitte ainult endisele Nõukogude Liidule, vaid ka Euroopale, siis te kujutate ette, mis toimub Jugoslaavias, Rumeenias, eriti Kaukaasias ja Kesk-Aasias. Seepärast, ehkki me suhtume võib-olla mõnede arvates negatiivselt Savisaare valitsusse, tuleb siiski tunnistada, et see valitsus on teinud teatud jõupingutusi, et mitte lubada äärmuslikke olukordi. Kahjuks on siiski jõude, ka põhiseaduse väljatöötamisel jne., kel siiski käed sügelevad. Seda oli eriti näha siseministri sõnavõtu puhul, kes esines siin nagu inimene. Ma tunnen talle teatud määral kaasa, sest tal on nii suured kohustused ja samal ajal ei allu talle Kaitseliidu näol esineva partei loodavad relvajõud. Mis need on? Need on tegelikult ühe parteisse koondunud elanikegrupi relvajõud. Üldse ähvardab see põhjustada väga ebastabiilse olukorra.

Nüüd nendest piiridest. Üldiselt ei ole minu arvates piirid kui jooned olulised, nagu Euroopa on praegu näidanud, kui naaberriikides on demokraatlik režiim ja vahetus inimeste vahel toimub demokraatlikel alustel, olgu see siis Komarovkas või Luuga all jne. Kui inimestel on võimalus sõita sinna ja tagasi ja ei seal ega siin kitsendata õigusi, siis lõppkokkuvõttes on ükskõik, kus on piir. Seda tuleb ilmselt mõista. Seepärast pole antud juhul põhialuseks mitte piir, vaid üldiselt õigused. Selles plaanis viiks kõigile vabariigi elanikele võrdsete tingimuste loomine selleni, et ilmselt teataks Komarovka ja Petserimaa elanikkond ise soovist ühineda Eestiga, aga seda ainult juhul, kui nad näeksid, et Eestis valitseb tõepoolest võrdõiguslikkus kõigi jaoks. Aga praegu luuakse need jäigad piirid minu arusaamise järgi selleks, et taastada monorahvuslikku riiki. Sellest ideest, monorahvusliku riigi loomisest tuleb loobuda. On vaja luua kodanikuriik. Siis on kõik korras. Seda ma tahtsin nende asjade kohta öelda. Üldiselt me suhtusime kuidagi irooniliselt kass Leopoldisse, see tähendab sõnadesse "elagem üksmeeles". Aga arvatavasti tuleb tulevikus pürgida selle poole, et propageerida just kõigi elavate rahumeelset elu. Kui me hakkame selle poole pürgima – ja võrdõiguslikkuse poole tuleb pürgida –, siis lahendatakse kõik küsimused positiivselt. Kujutage endale ette, et praegustes tingimustes, kus sündmused Eestis on küllaltki rahulikult arenenud, oleks vabariik momentaanselt edasi liikunud, kui oleksid loodud tõeliselt demokraatlikud tingimused. Aga mida kutsuvad tegema jõud, kes püüavad muuta piire? Nad balansseerivad kogu aeg relvakonfliktide piiril. Seda tuleb kõigil meeles pidada, eriti põhiseaduse väljatöötamise eel. Siin räägiti ka Setumaast. Kallid härrad, nüüd me muretseme väga setude pärast, aga kas me muretseme nii väga nende pärast enne sõda? See oli ju tegelikult kõige mahajäänum maanurk ja kõige vaesem rahvas, isegi mitte venelased, vaid setud. Sest vaadake, eesti keeles

on saks härra, see tähendab sakslane, aga setu on setukas. Isegi nende sõnade ühesugune kõla ütleb juba midagi. Kui näiteks omal ajal oleks kodanlikus Eestis loodud koole ja koostatud aabits ja oleks saanud nendele setude lastele õpetada nende oma keelt, siis oleks olukord olnud hoopis teistsugune, kui tol ajal, kui sellest piirkonnast pärit mehed kaevasid kraave kogu Eestimaal. Selles on küsimus. Mõni sõna ajaloost. Kui nii võtta, siis pole venelastel kui sellistel üldse õigust territooriumile nüüdisaegsel Venemaal. Kui Kljutševskit lugeda, siis venelased või idaslaavlaaed tulid pärast Rooma impeeriumi lagunemist Karpaatidest ja liikusid jõgesid pidi põhja ja vene rahvas kujunes välja, erinevalt ukrainlastest, nelja rahva, lõunast tulnud slaavlaste, soome-ugri hõimude, polovetside ja varjaagi hõimude kokkusulamise tulemusena. Need neli rahvast moodustasid vene rahva, kes elab selle territooriumi põhjaosas ja on tegelikult kõigi nende rahvaste järeltulija. Kui mõned saadikud süüdistavad venelasi rassismis jne., siis üldiselt etnilises plaanis on need ju sugulasrahvad, olgugi et räägivad eri keeli. Aga see on fenomen, mida tuleb veel selgitada, miks lõunast tulnud rahvas säilitas oma keele, lülitades endasse kõik need rahvad. Tegelikult, nagu näitab ajalugu, ei olnud tol ajal genotsiidi nende rahumeelsete inimeste suhtes, kes siin elasid. Seda tõestavad ka kohanimed ja isegi rahvuskangelase Murometsa nimi on tegelikult soome-ugri päritoluga sõna. Vaat selle peale tuleb mõelda. Ei räägita asjata, et etniliselt ei ole järve taga ja siinpool järve elavate inimeste vahel mingit erinevust, võib-olla on siinpool ehk rohkem saksa vere mõju jne. Seda tuleb meeles pidada ja tuleb meeles pidada kass Leopoldi sõnu. Lähtudes sellest, et venelased elavad üle kogu selle territooriumi, on mind süüdistatud, et ma olen Eesti vaenlane. Aga see on ajalugu. Tegelikult liikus vene elanikkond ja slaavi elanikkond mööda veeartereid ja teid ja sel moel elavadki nad alates 5. sajandist selle veemagistraali, Peipsi järve paremal ja vasakul kaldal. Tänan!

P. Priks

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma tahan paari sõnaga puudutada ka sama teemat ja rääkida ainult Narva jõe tagusest piirkonnast. Milles on asi? Mida tähendaks selle territooriumi taasühendamine Eestiga? See tähendab selle taasühendamist Ida-Viru maakonnaga. Kujutame ette, et Ida-Viru maakonnas elavad inimesed otsustavad või arutavad probleemi, mis on seotud Heinaste ehk Ainažiga. Ma ütlen seda sellepärast, et kas me teame, mida sellest asjast arvavad inimesed, kes elavad Ida-Viru maakonnas. Kas nemad üldse niisuguse asjaga ongi nõus? Kas me tohime nende arvamust ignoreerida? Me üldse ei teagi, mida nemad mõtlevad. Väga lihtne on seda küsimust kaugelt otsustada Paide, Pärnu või Viljandi inimestel, aga kui elada seal, Ida-Virumaal, paistab probleem hoopis teises valguses.

Praegu toimub Kohtla-Järve linnas administratiivreform. On teada, et Ida-Viru maakond ei taha, et nendega oleksid administratiivselt seotud Sompa asula, Ahtme linn, Püssi alev, Oru, Sirgala, Viivikonna. Need kohad on ometi ju Ida-Viru maakonna territooriumil.

Ja nüüd järsku meie tahame vägivaldselt nendega liita Narva-taguse ala. Võib-olla ei ole need inimesed üldse sellega nõus? Selle me peame kõigepealt endale selgeks tegema. Peame selgeks tegema nende inimeste arvamuse, kes elavad Ida-Viru maakonnas, ja alles siis hakkame vaatama, mis sellest probleemist saab. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Loeme sellega tänase nii-öelda vaba mikrofoni lõppenuks.

NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariikliku Panga ühendamise kohta Eesti Pangaga

Juhataja

Naaskem päevakorra juurde! Kolleegid, sellel istungjärgul anti täiskogule üle materjal, mis käsitleb panga ja panganduse probleeme. Juhatus on otsustanud, et selles küsimuses on juhtivkomisjon eelarve-majanduskomisjon. Eelarve-majanduskomisjoni seisukoht on teada ja meil, kolleegid, on vaja otsustada, kas me täiendame käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariikliku Panga tegevuse lõpetamist. Eelarve-majanduskomisjon arutas seda probleemi 22. oktoobril toimunud istungil ning põhimõtteliselt toetab selle vastuvõtmist Ülemnõukogus. Kolleegid, kas teil on materjalid käes? Mõlemad? Kas ma võin panna hääletamisele? Kohaloleku kontroll.

Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 39. Lugupeetud kolleegid! Kes on selle poolt, et täiendada käesoleva, 53. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb otsuse projekti NSV Liidu Riigipanga Eesti Vabariikliku Panga tegevuse lõpetamise kohta? Palun hääletada! Kiireloomuline küsimus. Päevakorra täiendamine. Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid saadikuid ei ole. Päevakorda täiendatakse.

Lugupeetud kolleegid! Selles küsimuses teeb ettekande Eesti Panga president hr. Kallas. Palume kõnetooli.

S. Kallas

Härra juhataja, austatud rahvasaadikud! Teile otsustamiseks pakutud projekt loob meile juriidilise aluse keskpankade, kahe erineva keskpanga tegevuse ühendamiseks Eesti territooriumil. Küsimus ei ole konfliktne, see on läbi räägitud NSV Liidu Riigipanga juhatuse esimehe Geraštšenkoga. On kokku lepitud, et järgmise aasta 1. jaanuarist töötab Eestis üks keskpank. Detailide üle läbirääkimine käib, kuid vastastikune mõistmine ja leppimus kahe panga ühendamise kohta on olemas ja nagu siin on ka öeldud, seni, kuni me kasutame rubla, teeme seda kooskõlastatult NSV Liidu Riigipangaga. Muud küsimused lahendatakse praegu käimasolevate läbirääkimiste jooksul.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, millised on küsimused hr. Kallasele?

Ei ole küsimusi. Suur tänu, hr. Kallas!

Hr. Miller, kas te teete kaasettekande? Eelarve-majanduskomisjoni nimel annan sõna hr. Veetõusmele.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon arutas nimetatud otsuseprojekti ja meie seisukoht on välja öeldud ka selles kirjas, mis on teile välja jagatud. Ma juhin vaid tähelepanu mõningatele muudatustele redaktsioonis, millega on nõustunud ka otsuseprojekti autorid.

Kõigepealt me teeme ettepaneku pisut muuta pealkirja, siis ta vastaks täpsemalt 1. punkti mõttele. Ettepanek on nimetada otsus järgmiselt: "NSVL Riigipanga Eesti Vabariikliku Panga ühendamise kohta Eesti Pangaga". Edasi, preambulas sõna "juhindudes" asendada sõnaga "lähtudes". Need kõik on tegelikult redaktsioonilised parandused. Punktis 1 kirjutada sõna "lahutama" asemel sõna "eraldada". On ettepanek sõnastada punkt 2 järgmiselt (mõte jääb samaks, kuid arvestades viimaseid Venemaa avaldusi, oleks niiviisi parem): kuni valuutareformi läbiviimiseni Eesti Pangal korraldada NSV Liidu valuuta kasutamist Eesti Vabariigis kooskõlastatult NSV Liidu Riigipangaga. Me oleme kasutanud siiaamaani sõna "rahareform". Ilmselt on täpsem ja pisut laiem mõiste "valuutareform", nii et me teeme ettepaneku kasutada sõna "valuutareform".

Teeme ettepaneku see Ülemnõukogu otsus vastu võtta. See annaks ka Eesti Pangale suuremad volitused läbirääkimistel NSV Liidu Riigipangaga. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Üks küsimus hr. Veetõusmele ja hr. Kallasele. See redaktsioon on kooskõlastatud Eesti Pangaga ja seda me loeme nüüd otsuseprojekti aluseks. Suur tänu! See ei olnud parandusettepanek, sellises redaktsioonis esitavad autorid projekti. Palun läbirääkimised. Kas asume otsust vastu võtma? Viime läbi kohaloleku kontrolli, selles päevakorrapunktis kohaloleku kontrolli ei ole olnud. Kohal on 64 saadikut, puudub 40. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus NSVL Riigipanga ühendamise kohta Eesti Pangaga? Palun hääletada! Vaja on 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi maanteeseaduse eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid! Me jätkame päevakorraga. On ettepanek arutada 4. päevakorrapunkti, Eesti Vabariigi maanteede seaduse eelnõu, ja viia täna läbi esimene lugemine. Mulle on öeldud, et ettekande selles küsimuses teeb Maanteeameti peadirektori asetäitja hr. Kaldas. Kas hr. Kaldas on saalis? Palume kõnetooli.

Üks hetk! Üks küsimus mulle? Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Ühel viimastest istungitest me katkestasime kodakondsuse küsimuse arutelu. See on küsimus, mis erutab vähemalt poolt Eestimaa elanikkonda. Palun teid öelda, millal Ülemnõukogu lõpuks selle küsimuse läbi vaatab, või vähemalt seda, millal lugupeetud härra spiiker seda teha kavatseb. Tänan!

Juhataja

Praeguse reeglendi järgi kehtib tõepoolest veel see säte, et päevakorraküsimuste järjekorra otsustab spiiker. Antud juhul sellise tõsise teema arutelu nagu kodakondsuse küsimus on vastavate komisjonide ettepanekul lükatud novembri esimesse nädalasse. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Julgen teile meelde tuletada – te olite siis ära –, et me arutasime seda küsimust ja esitati kaks otsuseprojekti. Selle otsuseprojekti, mille esitas kodakondsuskomisjon eesotsas proua Lauristiniga, lükkas komisjon tagasi.

Mul on üks küsimus. Mis takistab lugupeetud spiikeril meie kolleegide Tiit Kääbini ja Johannes Kassi teist projekti hääletusele panna? Tänan!

Juhataja

Vastan veel kord, et praegu kehtiva reglemendi järgi määrab päevakorraküsimuste arutamise järjekorra Ülemnõukogu juhataja. Praegu ma määrasin selle teema, mida me arutama hakkame. Palun, hr. Kaldas.

A. Kaldas

Lugupeetav eesistuja, lugupeetavad saadikud! Maanteeeaduse eelnõu ja kogu maanteehoiu süsteem Eestis on teineteisega lahutamatu seotud. Sellepärast alustuseks paar sõna sellest süsteemist üldse. Maanteehoiuga tegelev süsteem on Eestis tuntud olnud väga mitmesuguste nimede all: küll on tegemist olnud teedeministeeriumi osakonnaga, maanteede valitsusega, maanteede peavalitsusega, teede remondi- ja ehituse trustiga või koondisega "Eesti Maanteed". Ümbernimetamisel on tehtud muudatusi juhtimiskorras ja tööpõhimõtetes, kuid alati on säilinud põhiline struktuur: maakondlikud asutused ja üks keskasutus, kes koordineerib teiste tegevust. Viimane muudatus, maanteeameti sünd, järgis neid põhimõtteid. Säilis üldine struktuur. Viimase reorganiseerimise eesmärk ei olnud pelgalt asja ümbernimetamine, vaid sisuliselt tuli lahendada haldaja-tellijaja töövõtja vahet. Tuleb raha kulutamise asemel raha mõistlikult kasutada, tagada teisel tasemel kontroll ja tööde kvaliteet. Ja tuleb tõsta süsteemi ühe põhilise lüli, teemeistri (neid on veel Eestis 64) autoriteeti ja tähtsust. Sellega seoses olgu öeldud, et Eesti Vabariigi esimene teedeseadus võeti vastu 1928. aastal ja aasta hiljem see rakendati tegelikkuses. Enne kehtisid Tsaari-Venemaa ja Balti eraseaduse sätted. Kui 1988.–89. aastal algas kogu meie majandusliku ja poliitilise süsteemi ümberkujundamine, alustasime maanteehoiu küsimusi käsitlevate seadusandlike dokumentide koostamist. Järjepidevus läks küll pisut teisiti, kuna esimeste alustena kinnitati hoopis maanteeameti põhimäärus ja maanteefondi põhikiri, sest ilma nendeta ei olnud võimalik hetkegi töötada. Jätkati seaduse ettevalmistamist. Seaduseelnõu läbis kõik nõutavad ekspertiisid, tehti vajalikud muudatused ja 1990. aasta oktoobris esitati see valitsusele läbivaatamiseks.

Valitsus omakorda esitas selle läbivaatamiseks Ülemnõukogule, kes 23. jaanuari 1991. aasta otsusega suunas selle eelnõu alatistele komisjonidele. Kuna vahepeal on olnud väga suuri ja olulisi muutusi meie poliitilises elus, on võetud vastu veel olulisemaid otsuseid, siis seaduseelnõu arutelu koostajatest sõltumatult paratamatult veidi viibis. Pean ütleva, et alatised komisjonid tegid oma tööd väga tähelepanelikult. Mul on isiklikult olnud võimalik osaleda õiguskomisjoni ja keskkonnakomisjoni töös. Need arutelud olid väga asjalikud. Miks seda seadust praegu vajatakse? Kogu maanteehoiu süsteemi tegevus toetub sellele seadusele ja mitmed alama astme dokumendid, mis peaksid sätestama tööülesanded, õigused ja kohustused, seisavad selle seaduse puudumise taga. Ma nimetaksin siin maanteede registrit, maanteede korrashoiu ja kaitse määrustikke, maanteeametis töötavate riigiametnike eriõigusi jne. Seepärast on vaja, et seadus saaks elujõu. Võrreldes selle projektiga, mis praegu on ilmselt teil käes, esitaksin maanteeameti ja koostajate grupi poolt mõningad redaktsioonilised parandused. Need on lühidalt järgmised: asendada eelnõu teksti §-s 10 väljend "vabariiklikus registris" väljendiga "riiklikus registris". §-s 11 asendada väljend "Eesti Vabariigi Riiklik Maanteeamet" väljendiga "Eesti Vabariigi Maanteeamet". §-s 15 kasutada nimetust "Eesti Vabariigi transpordi- ja sideminister".

See on minu poolt kõik. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Kas meil on küsimusi ettekandjale? Ei ole küsimusi. Nüüd ma palun kõnetooli hr. Tõnu Antoni, kes teeb meile teatavaks õiguskomisjoni seisukoha.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Arutatav seaduseelnõu on läbi arutatud õiguskomisjonis. Õiguskomisjon kaasas sellesse töösse tsiviilõiguse eksperdina hr. Paul Varuli. Hr. Varulilt jäi õiguskomisjonile järgmine ekspertarvamus, millest tähtsama osa loen ma teile ette.

"Maanteeaduse vastuvõtmine eeldab lisaks ülalmärgitule, et oleks vastuvõetud maaseadus, maakorraldusseadus. Maanteeadus ei kuulu transpordiseadusandluse hulka, kuna siin ei ole tegemist veoküsimustega, vaid põhiprobleemiks on maantee kui kinnisvara valdamine ja kasutamine; kuuludes ühte blokki maaseaduse ja maakorraldusseadusega, tuleneb ta neist ja peab olema nendega kooskõlas."

Viimast korda arutas õiguskomisjon nimetatud eelnõu probleeme 24. septembril. Õiguskomisjoni 24. septembri otsuses on fikseeritud, et vaatamata ekspert Varuli poolt mainitud eeldustele, on võimalik meil asuda maanteeaduse arutamisele ja see isegi vastu

võtta, enne kui on vastu võetud need seadused, millele hr. Varul juhtis tähelepanu. Õiguskomisjon otsustas toetada maanteeseaduse eelnõu ja seda koos autoripoolsete parandusettepanekutega, millest ka äsja oli juttu. Õiguskomisjon leiab samuti, et praegu on vaja esitatud eelnõust eraldada Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse projekt administratiivõigusrikkumiste koodeksi muudatuste kohta ja kui soovitakse lahendada haldusvastutuse probleeme, siis tuleks koostöös justiitsministeeriumiga esitada vastav seaduseelnõu. Õiguskomisjon peab võimalikuks asuda maanteeseaduse eelnõu arutamisele ja toetab maanteeseaduse vastuvõtmist. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikud ei soovi esitada küsimusi hr. Antonile. Lugupeetud kolleegid! Tegemist on selle seaduseelnõu esimese lugemisega. Me oleme ära kuulanud põhiettekannde, meil on teada juhtivkomisjoni seisukoht. Kas me võime esimese lugemise lugeda lõppenuks? Võime lugeda lõppenuks, esimene lugemine on lõpetatud. Teine lugemine toimub reglemendis ettenähtud korras, võimalik, et järgmisel istungjärgul. Suur tänu!

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Mul on ettepanek, et me jätkaksime 21. päevakorrapunkti arutelu: Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu. Kavas oli alustada esimese lugemisega. Ma palun ettekandeks kõnetooli maksuameti peadirektori asetäitja hr. Lepiku.

P. Lepik

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja hr. Nugis, lugupeetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikud! Mul on kohustus teile ette lugeda taotlus Eesti Vabariigi Ülemnõukogule 24. oktoobrist 1991.

"Seoses vajadusega viia seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu vastavusse 15. oktoobril 1991. aastal vastuvõetud Eesti Vabariigi ettevõtte tulumaksu seadusega, võtab Eesti Vabariigi Valitsus Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise

kohta Eesti Vabariigi pangaseaduses" eelnõu tagasi. Eesti Vabariigi rahandusminister Rein Miller."

Tahaks teid informeerida, millest see tingitud on. Vastavalt Eesti Vabariigi 15. oktoobri 1991. aasta Eesti Vabariigi ettevõtte tulumaksu seadusele nähakse ette, et maksuseadusandlust rikkunud ettevõtte suhtes rakendatakse sanktsioone ainult Eesti Vabariigi maksukorralduse seaduses ettenähtud korras. Sellest tulenevalt on ettepanek anda seaduseelnõus maksuametitele õigus arestida juriidiliste isikute pangas olevaid rahalisi vahendeid ja materiaalseid väärtusi.

Kuni tänase päevani arvati, et seaduseelnõu võib olla niisuguses redaktsioonis. Kuid nüüd tekkis probleem. Osa juriste leiab, et küsimus on sanktsiooni rakendamises. Sanktsioon aga peab tulenema ainult maksukorralduse seadusest. Tähendab probleem on siin selles, kas "arestimine" on sanktsioon. Juhul kui on tegemist sanktsiooni rakendamisega, peab meil olema vastav säte sisse viidud ka maksukorralduse seadusesse. Sellest tulenevalt peame kõigepealt vajalikuks ette valmistada seaduse eelnõu, mis tuleb vaadata eelnevalt valitsuses läbi ja siis esitada Ülemnõukogusse Eesti Vabariigi maksukorralduse seaduse osaliseks muutmiseks. Siis omakorda juba esitada seaduseelnõu pangaseadusesse vastava muudatuse sisseviimiseks. Nii et, hr. Nugis, ma annan teile üle kõne all oleva taotluse.

Juhataja

Suur tänu, hr. Lepik! Lugupeetud kolleegid! Seadusandliku akti eelnõu autoril on õigus igal arutelu etapil eelnõu tagasi võtta, mida ka antud juhul tehti. Sellega see päevakorrapunkt on ammendunud.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi ümbernimetamise kohta Eesti Vabariigi Tööministeeriumiks" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Meil on vaja lahendada üks probleem. Ütleme, et pigem pisiprobleem, millel on vormiline tähendus. Kas Ülemnõukogu on valmis üheks pisimöönduseks? Küsimus käsitleb 19. päevakorrapunkti, Eesti Vabariigi seadust Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi ümbernimetamise kohta Eesti Vabariigi Tööministeeriumiks. Kui te mäletate, kolleegid, lülitati see küsimus päevakorda kiireloomulisena ja tema põhiarutelu toimus esimesel

lugemisel, kuid kukkus välja niimoodi, et hääletamine toimus ka esimesel lugemisel. Et me siiski peaksime rangelt kinni reglemendist, oleks mul ettepanek viia täna läbi teine lugemine, hääletada seda seaduseelnõu ja teha seda ilma ettekandjata, loomulikult kui täiskogu on nõus, sest ma meenutan teile, et sisuline arutelu on toimunud. Tegemist on ühe asutuse ümbernimetamisega, kuid see peab toimuma siiski mitte otsuse, vaid seaduse kaudu. Kas olete niimoodi nõus, kolleegid?

Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 rahvasaadikut, puudub 43. Villu Jürjo, kas küsimus on mulle? Ei ole. Võtame siis maha.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus "Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi ümbernimetamise kohta Eesti Vabariigi Tööministeeriumiks"? Palun hääletada! 52 häält. Poolt on 59 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Seadus on vastu võetud.

Arvo Kuddo nimetamine Eesti Vabariigi tööministriks

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Mul on ettepanek naasta 23. päevakorrapunkti juurde. See punkt käsitleb Ülemnõukogu otsuse projekti "NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis". Ma olen informeeritud, kolleegid, sellest, et ettekande sellel teemal tegi hr. Kostabi presiidiumi nimel. Vastati küsimustele, peeti läbirääkimisi ja läbirääkimised lõpetati. Ma pean selle päevakorrapunkti hetkeks katkestama. Lugupeetud kolleegid! Loeme 23. päevakorrapunkti katkenuks, me tuleme selle juurde kohe. Meil on vaja vastu võtta veel üks akt eelmises päevakorrapunktis. Nimelt pärast seaduse jõustumist on meil ka kohustus nimetada uue nimega ministeeriumi minister oma ametikohale. Teil peaks olema see eelnõu käepärast, võtke see ette. See käsitleb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsust Arvo Kuddo nimetamise kohta vabariigi ministriks. Kas me soovime sellel teemal läbirääkimisi pidada või oleme valmis otsust vastu võtma? Kolleegid! Eks ole, see otsus tuleb vastu võtta salajasel hääletamisel? On. Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 39. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Arvo Kuddo Eesti Vabariigi tööministriks nimetamise kohta? Palun hääletada! Üks hetk, ma võtan maha. Tundub, et on märkusi. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. Nugis! Kas me nimetasime ümber ministeeriumi või me lõime uue ministeeriumi? Kas me käsitleme küsimust kui uue ministri valimist või nimetamist, mis on samaväärsed, või nimetasime ministeeriumi ümber? Kuidas me seda küsimust käsitleme?

Juhataja

Mina lähtun sellest loogikast, et me nimetasime ministeeriumi ümber.

J. Allik

Sel juhul ei ole vaja ministrit salajaselt hääletada. Sel juhul on tegemist formaalse otsusega (kui me panime ministeeriumile teise nime). Kui me ühendame kaubandus- ja materiaalsete ressursside ministeeriumi, siis on protseduur teistsugune.

Juhataja

Nõus, hr. Allik. Hääletamine on avalik. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Arvo Kuddo nimetamise kohta Eesti Vabariigi tööministriks? Palun hääletada! Avalik hääletamine. 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu on 4, erapooletuid on 1. Ülemnõukogu otsus Arvo Kuddo nimetamise kohta Eesti Vabariigi tööministriks on vastu võetud. Aitäh!

NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis**Juhataja**

Naaskem nüüd, kolleegid, uuesti 23. päevakorrapunkti juurde! Hr. Kostabi esines presiidiumipoolse eelnõu kohta käiva ettekandega. Kuid nagu menetluse käigus selgus, soovitakse tulla selle päevakorra arutelus veel alternatiivsete ettekannetega. Kristlik-demokraatlik saadikurühm on esitanud oma otsuseprojekti. Minul on andmeid selle kohta, et kõne all olid veel mõned eelnõud hr. Toome poolt. Kas hr. Toome esitab? Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Ka Eesti Vabariigi Ülemnõukogu väliskomisjon koostas antud küsimises oma eelnõu ja esitas selle presiidiumile. Nüüd me oleme kätte saanud presiidiumi eelnõu, mis läheb mõningas mõttes lahku meie ettepanekust. Ja mul oleks palve, et te kuulutaksite välja paariks minutiks vaheaja, enne kui te küsimuse hääletusele panete, et me saaksime väliskomisjonis otsustada, kas me soostume presiidiumi projektiga. Aitäh.

Juhataja

Kui pikalt? Paar minutit on kaks minutit.

I. Toome

Kaks minutit ongi kaks minutit. Ma usun, et kõik on need projektid läbi lugenud.

Juhataja

Tundub olevat siiski sobivam, kui me teeksime vaheaja kuni 12-ni, muidu me killustame tööd. Ma pean vabandama, kolleegid, meil tuleb vahepeal ka pressikonverents. Peale vaheaga annan juhtimise üle oma kolleegile, jään mõni minut hiljaks. On ettepanek praegu kuulutada välja suur vaheaeg ja alustada tööd varem, kas on nii?

I. Toome

Ma palun kõiki väliskomisjoni liikmeid tulla kohe meie ruumi. Aitäh.

Juhataja

Töö jätkub 12.20.

V a h e a e g

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, asugem töökohtadele! Jätkame päevakorraga. Sõna saab väliskomisjoni liige Alar Maarend.

A. Maarend

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Väliskomisjon arutas oma istungil Ülemnõukogule esitatud otsuseprojekte "Välisriikide poliitiliste parteide tegevuse kohta." Kuna väliskomisjon pakkus septembrikuus välja ka oma projekti ja tänase arutelu tulemusel jõudis komisjon seisukohale, et toetatakse Ülemnõukogu Presiidiumi poolt väljapakutud projekti, kuna väliskomisjoni poolt väljapakutud projekt oli tehtud kuu aega tagasi ja võib olla kantud poliitilisest eufooriast. Asi on selles, et teiste riikide mitmesuguste organisatsioonide tegevus on ju täiesti normaalne. Eraldi küsimus on poliitiliste parteide tegevus. See aga tuleb igal juhul sätestada seaduses. Mitmete riikide seadustes poliitiliste parteide kohta on nende tegevus tavaliselt sätestatud kodakondsuse kaudu.

Näiteks kui Saksamaal on poliitilise partei liikmetest rohkem kui pooled võõrriikide kodanikud, loetakse see välisriigi poliitiliseks parteiks, mitte Saksa poliitiliseks parteiks. Seega toetab väliskomisjon häältega 7 poolt ja 2 erapooletut Ülemnõukogu Presiidiumi poolt esitatud otsuseprojekti. Tänan tähelepanu eest!

V. Jürjo

Austatud juhataja, austatud kolleegid! Palun teilt vabandust, et tülitän teid selle probleemiga, millest me tahaksime kiiremini lahti saada. Aga kuna ma olen kogu oma teadliku elu olnud antikommunist, siis ei suuda ma endale selgeks teha seda, miks ma peaksin praegu olema teisel seisukohal. Presiidiumi pakutud projekt respektseb otsuseid (mis on juba tehtud Nõukogude Liidu ja Vene NFSV valitsuse poolt) saata nende territooriumil kommunistlik partei laiali. Teie kätte jagatud tekstis on kõigepealt sissejuhatuses viga: mitte NLKP, vaid NSVL juhtkond peaks seal olema. Presiidiumi otsusega me legaliseerime uuesti kommunistliku partei Eestimaa poliitilise elu osana, samal ajal kui Nõukogude Liit ja Venemaa oma maades ei pea kompartei tegevust võimalikuks. Me tegelikult rõhutame, et me väga hästi peame seda endale võimalikuks ja et selles just seisneb poliitiline pluralism. Kui me lähtume Eesti Vabariigist, kuhu me oleme jõudnud, siis peame meeles pidama seda, et Eesti Vabariigis oli kompartei keelatud. Kui küsitakse, kas tahame võtta Ülemnõukogus endale kohtumõistja rolli, siis ei, selle koha pealt kindlasti ei taha.

Peaksime tahtma küll taastada õigusliku Eesti Vabariigi, kus kompartei oli keelu all. Kuna selle partei vahepealne tegevus on jätkunud samas liinis mis varem, siis ei peaks iseseisvas Eesti Vabariigis komparteil kohta olema. Kui me vaatame, mida kompartei on teinud, siis üleilsetest lehtedest võisite lugeda, et on avastatud 17 000 buda munga surnukeha asupaik. Me võime öelda, et 17 000 on kompartei tegevuses tibatilluke arv. Üldiselt on ju teada, et

Nõukogude koonduslaagrites on hukatud 60 milj. inimest. Vaidlused käivad 58 ja 62 milj. vahel. Ilmselt mõni miljon ei ole kommunistidele kunagi midagi tähendanud. Võime meenutada teadlikult ja meelega organiseeritud näljahäda Ukrainas – 8 milj. Võime meenutada kas või II maailmasõda, kui Nõukogude poolel hukkus ametlikel andmetel 20 milj., mitteametlikel 30 milj. Teisel poolel samapalju. Hea küll, jagame selle arvu kommunistliku partei ja natsionaalsotsialistliku partei ideoloogia vahel sõbralikult pooleks, sest nende panus sellesse oli ühesugune. Me ei ole siin kõnelnud, kui suur võiks see arv olla Hiinas, kui suur Kuubas või ükskõik missuguses teises maailmaosas, kus kommunistid iial on võimule pääsenud. Kõigi maade ajalugu, kus kommunistid on võimule pääsenud, on massimõrvade ajalugu. Ma lisaksin siia juurde veel massiküüditamised, omandi võõrandamised ja pealesunnitud vägivaldse ideoloogia. See on distantsilt vaadates ainus pärand, mis kommunism meie rahvale ja kogu maailma rahvastele on toonud.

Meile öeldakse, et teised riigid ei mõistaks, kui me keelustaksime kompartei. Aga samas maailma rahvad mõistavad väga hästi, miks Saksamaal on keelatud natsionaalsotsialistlik partei, kelle ohvrite arv on tunduvalt väiksem, kui seda iial kompartei ohvrite arv on olnud. Nad on sunnitud mõistma ka seda, et komparteid on keelustatud teistes Balti riikides, et seda on teinud suur Venemaa. Nõnda ma usun, et maailma rahvad saavad ükskord aru sellest košmaarist. Ja loodame, et tuleb tõesti kokku Nürnberg 2, mis annab oma hinnangu teisele inimvihkajalikule poolele. Aga minu palve on panna need kaks otsuseprojekti konkureerivalt hääletusele. Eesmärk oleks see, et tulevases või käesolevas Eesti Vabariigis oleks sama olukord, mis oli 1939. aasta Eesti Vabariigis, et me tunnustaksime, et ei kompartei ega ükski teine kuritegelik organisatsioon ei saa meie maal legaalselt eksisteerida. Ja kui meid püütakse hirmutada sellega, et mõned isikud lähevad seepeale põranda alla, las nad siis lähevad. See ei ole nii hirmus. Andke andeks, mina olen seal kristlasena olnud. Ja kui neis on veendumust, kaitsku nad seda. Aga kõigi nende kuritegude hinda peab ka Eesti rahvas nendelt küsima. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Jürjo esitas kristlike demokraatide saadikurühma otsuseprojekti kommunistliku partei kohta Eesti Vabariigis, mis ei vasta päevakorras olevale küsimusele. Ma küsin hr. Allikult seisukohta selles küsimuses.

J. Alik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Küsimus on ilmselt selles, kas hr. Jürjo praegust esinemist tuleb käsitleda ettekandena, siis saab talle esitada küsimusi, või on see sõnavõtt päevakorrapunkti raames. Kui ta on sõnavõtt päevakorrapunkti raames, siis 23. päevakorrapunkt on väga täpselt sõnastatud: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis" projekt. Hr. Jürjo poolt välja jagatud projekt kannab pealkirja "Kommunistliku partei kohta Eesti Vabariigis", sellist punkti päevakorras ei ole. Tähendab, kui hr. Jürjo käsitleb seda projekti parandusena või täiendusena hr. Kostabi projektile, tuleb see nii vormistada. Kui see on spetsiaalne projekt, siis tuleb see küsimus võtta päevakorda. Muidugi võib esitada täiendusi, muudatusi, alternatiivprojekte, kuid sel juhul peavad nad kandma päevakorrapunkti nimetuse sisu. Tegelikult hr. Jürjo projekt on tunduvalt laiem kui see, mida Ülemnõukogu on päevakorda võtnud. See on minu selgitus.

Juhataja

Suur tänu! Küsimusi ei esitata. Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma avan läbirääkimised. Palun, kes soovib sõna? Valeri Kois, palun.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Nii kummaline kui see ka pole, aga kommunismi ja kristluse ajalugu on kogu maailmas ja sealhulgas ka Eestis väga sarnane, eriti Eestis. Nii kristlus kui ka kommunismiidee põhineb inimese püüul õigluse poole, ühed lubavad täieliku õigluse saavutamist taevas, teised lubasid selle saavutada juba nüüd maa peal. Rääkides püüust õigluse poole, tuleb öelda, et see ei ole omane mitte ainult inimesele, see on geneetiliselt kodeeritud ka loomadel. See on loomulik, selle on loodus paika pannud.

Nüüd aga Eestist. Võrreldgem mõningaid arengumomente. Kristlik kirik oli Eestimaal teatavasti juba enne seda, kui Saksa rüütlid selle maa vallutasid. Need olid kristlikud kogukonnad. Ka kommunistlikud organisatsioonid olid Eestis enne seda, kui Vene väed Eesti 1940. aastal okupeerisid. Ent kristluse võit saavutati Eestis alles Saksa rüütlite interventsiooni, vana paganliku usu hävitamise ja elanike põhiliselt vägivaldse ristimise tagajärjel. Ka kommunismi, kommunistlike ideede võit Eestis tagati okupatsiooniga, punaste ehk Vene vägede okupatsiooniga 1940. aastal ja vägivaldse või mittevägivaldse kaasamisega kommunistlikku parteisse. See teostati just ainult jõuga. Seega saavutati kristluse võit okupantide täakide abil, erinevus on ainult ajaline. Mis järgnes? Järgnesid repressioonid.

Meenutagem, kuidas kõik toimus. Olid repressioonid, usulised repressioonid. Usk toodi tule ja mõõgaga. Täpselt samuti olid repressioonid pärast kommunistliku võimu kehtestamist. Sündmused olid väga sarnased. Mis sai edasi? Kristluses leidis aset reformatsioon, katoliku usu asemel tuli luteri usk. Ka Eestis toimus reformatsioon. Järgalt tsentraliseeritud süsteemi asemel, mis rajanes põhiliselt jõule, tuli leebem ja liberaalsem luteri usk. Umbes samasugune asi toimub praegu kommunistlike ideedega, kommunistliku parteiga Eestis. Parteis on reformatsiooni, ümberkorralduste aeg. Ka need sündmused on sarnased. Mida on veel sarnast? Ristiusk jäi ja juurdus Eestimaal ka pärast seda, kui Saksa rüütlid siit lahkusid või olid sunnitud lahkuma. See usk muutus Eesti elanikele loomulikuks, normaalseks. Praegu kinnitavad inimesed minu arusaamist mööda, et see on ainus tõeliselt eesti usk. Arvan, et ka kommunistlikud ideed ei sure välja. Nad ei sure kunagi, sest jääb alles see iva, püüd õigluse poole. Võib muutuda vorm ja nimetus, aga püüdlus õigluse poole on inimesse geneetiliselt kodeeritud. See tähendab, et see jääb ka alles. Seepärast mind ausalt öeldes üllatab kristlike demokraatide selline sallimatus. Seda võin seletada ainult sellega, et sallimatust kutsuvad tavaliselt esile oma halbade tegudega sarnased teod. Teisiti ma ei oska sellist käitumist seletada. Ja lõpuks tahaksin meelde tuletada, et 1930. aastal, kui eksisteeris Eesti Vabariik, olid keelustatud kõik parteid, siis polnud ka kristlik-demokraatlikku parteid. Kui juba taastada, siis taastagem kõik lõpuni. Kõike head!

M. Laar

Austatud härra juhataja, austatud kolleegid! Kõigepealt ma tänan hr. Koisi kena loengu eest, ma tõesti järgmine kord soovitaksin seda loengut konsulteerida mõne ajaloolasega, et mitte minna väga jämedate ajalooliste eksimusteni, mis paraku pole minu teema. Meie tänane päevakorrapunkt puudutab konkreetset küsimust, küsimust Eestimaa Kommunistliku Partei kohta. Väga kahju, et hr. Kois püüdis sellest küsimusest meeleheitlikult kõrvale hiilida. Ma tahan põhjendada, miks me, kristlikud demokraadid, pidasime vajalikuks oma projektiga välja tulla. Ma olen kindel, et meil on Ülemnõukogus põhimõtteliselt tähtsamaid asju teha kui arutada kommunistliku partei edasist saatust Eestis. Selletõttu meie oma projekti vägisi arutamiseks peale ei sundinud. Samal ajal on selge, et kui juba hakatakse seda küsimust arutarna, ei saa seda teha poolikult, jälle asju kinni mätsides, nagu seda tehakse Ülemnõukogu Presiidiumi esitatud projektis. Kas me võtame selle küsimuse käsile või ei aruta seda üldse? Selletõttu me taotleme, et see projekt oleks esitatud alternatiivina Ülemnõukogu Presiidiumi projektile. Meie meelest on natukene ebaõiglane rääkida üksnes NLKP tegevusest Eestis, unustades ära, et faktiliselt siin kohapeal pani kuritegusid toime organisatsioon, mis kandis

nime EKP. Sinna pole paraku midagi parata, vaadates kas või neid tegusid, mis EKP juhtimisel toime pandi, ei saa neid muud moodi nimetada kui kuritegevuseks inimsuse vastu (küüditamised, punane terror, kollektiviseerimine jne.). Piisab vaid väiksest pilgust EKP arhiivi. Parteikomiteedesse lähetatud kaebustel oli ikka ja alati peale kirjutatud: edasi saata kas SARK-i organitele, Julgeoleku Komitee organitele, kompetentsetele organitele või kellelegi teisele. Saab selgeks, kuivõrd tihedalt need kaks institutsiooni olid omavahel seotud ja milliseid kuritegusid nad Eestimaal korda saatsid. Mõned poliitikud arvavad ilmselt ka siin saalis, et selline küsimuse asetamine kahjustab oluliselt Eesti rahvusvahelist mainet, et vastava otsuse võib teha ainult Nürnbergi tribunal. Ma tuletan meelde, et natsionaalsotsialistliku partei tegevus Saksamaal lõpetati tunduvalt enne Nürnbergi kohut. Ja ma kardan, et nii Saksamaa kui ka Itaalia demokraatiseerimine oleks olnud võimatu, kui need parteid oleksid saanud rahulikult tegevust jätkata, nii nagu seda soovitatakse siin teha ilma igasugust hinnangut tegelikult andmata. Loomulikult ei tähendaks vastava otsuse vastuvõtmine seda, et kõik endised Eestimaa Kommunistliku Partei realiiikmed oleksid olnud kurjategijad, et nende suhtes hakatakse rakendama mingeid repressioone või ka piiranguid. Igaühe süü, seda näitab ka Saksamaa-Itaalia kogemus, peab olema tõestatud isikuliselt ja konkreetselt ja kohtu kaudu. Ainult nii saame rääkida konkreetselt isikulisest vastutusest. Ka ei leia ma, et EKP tegevuse kuulutamine inimsusevastaseks ja kuritegelikuks tähendaks kommunistliku liikumise kui sellise likvideerimist. Ma arvan, et kui meil Eestis on ideelisi kommuniste, siis neil on võimalus alati kokku tulla ja midagi oma parteilaadset luua, see vabadus neil, ma arvan, on olemas. Kuid ärgu rääkigu mulle ideelisest kommunismist need seltsimehed, kes veel kümnekond aastat tagasi kõiki privileege nautisid, mis Nõukogude nomenklatuuril olid, samal ajal kui rahvas elas viletsuses. Need inimesed ei ole kommunistid ka omaenda määratluse kohaselt. On puht eetika küsimus, mispärast me peaksime seda küsimust arutama, EKP tegevusele andma üheselt mõistetava hinnangu. Kui me seda ei tee, me soosime ja õigustame EKP tegevust ja madaldame kogu seda vastupanu, mida eesti rahvas võõrvõimudele osutas. Me rüvetame nende mälestust, kes langesid võitluses võõrvõimu vastu. Ma küll ei taha elada riigis, kus need, kes teda omal ajal valitsesid ja hävitasid, elavad muretut elu ühiskonna kõrgkihtides. Need aga, kes võitlesid selle maa vabaduse eest, on seal, kus nad on – nagu ikka ja alati kaotajate poole peal. Praegu on meie vabadusvõitlejad endiselt isikute hulgas, kes, nagu öeldakse, tänu oma terroristlikule tegevusele ei kuulu isegi rehabiliteerimisele. Kõige selle eeltoodu põhjal ma toetan kristlike demokraatide esitatud projekti ja ma loodan, et seda siiski esitatakse alternatiivina ja see läbi häälletatakse. Aitäh!

V. Väljas

Härra spiiker, kolleegid! Üsna pikk vaikimise periood parlamendis on katkenud. Vaikimisel on ka mõnikord positiivne tulemus – oled harjunud kuulama teisi, mitte iseennast. Eelkõneleja tegi üldsõnalisi märkusi Valeri Koisi kõnes kasutatud ajalooliste võrdluste kohta. Olen eelkõnelejaga lõpetanud ühe ja sama teaduskonna, mõnedki professorid olid meil samad, aga meid õpetati, et ajalugu paneb asjad paika, mitte ajalugu ei panda paika. Kuid mitte sellest ei taha ma rääkida, sest parlamendi tribüün pole mitte õpetussõnade lausumise koht, mis on ajendatud emotsioonidest või suhtumisest oponenti. Ma tuletaksin meelde ainult ühe ajaloost pärineva näite. Kreeka linnriikide demokraatiast kandus prantsuse valgustusfilosoofide kaudu meie tänapäevani õpetlik ütlemine: ma vihkan teie ideid, kuid samas olen valmis minema surma, et neid ideid välja ütelda saaks. See oleks vastuseks ka Tema Pühaduse (pöördumine on diplomaatilisest protokollist lähtuv) Villu Jürjo jäigalt esitatud ettekandele kristlik-demokraatliku saadikurühma seaduseelnõu kohta. Ma võiksin ju esineda vastuseks veelgi vägevamate sõnaühenditega, vürtsitada neid piibli tsitaatide või antiklerikaalsete ütlemistega. Pean sellist lähenemisviisi eneseväarikust alandavaks ja jätan sellise teguviisi parlamendi eetikakomisjoni esimehele (kelleks teatavasti Villu Jürjo on). Ma tahan täielikult loobuda poliitilistest emotsioonidest kantud väitlustest, käsitleda üsna lühidalt ainult ühte aspekti ja teha selles osas ka oma ettepanek. Parlament peab väga tõsiselt ja vastutustundega vaagima küsimuse õiguslikke aspekte. Seoses sellega on ettepanek: kui tõesti kristlikud demokraadid, kelle saadikurühma nimel on esitatud meile otsuseprojekt, mis puudutab ka ametlikult registreeritud EKP-d, nõuavad selle küsimuse arutamist ja parlament peab seda võimalikuks, siis teha seda eraldi. Ülemnõukogu Presiidiumi esitatud otsuseprojekt, nagu juba tähelepanu juhiti, käsitleb teist küsimusteringi. Juhul kui EKP keelustamise küsimus peaks eraldi päevakorda võetama, siis nõuan ära kuulata meie parlamendi poolt valitud õiguskomisjoni hinnangut, mispoolest ei vasta Eesti Vabariigi seadustele need põhidokumendid, mille alusel 6. juulil 1991. aastal registreeriti Eestimaa Kommunistlik Partei (pean silmas programmi ja põhikirja). Ideed ja nimetused võivad meeldida või mitte meeldida, kuid parlament selleks on, et anda seadusest lähtuv hinnang. See oleks ka esimene pretsedent, kus parlament muudab ära presiidiumi otsuse. Lähtudes sellest, peame ära kuulama ka presiidiumi seisukoha EKP registreerimise kohta. Et me tõesti ei raiskaks oma parlamendi kallist aega, selleks et ütelda välja oma poliitilisi sümpaatiid ja antipaatiid, me talitaksime väga ratsionaalselt, kui me paneksime küsimuse kirja järgmiselt: arutada lõpuni Ülemnõukogu Presiidiumi esitatud otsuseprojekt ja anda oma hinnang ning langetada otsus. Alternatiivina kristlik-demokraatliku rühma esitatud projekti ei saa võtta. Need on kaks eri asja. Kui parlament peab vajalikuks

seda arutada, siis teha seda eraldi, koos selle täieliku protseduuriga, nii nagu see meil parlamendis on ette nähtud. Ma säästaksin kolleege selle eest, et hakkaksin vastama nendele kallaletungidele iseseisvale EKP-le, mis eelkõnelejate Villu Jürjo ja Mart Laari poolt välja öeldi. Me peame endale selgelt aru andma, missugused sisepoliitilised ja välispoliitilised tagajärjed nendel asjadel on. Väga kergekaaluline oli Mart Laari väide, et välispoliitiline resonants ei pruugi olla negatiivne. Ütlen vastupidist, see ei ole kaugeltki mitte kasuks Eesti Vabariigi kujunevale demokraatiale. See on minu ettepanek ja ma kutsun veel kord kolleege loobuma praktikast, kus me üksteist siin emotsionaalses õhkkonnas selliste asjadega õnnistame, mis õnnistamist väärt ei ole, sest nimetus "kommunist" ei tähenda põrmugi veel kurjategijat, nagu mõnede kõnelejate ütlustest võis välja lugeda, ja samas nimetus "kristlik demokraat" ei tähenda veel mitte seda, et inimene on hea kristlane ja veel vähem demokraat.

S. Sovetnikov

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Olen täiesti nõus Vaino Väljase ettepanekuga arutada kristlike demokraatide tõstatatud küsimust eraldi. Seda enam, et minu meelest oli härrade Villu Jürjo ja Mart Laari sõnavõtt ebaveenev ja isegi solvav sadade tuhandete ausate kommunistide suhtes. Tahaksin küsida härradelt Jürjolt ja Laarilt, millistes parteidokumentides, kommunistlike parteide põhikirjades või programmides avastasid nad üleskutseid massimõrvadeks jne. Ilmselt ei ole tõepoolest õiglane samastada üksikuid kommunistliku partei liikmeid terve partei või mõne üksiku juhiga. Minu ees on ajaleht "Estonija", mis avas täna rubriigi "Lugeja ootab intervjuud" ja avalugu on Arnold Rüütliga. Loen ühe lõigu sellest intervjuust: "Olin parteitööl, EKP Keskkomitee sekretär, seejärel vabariigi ministrite nõukogu esimehe esimene asetäitja, alates 1983. aastast Ülemnõukogu Presiidiumi esimees, 1989. aastast parteitu." Alles 1989. aastast. Tuleb välja, et me seame kahtluse alla ka meie Ülemnõukogu esimehe. Võtan asja nii, et kõik sõnavõttud käivad minu kui kommunisti kohta, kellel on ka praegu taskus parteipilet. See on ilmselt ikkagi ebaõiglane. Pangem Ülemnõukogu Presiidiumi esitatud projekt hääletusele. Tänan!

E. Leisson

Lugupeetud härra esimees! Et selle küsimusega mitte rohkem aega viita, tuleks võtta kristlaste esitatud projekt praegu alternatiivina hääletamisele, sellega oleks ka tema saatus otsustatud. Ainult ma teeksin sinna mõned parandusettepanekud. Eesti rahva inirmsusevastaste kurjategijate hulka me peame tingimata arvama ka ametiühingud kui kommunismi kooli, pioneeriorganisatsiooni, religioossed organisatsioonid, kuna kõikides kirikutes kogu

kommunistliku partei võimuloleku aja jooksul paluti tema juhtide hingeõnnistuse, tervise, pika eluaja eest. Ma kahjuks ei saa nõustuda Mart Laari väitega, et kuritegeliku organisatsiooni liikmed ei ole kurjategijad. Kahtlemata on nad kurjategijad. Mõni päev tagasi näidati meile trellide taga istuvaid Rootsi ametiühingu tegelasi röövinud ja tapnud kuritegeliku grupi liikmeid. Ma ei mõista, kuidas saab olla kuritegeliku organisatsiooni liige, olemata ise kurjategija. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, E. Leisson! Aga seda otsuseprojekti ei ole veel aluseks võetud. Priidu Priks, palun.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Hr. Laari ja hr. Jürjo poolt tõstatatud küsimus on väga õige. Olen nendega täielikult nõus. Aga ma arvan, et selle küsimuse maht on nii suur, et see ei mahu isegi ühe istungjärgu piiridesse. Mina olen kindlalt veendunud, et iga genotsiid peab saama oma Nürnbergi, pole tähtis, kas seda genotsiidi viidi siis läbi fašismi või kommunismi lipu all. Ma loodan, et see Nürnberg varsti ka tuleb. Aga mis me kohe saaksime ära teha? See oleks presiidiumi otsuse toetamine, see oleks üks samm, mis niikuinii tuleb ära teha ja mis me oma ajapuuduses suudaksime kohe ära teha. Kristlaste esitatud projekt peaks tulema eraldi arutusele. Me peaksime saama kasutada ajaloolaste poolt ettevalmistatud materjale, et kõik oleks ikkagi korrektselt tehtud. Me ei peaks tegema midagi hoolimatult ja mustalt, nagu just kommunistid on terve oma valitsemisaja jooksul teinud. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja (V. Andrejev)

Tänan! Tõnu Anton, palun.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Arvan, et me peame väga täpselt järele mõtlema, kas sisuliselt alustatud arutelu ühe otsuseprojekti üle on arutelu kahe alternatiivse otsuseprojekti üle. Püüdkem iseendas lahendada küsimus, kas on võimalik, et te eelistate ühte nendest kahest projektist. Ma arvan, et sellele küsimusele ei ole võimalik vastust anda, sest projektid pole alternatiivsed. Ma tahan meelde tuletada, et kristlik-demokraatliku saadikurühma poolt on samasisuline otsuseprojekt esitatud teistkordselt ja arvan, et meist kellelgi pole põhjust ega pole otstarbekaski teha sellist nägu, et on terve rida formaalseid põhjusi, mispärast probleeme,

mida osa meie kolleegidest tõstatavad teistkordselt, ei tohi, ei saa, ei ole vaja siin saalis arutada.

Ma palun, et leitaks selline lähenemisviis, mis ei sunniks mind ja ilmselt veel mõnesid kolleege hääletame selle otsuseprojekti vastu, mille on esitanud kristlik-demokraatlik saadikurühm. Mispärast ma seda palun? Juristina ma kinnitan teile, et selle otsuseprojekti 1. punkt on sõnastatud selliselt, et ma küll aiman, mida silmas peetakse, kuid õiguslikult on see 1. punkt mitte üksnes väheviljakas, vaid võimaldab teha kaugeleulatuvaid ekslikke järeldusi. Teiseks. Ma olen nõus kristlik-demokraatliku saadikurühmaga selles osas, et meil tuleb leida vorm ja viis, kuidas hinnata kommunistliku partei ajaloolist osa ja kuidas hinnata selle partei üksikliikmete osa Eesti ajaloos. Tänan!

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma teen ettepaneku lõpetada selles küsimuses läbirääkimised. Enne teeme kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll.

Ü. Nugis

Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 39.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrasteemal? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 47 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 7. Läbirääkimised lõpetatakse.

Kas hr. Kostabi soovib lõppsõna? Palun.

H. Kostabi

Lugupeetud härra spiiker, austatud kolleegid! Ma tahan veel kord märkida, et tegemist on presiidiumi projektiga, minu isiklik arvamus ei ole presiidiumi arvamus ja seepärast ma sellest loobun. Selle projekti kohta on saabunud kirjalik parandusettepanek, kahjuks presiidiumi liikmeid nii palju saalis ei ole ja seda parandusettepanekut me momendil läbi arutada ei saa. Enne selle parandusettepaneku saabumist oli mul võimalus saalis olnud presiidiumiliikmetega põgusalt puudutada ka 2. punkti, milles juhiti tähelepanu, et tarvis on täpsustada ja sõna "ettepanekute" asemel kirjutada "eelnõu". Minu isiklik arvamus on selline, et konstruktiivseks edasiminekuks esitada kirjalikke parandus- ja täiendusettepanekuid veel kuni kella 14-ni. Kell 15 algab presiidiumi istung, kus me saaksime need ettepanekud läbi vaadata. Täna aga palun selle päevakorrapunkti arutelu katkestada ja edasi minna pärast presiidiumi seisukohtade teatavaks saamist. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu. Lõppsõna pidajaile küsimusi ei esitata. Kas Ülemnõukogu aktsepteerib selle päevakorrapunkti katkestamist nendel motiividel või paneme hääletamisele või soovib Ülemnõukogu otsust vastu võtta? Heino Kostabi, kui näiteks täiskogu antud redaktsioonis otsust vastu ei võta, kas siis on autoril soov presiidiumi nimel protestida?

H. Kostabi

Ei ole soovi protestida. Ma loeksin ette Alar Maarendi kirjaliku parandusettepaneku.

Juhataja

Palun.

H. Kostabi

Alar Maarend teeb ettepaneku sõnastada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Välisriikide poliitiliste parteide tegevuse kohta" projekti punkt 2 järgmiselt: "Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks esitada eelnõu poliitiliste parteide ja nende struktuuriüksuste tegevuse reguleerimiseks Eesti Vabariigi territooriumil."

Juhataja

Mina nüüd vabandan, ma ei saanud hästi aru, mille poolest erines Alar Maarendi ettepanek põhitekstist.

H. Kostabi

Erinevus on selles, et põhitekstis on räägitud välisriikide ühiskondlikest organisatsioonidest ja nende struktuuriüksustest. Alar Maarend konkretiseerib. Välisriikide ühiskondlikud organisatsioonid on väga lai mõiste. Maarendi ettepanekus käsitletakse parteisid eraldi. Selline oli põhjendus.

Juhataja

Selge. Heino Kostabi ei ole presiidiumi nimel nõus Alar Maarendi ettepanekuga. Läheb täiskogule hääletamiseks või arutamiseks.

H. Kostabi

Mul ei ole seda volitust. Ja teine parandus on samuti täiskogu otsustada (sõna "ettepanekute" asemel sõna "eelnõu"). Kui üksikud ettepanekud saabuvad, see tähendab seda, et keegi peab hakkama siin siis veel eelnõu koostama.

Juhataja

Selge. Läheb täiskogule hääletamiseks. Vladimir Lebedev. Ei ole küsimusi. Kas on minule küsimusi? Rein Järlik.

R. Järlik

Lugupeetud juhataja! Kui ma kuulsin õigesti, siis Alar Maarendi paranduses ei eksisteeri sõna "välisriikide", on lihtsalt "parteide". Sellisel juhul ei lähe see parandus enam kokku seaduseelnõu pealkirjaga.

Juhataja

Mina sain aru, et "välisriikide parteide". Kuidas on? Hr. Kostabi.

H. Kostabi

Jah, see tekst kõlab tõesti nii, et juttu ei ole välisriikide parteidest, vaid on eelnõu poliitiliste parteide kohta.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, meil on parandusettepanek teada. Heino Kostabil ei ole volitusi nõustuda ja nüüd on otsus Ülemnõukogu käes. Kas aktsepteerida Alar Maarendi parandusettepanekut või mitte? Kas küsimus mulle? Pavel Panfilov.

P. Panfilov

Arvestades seda, et küsimus on juba otsuse tegemiseni jõudnud, tahan ka esitada ühe täienduse antud otsuseprojekti ja see kõlab järgmiselt.

"Lubada kasutada antud organisatsiooni arvel olevat raha selle organisatsiooni eriti puudustkannatavate liikmete materiaalseks abistamiseks." Arve on ju arestitud. Seal on pool miljonit. Oleks ebaõiglane, kui see raha antaks ära.

Juhataja

See on täiendav punkt, jah? Ma küsin enne Ülemnõukogu liikmete käest üle ja siis me peame Heino Kostabiga dialoogi. Kolleegid, kas keegi soovib veel esitada parandusettepanekuid antud otsuseprojekti juurde? Ei soovi. Heino Kostabi, teeme siis niimoodi, et ma annan selle parandusettepaneku praegu üle tutvumiseks. Ma oletan, et ka selle küsimuse kohta Heino Kostabi ainuisikuliselt ei võta otsust vastu, vaid me paneme mõlemad parandusettepanekud täiskogu ette otsustamisele. Kas nii? Ma palun Heino Kostabi kõnetooli. Kõigepealt Alar Maarendi parandusettepanek ja siis Pavel Panfilovi parandusettepanek. Teeme nii, et Vladimir Lebedev võtab praegu tellimuse maha. Alar Maarendi parandusettepanek. Loeme ta korra ette, palun, ja siis paneme hääletusele.

H. Kostabi

Alar Maarend teeb ettepaneku sõnastada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekti "Välisriikide poliitiliste parteide tegevuse kohta" 2. punkt järgmiselt: "Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks esitada eelnõu poliitiliste parteide ja nende struktuuriüksuste tegevuse reguleerimiseks Eesti Vabariigi territooriumil."

Juhataja

Kas Ülemnõukogule on mõistetav kolleeg Alar Maarendi parandusettepanek? On mõistetav. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Alar Maarendi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 3 rahvasaadikut, vastu 21, erapooletuid on 18. Alar Maarendi ettepanek ei leidnud toetust. Ja nüüd Pavel Panfilovi parandusettepanek.

H. Kostabi

Kas võib Pavel Panfilovile esitada enne ühe küsimuse? Räägitakse rahast, aga missugusest rahast? На счету данной организации. Mis selle данное all on mõeldud?

Juhataja

Ikka võib. Dialoogi võib pidada.

P. Panfilov

Vabandage, ma arvasin, et kõigile on ilmselt arusaadav, et antud otsus likvideerib ainult selle NLKP parteiorganisatsiooni, mis oli, teist osa see ei puuduta. Seega on jutt sellest, mis on antud juhul tole organisatsiooni arvel, kes antud otsusega likvideeritakse.

H. Kostabi

Aga NLKP varade kohta on meil otsus vastu võetud, see reguleerib minu teada kõiki varasid. Mida arvavad sellest juristid?

Juhataja

Üldiselt, kolleegid, on asi niimoodi, et läbirääkimised on lõppenud ja iga saadik on ise nii kompetentne, et ta teab, kuidas ta hääletab. Ma loen ette.

H. Kostabi

Разрешить использовать деньги, находящиеся на счету данной организации для оказания материальной помощи особо нуждающимся ее членам.

(Lubada kasutada antud organisatsiooni arvel olevat raha selle organisatsiooni eriti puudustkannatavate liikmete materiaalseks abistamiseks.)

Juhataja

Kolleegid! Kas Pavel Panfilovi parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Pavel Panfilovi ettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 13 rahvasaadikut, vastu 30, erapooletuid on 9. Pavel Panfilovi ettepanek ei leidnud toetust. Kolleegid, rohkem parandusettepanekuid ei ole. Läbirääkimised on peetud. Kas me võime otsuse vastu võtta? Üks hetk, veel on üks parandusettepanek?

H. Kostabi

Tarvis on hääletada ka 2. punkti parandusettepanek, mis on kooskõlastatud siin asuvate presiidiumiliikmetega: asendada 2. punktis sõna "ettepanekud" sõnaga "eelnõu". Ma loen ette, kuidas see punkt siis kõlab: "Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks esitada eelnõu välisriikide ühiskondlike organisatsioonide ja nende struktuuriüksuste tegevuse reguleerimiseks Eesti Vabariigi territooriumil."

Juhataja

Kolleeg Heino Kostabi, minu meelest seda ei ole vaja hääletusele panna, sest autor, kollektiivne autor on oma liikmetega kooskõlastanud. Kvoorumit ei olnud? Siis paneme hääletusele.

H. Kostabi

Kui korrektne olla, meil ei olnud Tiit Käbini nõusolekut.

Juhataja

On kvoorum olemas? Kvoorum on olemas. Autoritepoolne tekst käsitleb mitte ettepanekut, vaid projekti. Selline on autoritepoolne tekst. Küsimus on selge? Panen hääletusele otsuseprojekti tervikuna. Kohaloleku kontrolli ma enam ei tee, me oleme juba kontrollinud. Kutsun kõiki saadikuid saali.

R. Järlik

Lugupeetud juhataja! Palun vabandust, aga mul on palve, et Heino Kostabi loeks veel kord ette selle teksti, sest minu arvates ei kõlanud seal jälle sõnad "välisriikide parteid", olid "välisriikide organisatsioonid".

Juhataja

Ma loen ette, see on mul käepärast. Ja Heino Kostabi kontrollib.

Nüüd on kõne all autoritepoolne redaktsioon teises punktis. Eks ole, Rein Järlik? "Teha Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks esitada eelnõu välisriikide ühiskondlike organisatsioonide, nende struktuuriüksuste reguleerimiseks Eesti Vabariigi territooriumil." Nii, Heino Kostabi? Kas pealkirja puudutab või? Heino Kostabi.

H. Kostabi

Jah, tekst on õieti ette loetud. Välisriikide ühiskondlikud organisatsioonid hõlmavad nii parteisid kui ka teisi organisatsioone.

Juhataja

Jah. Nii tuleb seda küll mõista ja meie oma käsitlustes oleme mõistnud ühiskondlike organisatsioonide osa parteis. Siin on küll autoritepoolses tekstis "välisriikide ühiskondlike

organisatsioonide". Nii on ta kirjast. Kas on veel küsimusi või võin hääletusele panna? Võib hääletusele panna.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "NLKP territoriaalse organisatsiooni tegevuse lõpetamise ja välisriikide poliitiliste parteide kohta Eesti Vabariigis"? Palun hääletada! 52 häält on vaja. Otsus jääb vastu võtmata. Vladimir Lebedev. Üks hetk, kolleegid! Istungjärg jätkub.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Me saime kätte järgmise istungjärgu päevakorra. Seal pole sees kodakondsusküsimust. Kas lugupeetud spiiker ei selgitaks, mis põhjusel on see küsimus välja jäänud? Tänan!

Juhataja

Kallis kolleeg Vladimir Lebedev! Mul jätkub ikka kannatust selgitada kõiki asjaolusid. See projekt, mis praegu on pakutud teile tutvumiseks, käsitleb uusi punkte. Palun.

Kolleegid! Nüüd on niisugune lugu. Üks hetk! Lembit Annus.

L. Annus

Austatud spiiker, austatud kolleegid! Ma muidugi väga vabandan, kuid ma lugesin tänasest "Estonijast", täna juba oli korra siin juttu, et hr. Arnold Rüütel on parteitu 1989. aastast. Kui mu mälu mind ei peta, ja lugupeetud Vaino Väljas võib tõestada, et Arnold Rüütel oli veel 1990. aastal NLKP liige ja EKP poolt esitati saadikuks Ülemnõukogusse. Ma arvan, et sellised vead ei ole lihtsalt "Estonijale" kohased. Aitäh!

Juhataja

See on nüüd paha lugu. Kolleegid, vaatamata sellele, et meil on olnud kaks istungjärku järjest väga pingeline päevakord, oleme sunnitud täna istungi lugema lõppenuks, sellepärast et paljudes päevakorrapunktides ei ole ette kutsuda ettekandjat. Nad on praegu enamikul juhtudel välismaal komandeeringus.

Järgmine istungjärg toimub 4.–7. novembrini. Suur tänu, kolleegid!